

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

પુસ્તકાક્ર ૧૨૧૭૫ વર્ગાક

સ્ત્રાનુ નામ લૈભુગાલ લાલ શિક્ષા

પ્રથમ મુદ્રા : ૮૪૩ ૧૨૨૩૩

અનુક્રમણિકા.

- પાઠ ૧ લો ભક્તિ ભાગ ૧
 પાઠ ૨ જો ભક્તિ ભાગ ૨
 પાઠ ૩ જો પ્રભુજ સત્ય છે (કવિતા)
 પાઠ ૪ શ્રી ભક્તિના પ્રકાર અને પ્રેમલક્ષણાભક્તિ
 પાઠ ૫ મો પુષ્ટિમાર્ગ
 પાઠ ૬ ઠો ગુરુભક્તિ
 પાઠ ૭ મો સત્કાર્ય અનતરૂપ લે છે
 પાઠ ૮ મો પુષ્ટિભક્તિ
 પાઠ ૯ મો નગસિદ્ધ મહેતા
 પાઠ ૧૦ મો શ્રીમહાપ્રભુજ શ્રીકૃષ્ણજ છે
 પાઠ ૧૧ મો પુષ્ટિમાર્ગની સ્થાપના
 પાઠ ૧૨ મો સિદ્ધાંત રહસ્ય અને ભગવદ્ગણા
 પાઠ ૧૩ મો પ્રેમ એ સ્વાભાવિક વસ્તુ છે (કવિતા)
 પાઠ ૧૪ મો મહાન ભક્તો
 પાઠ ૧૫ મો નિત્યલોભા
 પાઠ ૧૬ મો શ્રીમદ્ ભાગવતજ
 પાઠ ૧૭ મા કર્તાહર્તા હરિ છે (કવિતા)
 પાઠ ૧૮ મો દયા ભા ૧ લો
 પાઠ ૧૯ મો દયા ભા ૨ જો
 પાઠ ૨૦ મો તિલક વગર નહીં આસે
 ૨૧ મા સત્સંગ
 ૨૨ મા શ્રીવિદ્વંસનાથજી ભા ૧
 ૨૩ મા શ્રીવિદ્વંસનાથજી ભા ૨
 ૨૪ મો માયા સત (કવિતા)
 ૨૫ મો મહાભારત ભા ૧
 ૨૬ મો મહાભારત ભા ૨

પાઠ ૨૭ મા મહાભારત ભા ૩
 પાઠ ૨૮ મા પિનભક્ત પુરુષ
 પાઠ ૨૯ મા પ્રભુ પ્રેમને વશ છે
 પાઠ ૩૦ મા પરોપકાર
 પાઠ ૩૧ મા માટા પુરુષ કહે તે કવુ, કરે તે ન કરવુ (કવિ
 પાઠ ૩૨ મા મત (ઉપવાસ)
 પાઠ ૩૩ મા જીવને ઠપકો (કવિતા)
 પાઠ ૩૪ મા પરચુગળુ ચાર્મિક સિદ્ધાંતો

વાચકો પ્રત્યે.

ઘણા સમય પછી આ ચતુર્થ ભાગ વૈષ્ણવો પાસે ૨
 કરવાનું સદ્ભાગ્ય પ્રાપ્ત થયું છે આ ભાગ પહેલા ભાગે
 કરતા મોટો થયો છે આ ભાગમાં સાપ્રદાયિક રહસ્ય વધા
 પ્રમાણમાં જણાશે સાથ મહાભારત આદિ ઇતિહાસો પણ બાળકો
 ઘણા જ ગમશે કેટલાક સિદ્ધાંતના પાઠો છે, પણ તે એવા સરલ
 અને રસમય છે કે, થોડું ધ્યાન દેવાને વાચતા કંટાળી નહિ જાય

પાંચમા ભાગમાં સિદ્ધાંતોનું તત્ત્વ વધારે રહેશે આપણો માગ
 વ્યાપક છે, મ કુચિત નથી તેથી જ ઉદાગ ધાગણે આ માળા ગ્રાહ્ય છે
 દરેક ધાર્મિક હિંદુ આ ત્રય માળાથી પ્રસન્ન થવો જોઈએ

વૈષ્ણવોએ આ બાલત્રય માળાને ઘણું જ સત્કાર કર્યો છે
 છેલ્લા બે વર્ષમાં જુદા જુદા મહાકાવી કુલ પચાસ હા
 સમ્યા થઈ છે આથી અમારો ઉત્સાહ વધે તે સ્વાભા
 ગણાશે વૈષ્ણવો આવા પુસ્તકોને પોતાના બાલકોના
 મૂકવા લાગી જાય તો એટલો તો નિશ્ચય જ છે કે, ભા
 જે બાળકોના જીવનમાં ધર્મના અંશો વધારે અમરતા

૫૧ શુદ્ધ ૧
 ૧૯૮૧

વસંતરામ શાન

ગ્રંથાલોક (વિ- અમદાવાદ ગ્રંથાલોક ૧. રૂઝવાની કૌંપીરાઈટ સંગ્રહ કાંઈક.

રિપ સૂર્યની આનવાસ ઘેરાં વાદળ છવાઇ રહેલાં છે
 જે ધાળે દહાડે અધકાર પોતાની સત્તા જોશભેર સ્થાપી
 । ધાર્મિક શુદ્ધિમાં જળહળી રહેલી જ્યોતિને ખુઝાવી
 ।।ટે વટોળાંએ વળખા મારી રહેલો છે કેટલાંએ ઘર
 શવિહોણા ખનાવી દીધાં છે । આવા વિકટ સમયમાં
 જ આધાર છે, એકજ આશાનું કિરણ છે એ દિવ્ય
 પ્રભુ શ્રીકૃષ્ણની ભક્તિ છે અત્યારે પણ એ દિવ્યકિરણ
 ।ઇ કોઇ સ્થળે એછોવત્તો પ્રકાશ ખતાવી જ દે છે,
 ।રે ધાર્મિક સમાજ પોતાનું જીવન ટકાવી રહ્યો છે
 , તે કિરણને પણ આખા પાડવાના પ્રયાસો થઇ રહ્યા
 અભેદ રેખાની આડે મોટા મોટા પહાડો રચાવા
 રખેને એ કિરણનો પ્રકાશ ફેલાતા આપણું સામાજિક
 એવા ડરથી ધ્રુવડોએ ભયકર ધૂકાર શરૂ કરી દીધા છે
 । આડે આવવાની તાકાત આ ઐદ પ્રજ્ઞાડમાં તો કોઇની
 નથી ભલે ખિચારા એ નિશાચર પ્રાણીઓ પોતાની
 દિમા મહાલે, ને પોતાના ભયાનક નાદો કરે એમની
 ન-ચેષ્ટા એકજ ક્ષણમાં હતી નહતી થઇ ગઇ છે, થાય
 શે

કુ ધાર્મિક સમાજ કઇ તે તરફ બેઠરકાર ન જ અને
 કુવે એવા વિકટ સમયના અપાટણી પોતાના ઘરને જત-
 વુ જોઇએ સમજી લેવું જોઇએ કે, પૂર્વજીના સન્ન
 પણી સામ ઘણા જ વિષમ પ્રસંગો આવી ગયા છે ન

આવશે પૂર્વજે જોડણી તાકાત વિનાના આપણે એનો કેમ કરી શકીશું ? આ વિચારે નગર પામે ગામીને અને દરરોજ શીખનાર ગ્રહા દિવસે કવની નો આપણને નહિ જોને આપણુ ૧૬ અર્પણુ કરી ચુક્ય તના વિદહતા સાથે ગામીએ તો કશું મુશ્કેલ નથી

ઉપગની વિકટ સ્થિતિ મામે યચાન કરનાના અત્નોમાનો આ એક પ્રયત્ન છે આપણે નો હાલ ગમ ગયા હોઈએ, પણ ભાવબ્યના નતાનો તદ્દન નીચે ન ઉઠાઈ મલાળ રાખવાન, વમની દિશા બનાવવાને આગળ્યો છે આમા પાડુ હાલ તો તે મર્વશક્તિમાનને આપણી શી તાકાત ?

આ પ્રયામનો વૈષ્ણુવોએ ખૂબ આદર કયો છે ખીજ પાચ હજાર પ્રતે વૈષ્ણુવોએ પોતાના ઘરમા પધગની લીધે ઉત્તેજનથી ઉત્સાહ વચ્ચે અને ઉત્તરેનર આવા ભા કરવાનો નિશ્ચય કર્યો છે વૈષ્ણુવો એટલું ખાસ સમજ કે, આમા પૈમા પેદા કરવાનો પ્રયાન ઉદ્દેશ નથી સર માટી મજ્યામા વૈષ્ણુજ આવા માહિત્યનો લાભ લે, અંકાલના ગમેતેવાં કલિયુગના પુસ્તકો પોતાના ખાલકોના ન જવા દે એવી આત્મ અભિલાષા છે એશે ભાગ પા થવા આવ્યો છે આશા છે કે, પહેલાના એ ભાગોની ભાગનો પણ વૈષ્ણુવો તરફથી આદર થશે જ

શ્રીરાધાપ્રમી-સ ૧૯૮૦ { વસંતરામ શા
પાટણ

એ બોલ.

જ્યારે ઠોઠ વાત પોતાના અનુભવની હોય ત્યારે તેને માટે પ્રમાણ શોધવા ન જવું પડે બાળપણથી પડેની પ્રભુની કથાની છાપને ત્રીસ માણુન ગમે તેટલો નાસ્તિકોનો સગ કરે, પણ તે નાસ્તિક નથી બનતો બીજ રૂપે પ્રભુ હૃદયમાં બિગળ બંધ છે, તેને પોણા મળતા સમય આવે ફળરૂપ બને છે મ બાગ વર્ષ કેળવણી આતામા કામ કર્યું છે તેમાએ નિશાળે ભણતો ત્યાગથી મારીને આજ સુવીની એટલે બત્રીસ વર્ષની જીવનચર્યામા, ધર્મ મ બધી જે વિચિત્ર ઘટનાઓ મારા આત્માએ અનુભવી છે, તે મહાવિચિત્ર છે માફ જીવન કુન્નત છે એ બતાવવાનો મારો આશય નથી માત્ર બાળપણની ધાર્મિક કેળવણી કેટલી ફળીભૂત અને તેના પર ગમે તેટલા આઘાત આવે પણ તે તી નથી, તેજ બતાવવાનો મારો ઉદ્દેશ છે. બાળપણથી ભક્તિનુ બીજ કદી નાશ નથી જ પામતું, એ મારા અનુભવની વાત હોવાથી મ આ બાલશિક્ષાઓ લખ-રચાત કરી છે નાનપણમા “મહાભારત”ની કથામાથી મહિનુ બીજ રોપાયુ તે બીજમા અદ્રહાસ, સુધન્વા, અભુન તથા વિદુરજીએ ખૂબ જાગ ભજ્યો તેમાય રહાસની પ્રભુએ અનતવાગ કેવી રીતે રક્ષા કરી એ વૃક્ષની ઉમરે મારા હૃદયમાં પેની ગએલી, તે સણુવાર હિ નહિ રાત્રે અમે નાનાં છોકરા એકઠા થઈને વાતો ત્યારે હું અદ્રહાસનીજ વાત કહેનો આ વખતે માત્ર

રામનામના જપ હું કરતો, પણ તેનો ઉદ્દેશ કેવલ પરીક્ષામાં પાસ થવાનોજ હતો. અરેબર, પરીક્ષામાં પણ હું ઘણું ઉંચું નંબરે પાસ થતો. કોલેજમાં ભણતો, ત્યારે પણ પરીક્ષાના સવાલો આવે તો એકદમ ન જોતા પાચ મિનિટ પ્રશ્નને ભણી લઉં, ને પ્રાર્થના કરું કે, મને પરીક્ષામાં ખડું ઠોકડા અપાવજે, ને બધા સવાલ આવડજે. પરિણામ પણ તેજ આવતું નાનપણમાં રામનામના જપથી મેં કેટલાંજે લૌકિક લાભ અનુભવ્યા છે, તેનો નિકાલ અત્યારે સમજાય છે. કોલેજમાં પણ ઘણા સ્કૉલરશિપ મશ્કરી કરે, છતાં અગિયાર માળા તો હું નાહીને શાનિથી ફેરવતો, ને તે ડાકોગમાં ખિરાજતા શ્રીરણુઓડછની છખી સામે રાખીને કોલેજની જેઠી પરીક્ષામાં મને ખડું ખોક રહેતી, ને તેથી પરીક્ષામાં ખડું સારા ઠોકડાથી પાસ થવાની પ્રાર્થના કરતો પરિણામ જે આવ્યું કે હું પહેલે નંબરે પાસ થયો, એટલું જ નહીં એક જે સિવાયના બધા ઇનામ અને આદર (મેડલ મળ્યા આથી મારી શ્રદ્ધા વધી, ને તેથી મેં શ્રીગીતા અભ્યાસ શરૂ કર્યો શ્રીગીતાજીની ટીકાઓ પણ વાંચી

આમ નાનપણનું ખીજ રોપાયા છતાં મને શિક્ષકની કરતાં એક આર્યસમાજનો સગ થયો, તે તો મારી શ્રીજીનો છખી જોઇને ખૂબ મશ્કરી કરે. મારા બાપદાદા વૈષ્ણવ ધર્મ, ને તે સવે શ્રીકાકરોલીની ગાદીના સેવક. આ વખતે શ્રીવલ્લભકુળ કે જે સખધી કંઈ વાતજ નહોતો, એટલે પેલા આર્યસમાજજે મને વગર લવાજમે પ્રકાશ છાત્ર મળાવી આપ્યું “આર્યપ્રકાશ” એટલે

દુનીઆનેજ અધર્મી ને દૂષિત દેખનાર અઠવાડીક છાપુ. કોઈ પણ
 ધર્મમાં કંઈજ સાર નથી એમ ખતાવી મન ખમાડી નાખનાર
 એ અઠવાડીકે પ્રભુ ઉપરની મારી મઠ્ઠા ઉમમગતી કરી ! જે વર્ષમાં
 તો હું પડકો નાસ્તિક બન્યો. છત્રીની સેવા ને માળા મુઠ્ઠી દીધી.
 પણ નાનપણથી હોંડતાં ને ચાલતાં રામરામ જપવાની જીજ્ઞાસા
 ટેવ હું છોડાવી શક્યો નહિ જેમ આપણે ચાલતા હોઈએ, ત્યારે
 ખબર ન પડે તેમ આપોઆપ હાથ હાલે છે, તેમ નાનપણની
 ટેવને લીધે ડગલુ ભરતાંજ જીજ્ઞાસા રામનામ જપવા મડી પડે !
 હવે આ રામનામ શી રીતે ભુલી જવું એજ પ્રશ્ન થઈ પડ્યો !
 હવે તો રામ ભગવાન મટીને મારે મન ક્ષત્રિયકુમાર બન્યા હતા,
 પણ તરીકેની આસ્થા નાશ પામી, પણ જીજ્ઞાસા બિચારી
 ડાવાથી તે પ્રભુ શ્રીરામચંદ્રજીનો સ્નેહ વિસરી શકી નહિ
 મેં પેલા આર્થસમાજને કરી કે બાઈ, તમે બહુ કહો
 મારાથી રામનામ તો અબજુલ પછી જપી જવાય છે.
 બી તેણે કહ્યું કે, રામનામથી શરીરનું આરોગ્ય સચવાય
 ખુલાસો કર્યો કે ‘રા’ બોલતાં મોં પાસેનાં રોગ ઉત્પન્ન
 જતુએ આઘાં ઉડી બચે છે. ને ‘મ’ કહેતાં મુખ
 થી તે અંદર પેસતાં નથી, એટલે રામનામ બોલવાથી
 આરોગ્ય સચવાય છે. માટે રામનામ જપવામાં નુકસાન
 તો મને શાંતિ થઈ આ વખતે મારી પાસે કેટલાંક
 જનો “સત્યાર્થપ્રકાશ” વગેરે પુસ્તકો આપ્યાં. સત્યાર્થ
 મેં ખૂબ વાંચ્યું. પણ મને તેમાં એકજ સંકા મળ્યો
 આજ સુધીના આ ધર્મ સ્થાપન કરનારા બધાજ
 ૧૧ કોઈ પણ ધર્મ દુનીઆપર નિર્દોષ નથી ? આ હું

કહેનાય ? માન દયાનંદ સરસ્વતીએ ઉત્પન્ન કરેલો આ ધર્મજ
 સ્વર્ગ રીતે શુદ્ધ હશે ? ઠશેો નિશ્ચય મનને ન થાય ઘણીવાર
 મુઝાઈ, પણ કેશુ સુએ નહિ શુ આ મહાભારત, રામાયણ,
 શ્રીમદ્ભાગવત, જળધરાખ્યાન, પ્રહ્લાદખ્યાન, દુવાખ્યાન વગેરે
 જધાજ પ્રાચીન ત્રથો ખોટા હશે ? આમ કેમ મનાય ? એવું
 હોય નહિ, જો એમ હોય તો જનસમાજ તેના આદર કરે નહિ,
 ને આત્મ માહાત્મ્ય એ વસ્તુઓનું હોય નહિ આવા વિચારના
 વખતમાં મને કંઈ પણ માર્ગ ન સુએ કામ તો આર્યસમાજનું
 કરેતો, પણ હૃદય રામનામ ન ચુકે, એટલે અનાસ્થ હૃદયને સ્પર્શ
 કરી શકે નહિ માગ વતનથી દૂર એક નાના ગામડામાં આ
 મારી મોકરી હતી આ પહેલાં મે મહારાજ લાયબલ કેર
 નાખ્યો, કે જો મને આર્યસમાજિસ્ટા તરફથી મળેલો હોતો
 પ્રિમિયમ તરફ તો મને એ હદ તિરસ્કાર ઉદ્ભવ્યો. તે
 મુખી કે એકવાર તૃતીયપીઠાધીશ્વર શ્રીખાજકૃષ્ણલાલજી
 મારા વતનમાં પધારેલા, મારા રહેવાના ઘરની કળી ખા
 લીમડાના વૃક્ષ નીચે ચકલામાં આપશ્રી થોડીવાર સ્થલો
 મારા પિતાએ કહ્યું કે ભાઈ, આપણા ગુરુદેવ શ્રીગુસાંઈ
 સજ પધાર્યો છે, તારે દર્શન કરવાં હોય તો ચાલ
 વખતે જો હિજારો કાઢયા, તે તો વાચક વર્ગ સમક્ષ
 મુકું માન લગાર હલકા શખ્દોમાં કહું તો હું એવા
 દર્શન કરવો વધી એમ કહી મે મારા પિતાજીને પણ
 મારા સીધા સેકડો તિલકવાળા વૈષ્ણવોની મે મરકરી
 કોરેમાં કરી હશે આમ છતાં શ્રીરામચંદ્રજીએ જી

હૃદય ખીજને વશ ન થયું. અનિચ્છાએ પણ કોઈ કામ કરીએ, તો તે ફળશ્વ તો અનેજ છે કારણકે કરેલું કામ નિષ્ફળ ન જાય, તેમ રામનામના મારગ જપ નિષ્કળ તો નજ ગયા. આખરે ત્યાથી મારી ખદલી થઇ અને ત્યાં મને એક વૈષ્ણવ ભગવદ્દીધનો સંતસગ થયો. તે મારા હાથ નીચે શિક્ષક હતા, તેથી નિશાળમાં પણ અમારે જોડે ખેસવાનું થતું હતું ખધા તિલકવાળાને પહોંચી શક્યો, પણ આ વૈષ્ણવને ન પહોંચી શક્યો કલટો. તેમજ કેટલાક ગુરુદેવના પ્રમગો કહેવાથી હું તેમનો નિત્ર ખની ગયો. અને અમારા બે વચ્ચે હૃદયપારનો સ્નેહ ખધાઈ ગયો. સાથે ખેસવું, સાથે સુવું, સાથેજ ફરવા જવું ને સાથે નોકરી કરવી, આ ખધાનું પરિણામ ખહુજ સુદર આવ્યું આ વૈષ્ણવના સત્યમ પહેલાની મારા હૃદયની દુ ખદ દશા હતી કહેવા નથીજ માગતો. હું ધર્મ સખધી કોઈ ખાખતનો નિર્બુદ્ધ ન કરી શક્યો હોવાથી ગત્રે ઘણીએવાર પથારીમા રડયો હોઈશ, અને ત્યાર પછી જ આ સંતસગની મને પ્રાપ્તિ થઈ આમ છતાં મને વધારે ભણવાની હોશ મનમાં રહેતી આ વખતે હું અંગ્રેજ અભ્યાસ કરતો હતો, અંગ્રેજ વાચતો જોઈ આ ગુરુના કૃપાપાત્ર વૈષ્ણવે મને એકજ ખોલ કહ્યો, એ ખોલે મારી જીવન દશા ફેરવી નાખી. તેમનાજ વાક્યો હતી અહીં ટાકીશ “શેર અનાજ તો ખધાને મળે છે, ને તમને પણ મળશે, જ્યારે આવો ફપાળો મનુષ્ય જન્મ નથી અભ્યાસની ને વિદ્યાનીજ કડાકુંટોમા કહાડશે, ત્યારે આત્માનું કંઠ્યાણુ ક્યારે કરશે ? ખહુ ધનવાન પણ શેર અનાજનોજ ખણી છે, માટે હવે કંઈક પ્રભુનું કાર્ય વિચારો” આ સામળીને

તરતજ અગ્રેજી થોપડીઓ પેટીમાં પૂરી દીધી આ વખતે મેં તેમની
 પાસે કોઈ ભક્તિમાર્ગનો ચ થ વાંચવા માંગ્યો, ચ થ મળ્યો શ્રીમહા-
 પ્રભુજીની વાણી વાંચતાં મારા હૃદયમાં જે લાવો ઉદ્ભવ્યા તે તો હુ
 નજ કહી શકું અને આચાર્યશ્રીનું સ્વરૂપ જોતાં તો હર્ષની વાત
 વાણીથી વહવી મુશકેલ ઈચ્છારામભદ્રજી, દયારામભાઈ, વગેરેની
 વાતોની અસર તો જીવીજ ભોજભેગે શ્રીમહાપ્રભુજીનું જીવનચરિત્ર
 મળ્યું. તે વાંચતા તો મેં વાંચેલા સતપુરુષોના જીવનોમાં સૌ
 કરતાં શ્રેષ્ઠત્વ અનુભવ્યું, ખરું કહીએ તો સરસ્વતીજીએ જીવી
 ઝાળખાણો કરાવી દીધી પછીની વાત કરવી એ તો હવે ઠીક
 નથી, પણ જે વસ્તુઓ મેં મહાભારત, રામાયણ, વગેરેમાં સાંભ-
 જોલી તે હવે મને પોતાને અનુભવમાં આવવા લાગી. હજી મેં
 બ્રહ્મસખ ઈશ્વા નહોતી દીધી કોઈ પણ શ્રીગોસ્વામિબ્રાજકર્તા
 દશ ન પણ નહોતા કર્યા પણ ખિરાજમાન પચમપીઠાધરમે શરણે
 ૧૯૭૩ ના મહા સુદ ૧૧ ના ચિરસ્મરણીય દિને અચાનક જઈ
 મહોત્થ્યો કોણુ જાણે શુંએ કારણુ હશે? હું મુગ્ધ બની એ જળ-
 હળતી જ્યોતિમાં અપલાયો. એ પ્રભુબ્રાજે અમીદષ્ટિથી માગપર
 અમૃત વર્ષાવી દીધું. એ પ્રથમ સમાગમ કોઈ જીવીજ વસ્તુ હતી,
 કૃપાનો અનુભવ કરનાર ને કૃપા વર્ષાવનાર એ બેજ આ વાત
 સમજી શકે. ત્યાર પછી મેં બધા આર્યસમાજનાં પુસ્તકો જે
 પેટીમાં મુકેલાં હતાં, તે બ્રુકપોસ્ટથી ઠામવન મોકલી દીધાં, તે
 હાલ ઠામવનની લાયબ્રેરીમાં પડ્યાં હશે પછીની ઘટનાઓ તો
 વાણીદ્વારા નજ વહી શકાય. મારી કહેવાની મતલબ એ છે કે,
 બ્રાજપણુમાં પડેલી ધર્મની છાપ વચ્ચેય છે નાસ્તિકોનો સમાગમ

પ્રસ્તાવના.

આજે વૈષ્ણવ બાળશિક્ષા ‘લા ૪ થો’ વૈષ્ણવ બધુઓના હાથમાં મૂકતા મને અત્યંત આનંદ થાય છે આ તર્કવાદના ને જડવાદના જમાનામાં આત્મોન્નતિના માર્ગની દિશા તરફ જ વાની આગળી વડે માર્ગદર્શક થવાની ક્રિયા જોટલું કામ પણ જો આ નાનકડા પુસ્તકો કરશે, તે આ શ્રમની સફળતા છે. ચોતરફથી આર્યસંસ્કૃતિને દહન કરવા દાવાનળ સળગી રહ્યો છે, તેમાં તે સંસ્કૃતિના ઉપાસકોને સહેજ આશ્વાસન જેવા આ નાનકડા પુસ્તકો છે હજી આર્યભૂમિના ઉડાણમાં પણ પ્રેમ અને મદદ છે, તેનો નાશ થવાનો સમય આવ્યે પ્રભુજ તેની રક્ષા કરશે માટે આપણે તે પ્રભુ કર્તા કામચિતા માની આ શ્રીકૃષ્ણ પ્રભુએ અર્જુન પ્રતિ ઉચ્ચાગયલું સૂત્ર હૃદયમાં ડોતરી રાખી, કર્તવ્યનિષ્ઠ થવું રહ્યું

આ ભાગમાં પ્રથમ મેં મર્યાદા ભક્તિ લીધી છે, ને તે ઉપરથી પુષ્ટિભક્તિની પ્રાપ્તિ શી રીતે થાય તે બતાવ્યું છે જગતમાં કેટલાક સાચું બોલવું અને મર્યાદાજ માર્ગીય રીતે શુદ્ધ જીવન ગાળવું એનેજ જીવનની સફળતા માને છે, તેથી મેં સત્યનો સત્યાર્થ સમજાવવા ત્રીજા પાઠમાં કવિતા લખી છે સ્કાટિક મણિનો શુદ્ધ મહેલ હોય પણ જો તેમાં કોઈ રહેતું ન હોય, અને નિરૂપયોગી હોય તો તે નકામો છે, તેમ ગમે તેવો શુદ્ધ ચારિત્ર્યશીલ માણસ હોય પણ પ્રભુભક્તિ ન હોય તેનું જીવન કશાજ કામનું નથી શુદ્ધ ચારિત્ર્યથી તે પ્રતિષ્ઠા મેળવે, પણ તેના આત્માને કાંઈ લાભ નથી ગુરુભક્તિના પાઠો મેં આ ભાગમાં લીધા છે, તેમાં સત્કાર્યો અનતરૂપ લે છે, એ પાઠમાં

અદૌકિક દષ્ટિએ બધું સમજાવવા બનતો પ્રયત્ન કર્યો છે
 એ અનુભવ વડેજ સમજાય એવી વસ્તુ છે. પ્રેમ અને શ્રદ્ધા
 એ જીવન સાક્રદયના સ્તભ છે. સિદ્ધાંત ગૃહસ્થને ભગવદાજ્ઞા પણ
 મે આ ત્રથમા વીધી છે. વળી મોટા ભક્તોની અદૌકિક દષ્ટિ
 અને તેમની અનુભવી વાતો મે કીર્તન સંબંધી સંક્ષેપમા ઉલ્લેખ
 કર્યો છે. મે તેમા શાસ્ત્રીય પુરાવા ને વિદ્વાન્મંડળની વાતો નથી
 લીધી કાગલ બાળકની શક્તિ બહાર નજ નવાય બાળકને
 આપણા ધર્મ ત્રથાનું પણ જ્ઞાન હોવું જોઈએ, આપણા પાસ
 ત્રથા પાચમા ભાગમા લઈશું. શ્રી ભાગવતનું પ્રાકટ્ય કહીને
 પ્રભુની ભક્તિ વગર શાંતિ નથી, તે પણ સ્પષ્ટ બતાવ્યું છે.
 જીવને ભગવાન વગર કયાએ સુખ નજ હોય શકે તિલક
 વિષે આમા જરા વધારે વિવેચન કર્યું છે, ને તે જગ ઉચી
 દષ્ટિએ કર્યું છે. દયાના પણ બે પાઠો લીધા છે, તેમા
 દયાનું શુદ્ધિપણ કંઈક બતાવ્યું છે. પુષ્ટિમાર્ગીય દયા એમા
 સ્પષ્ટ બતાવી છે. સત્સંગનું મહાત્મ્ય પણ સમજાવવા પ્રયત્ન
 કર્યો છે. શ્રીગુસાઈજીના જીવનચરિત્રના પાઠો પણ ટુકામા લીધા
 છે. તેમા જીવનની રૂપરેખાજ આપવામા આવી છે. વળી આગળ
 મહાભારત પણ લીધું છે. બાળકોને મહાભારત સાંભળવામા
 બહુજ મજા પડે છે, તે મ નિશાળમા શિક્ષક તરીકેના સમય
 પણ અનુભવેલું છે. તેથી તે પાઠ પણ લીધા છે. મહાભારત કહે
 નારા માણસોએ ભક્તિમાર્ગનું ને આર્યસંસ્કૃતિનું ઘણું રક્ષણ
 કર્યું છે, એમ કહેવું જરાએ અતિશયોક્તિ ભરેલું નથી. મને
 ચોક્કસ યાદ છે કે, મહેમદાવાદના એક વ્યાસે માગ વતનમા
 કથા કરેલી તેની પાસેથી મે છેક બાળક અવસ્થામા મહાભાર-
 તની કથા સાંભળી હતી. માગ ગડવાના ઘરની પાડોશમા તે

રહેતા હતા, આથી દિવસે પણ હું તેમની આસે જતો. તેમણે મને એક તુલસીજીની માળા મોટા મણકાની આપી હતી, તે હું શરમ આવે માટે જાનોમાનો બજતો, અને દફતરમાં પેનાની કાથળીમાં રાખતો. પેન કાઢતા પણ કોઈ જાણી ન જાય તેની બ્રૂશ સાવચેતી રાખતો. આ વખતે મને બહુ શબ્દની કારે ધાસ્તી લાગતી આમ છતાં બાળજીવન કંઈ જુદીજ વસ્તુ છે, તે બાળપણનું નિર્દોષ ચેષ્ટાઓ ઉપગ્રથી ચાલુ આવે છે બાળક નાનપણમાં તદ્દન નિર્દોષ અને શુદ્ધ હોય છે, પણ મોટું થાય છે, ત્યારે પરિસ્થિતિના સંજોગો તેને પ્રપચની ગદગદીમાં મુકે છે સ્વાર્થી બાળતો તેને પ્રપચની જળમાં ફસાવે છે, આમ મહાભારત મને પ્રિય હોવાથી મેં આમાં લીધું છે મને તો એમજ વિચાર થાય છે કે મહાભારત અને રામાયણના ત્રણે બાળકોની શક્તિના પ્રમાણમાં નિશાળોમાજ ચલાવવા જોઈએ આ ત્રણે આર્ય સંસ્કૃતિના રક્ષણમાં પણ મદદ કરે મહાન શિવાજીએ હિંદુ ધર્મનું રક્ષણ કર્યું, તે નાનપણથી મહાભારત અને રામાયણ ભણીનેજ વળી બીજા કોઈ ધર્મને તેણે નુકસાન નથી કર્યું, તે ઉદારતા પણ તેને મહાભારત અને રામાયણમાંથી મળેલી રામાયણ આપણે પાંચમો ભાગમાં લઈશું.

પ્રભુ પ્રેમને વશ છે, તે પણ એક પાઠમાં બકતોના દાખ લાથી સમજાવ્યું છે. પરોપકાર પણ અલૌકિક દષ્ટિએ સ્પષ્ટ સમજાવવા એક પાઠ ગેફ્યો છે તેમાં સાચો મસેપકાર કયો તે સ્પષ્ટ બતાવ્યું છે. મોટા પુરુષો કે જે તે આપણાથી ન થાય, તેમની સિખામણ પ્રમાણે વર્તાય તે પણ એક કાવ્યથી બતાવી દીધું છે હાલ કેટલાક પોતાનામાં તેવા ગુણોનો છાટો ન છતાં

મોટાઓના દાખલા સહ ઉચ્છૃંખલ બન્યા છે, ને બને છે, તેમને
 એ કાબ્ય બહુ સમજવાડું છે કોઈ મોટા પુરુષની કૃતિનો
 દાખલો આપણા જીવનમાં તેમનું જીવન કેટલું ઉતર્યું છે, તે
 તપાસ્યા પછીથી લેવો જોઈએ સુખ ભોગવવાની ઇચ્છાવાળાએ
 પણ દુખ ભોગવવાની તૈયારી કરી રાખવીજ જોઈએ, કાગળ કે
 સુખદુઃખ એ તો છાયડી છે નૃત્ય ઉગીને અને આથમીને આપણને
 એજ જ્ઞાન આપે છે છેવટે ના અથવા ઉપવાસ મળધી પણ
 મામાન્ય વિવેચન છે આ પાછી જીવને ઠપકા છે જોએ મનુષ્ય
 જન્મની મોક્ષવાગી નથી સમજતા અને ક્ષણિક મોજમજમાં
 મહાલી રહ્યા છે, આત્માત્રતિતો વિચારજ જોમને નથી આવતો,
 તેમને માટે એ ઇવિતા ત્યાગમભાઈએ લખેલી છે છેવટે ધાર્મિક
 સિદ્ધાંતો થોડા હીવા છે તે પણ વિચરવા જવા છે આમા
 વધાઈ પાઠ રાખવામાં આવ્યા છે, ઠારણ કે નહુ ભાગ શીખ્યા
 પછી બાળક કંઈ આગળ વધે એ સ્વાભાવિક છે

છેવટે વિનંતિ કરું છું કે, આમા જે કંઈ છે તે માફ
 પોતાનું નથી મહાનુભાવીઓનો પ્રસાદજ છે, તેમ છતાં આમાની
 વાતો અનુભવ બહારની પણ નથી, એમ પણ માની લેવાની
 મારી નમ્ર વિનંતિ છે જે બાળક રૂપી કૃતિકોને ખીલવવામાં
 કંઈક પણ ભાગ આ મારો પ્રયાસ ભજવશે, તો હું મારા
 જીવનને કૃતકૃત્ય માનીશ

કાર્તિક વદિ ૨ {
 ૧૯૮૧

હીનકિંકર.

વૈષ્ણવખ્યાસશિક્ષા.

[ભાગ ૪ થો.]

પાઠ ૧ લો.

ભક્તિ—ભાગ ૧ લો.

ગુરુજી—ભાગ્યે, આપણે સગ્સ્વતીની પવિત્રતા વિષે ની અને મન પવિત્ર થવાના, વાણી પવિત્ર થવાના, શરીરને પવિત્ર થવાના આધનોની વાતો કરી તમે બધાજ એવી રીતે વર્તાય પણ કરો છો હવે આવી વાતો ત્યા ભક્તિ એ સ બધા આપણે કહ્યું વધાઈ જાણીએ

કનુ—ગુરુજી, મારા દાતીમા એક દહાડો કહે છે કે, ભક્તિ કરીને એક સ્ત્રી હતી, તે બહુજ સુકાર્થ ગર્ભ હતી આ વખત સારો નહિ હોવાથી તેને કશું પોષણ મળ્યું નહિ, તેથી તે ઘરડી થઈ ગઈ એનું નારદ નામના એક ભક્તે 'રક્ષણ' કર્યું, શું ભક્તિને પોષણ જોઈએ ? આમા તો મને સમજણ ન પડી.

ગુરુજી—હ કનુભાઈ એ વાત ખરી છે, એક વાર નારદજીનો ભક્તિ માથે સમાર્ગમ થયો, તે વખતે ભક્તિ બહુજ સુકાર્થ ગયેલી હતી, કારણ કે લોકો પ્રભુની સેવા, કીર્તન વગેરે કરે તો ભક્તિનું પોષણ થાય, પણ તે

તો સૌ ભુલી ગયા હતા, પ્રભુની સેવા, કીર્તન વગેરે ભક્તિનો ખારાક છે, તે વડે ભક્તિનું પોષણ થાય છે આ પછે જોઈએ છીએ કે, ભગવાનની સેવા વડે જ જીવ સુખી થાય છે, છતાં તે તરફ ભાગ્યેજ કોઈનું લક્ષ હોય છે આવા ખરાબ વખતને લીધે ભક્તિ બિચારી મુકાઈ ગઈ હતી આ ભક્તિ એક રૂપાળી સ્ત્રી હતી, તે આવીને નારદજીને બે હાથ જોડીને ઝહેવા વાગી કે, “હે નારદજી, હું ભક્તિ છું આ કળિયુગના પાપ ડી લોકોએ મારા અગો ભાગી નાખ્યા છે તેથી જેમ કોઈના અગને ભાગી નાખતા તે દુખી થાય, તેમ હું દુખ પામું છું માત્ર વૃદ્ધાવનમા જવાથી મારૂં પોષણ થાય છે મારા બે પુત્રો જ્ઞાન અને વૈરાગ્ય તો તદ્દનજ મરવા જવા થઈ ગય છે આનું શુ કારણ હશે તે કહો એટલે નારદજી બોલ્યા, “હે પાવત્ર અને નિર્દોષ ભક્તિ, હું મારા દિવ્ય જ્ઞાનથી તારો વિચાર કરું છું, તું ખેદ કરીશ નહિ, પ્રભુજ તારૂં ભલું કંઈ આ કળિયુગ મહા ભય કર છે, તેણે પવિત્ર આચારનો, સયમનો તથા શાંતિનો નારા ડર્યો છે, લોકો ખડુંજ પાપ કરનારા થઈ ગયા છે શકતા અને દુષ્ટ કર્મ કરે છે, આ યુગમાં સાચા માણસા દુખી થાય છે, ને દુષ્ટ મનુષ્યો સુખ ભોગવે છે, આવા વખતમાં જે ધીરજ રાખે તેજ પવિત્ર અને ડાહ્યા કહેવાય લોકો દુનીઆના માયાવી સુખોમાં આધળા થયા

છે, તેથી તારી સામે કોઈ જોતું નથી માત્ર મનમા ભગ-
વાન પર લોકોનો પ્રેમ હોવાથી ત્યા તારૂં પોષણ થાય છે
આથી વૃદ્ધાવનમા તું આનંદથી નાચે છે, તેથી વૃદ્ધાવન ભા-
ગ્યશાળી છે ” આ સાબળી ભક્તિ બોલી કે, ‘ કળિયુગ
આવે છે, ત્યારે પ્રભુએ ત્યાં માટે એને મારી નાખ્યો નહિ ?
કારણ કે પ્રભુ પાપીઓને સજા કરનારા છે ” આ સાબળી
નારદજી બોલ્યા કે, શ્રીકૃષ્ણ જ્યારે દુનીઆમાંથી સ્વધામમા
પધાર્યા, ત્યારે કળિયુગ દુનીઆમાં આવ્યો, પ્રભુ હોય ત્યા
સુધી કળિયુગનું જોર ચાલતું નથી, પણ પછી બધે ઠેકાણે
એ યુગ ફરી વળ્યો આ વખતે પરીક્ષિતરાજ રાજ્ય કરતો
હતો, તેણે કળિયુગને દીઠો, તેનો નાશ કરવાનો વિચાર
કર્યો, પણ તેમાં બહુ અવગુણ છતાં એક મોટો ગુણ છે,
માટે જવા દીધો “ બીજા યુગોમાં તપ કરવાથી, યોગથી
તથા સમાધિથી જે ફળ મળતું નથી, તે ફળ આ કળિયુગમાં
ભગવાનના ગુણ ગાવાથી મળે છે ” આ ગુણ મહા મોટો
હોવાથી કળિયુગને જગતમાં સ્થાન આપ્યું બીજી તરફ જો-
ઈએ તો લોકો નાસ્તિક ભય કર કામ કરનારા, આચાર
વગરના, સયમ વગરના, ક્રોધી, લોભી, માત્ર વાણીમાજ
બોલીને ચુપ રહેનારાં, સારી રહેણી કરણી વગરના થઈ
ગયા છે આમ છતાં આ કલિયુગ છે, તેથી એનો ધર્મ
આવેજ છે, માટે પ્રભુ બધું સહન કરે છે ” આ સાબળી

ભક્તિ બોલી કે, “હે નારદજી, તમે ભાગ્યશાળી છો મારા પવિત્ર ભાગ્યને લીધે તમે મને મળ્યા છો. પવિત્ર સાધુ પુરુષના દર્શન જગતમા બહુ ઉત્તમ ફળ આપનાર છે તમારા સમાગમથીજ પ્રહ્લાદજીને અને દુવજીને પ્રભુના દર્શન થયા હતા હું તમને નમસ્કાર કરું છું

ભગુ—શુરુજી, આ ભક્તિનું કહેવું સત્ય છે, અમે પણ તમારા સમાગમથી તથા દર્શનથી પાવન થઈ ગયા છીએ આપ આવી રીતે વાતો કહો છો, તેથી અમારામા કેટલી બધી પવિત્રતા અને મહુશુ આપે છે? આપ એક બહુ પવિત્ર પુરુષ છો, ખરી વિદ્યાજ અમને ભણાવો છો અન્ય વિદ્યાઓ ગમે તેટલી ભણીએ, પણ જો આવી ધર્મની અને પ્રભુ સબધી વિદ્યા ન મેળવવીએ, તો બીજી બધી વિદ્યાઓ નકામી છે

પાઠ ૨ જો.

ભક્તિ—ભાગ ૨ જો

કનુ—શુરુજી, પછી નારદજીએ શી રીતે ભક્તિનું ફળ મટાડયું? ગઈ કાલે એ વાત અધુરી સુકી હતી.

શુરુજી—કળિયુગમા અવશુણ ઘણા છે, પણ તે બધા અવશુણને ઢાકી દે એવો એક મોટો શુણ તેનામા છે

ખામુ—હા, ગુરુજી, ડગિયુગમા કીર્તન કરવાથી ભગવાન પ્રસન્ન થાય છે એક ચિત્તે થોડી વાર પણ એ પ્રભુનું ગુણગાન કરીએ તો પ્રભુ આપણા પર તરત કૃપા કરે છે.

ગુરુજી—માલજો, નારદજી કહે છે કે, ભક્તિદેવી, તું નકામી ખેદ કરે છે. ગા માટે તું ચિતા કરે છે? શ્રી કૃષ્ણના ચરણ કમળનું નમણ કર, એટલે તારૂં દુઃખ જતુ રહેશે જે પ્રભુએ દ્રોપદીની લાજ રાખી, જે પ્રભુએ અનંત સકોટોમાથી મજભક્તોનું રક્ષણ કર્યું, તે શ્રીકૃષ્ણ તારા પર કૃપા કરશે, ને તારૂં દુઃખ તદ્દન દૂર કરશે હે ભક્તિ, તું શ્રીકૃષ્ણને સદા પ્રાર્થ કરતા પણ વહાલી છે, અને તું બોલાવે, તો પ્રભુ નીચના વરમા પણ જાય છે સત્યયુગ, ત્રેતાયુગ અને દ્વાપરયુગમા જ્ઞાન અને વરાગ્ય મુક્તિના સાધન હતા, જ્યારે ડગિયુગમા ભક્તિ વડેજ પ્રભુ મળે છે. એક વાર શ્રીકૃષ્ણે તને આજ્ઞા કરી હતી કે હે ભક્તિ, તું મારા ભક્તોનું પોષણ કર આ આજ્ઞાથી તું ભક્તોનું પોષણ કરે છે મુક્તિ તો તારી દામી છે આ કાર્યને સત્ય, ત્રેતા ને દ્વાપર યુગમા કર્યું, તે વખતે તને ખૂબ આનંદ હતો પણ હવે હું આ તારી દુઃખી સ્થિતિભેદને ઘેર ઘેર પ્રભુના ઉત્સવ તથા કીર્તન સ્થાપન કરી તારી પ્રવૃત્તિ કરીગ, ને તને આનંદ થાય એવું કરીશ આ ક-

જિયુગમા કોઇ પાપી જીવ હશે, તો પણ તારા આશ્રયથી શ્રીકૃષ્ણની પ્રાપ્તિ કરશે જેના મનમા પ્રેમરૂપ હરિભક્તિ વાસ કરે છે, તેઓ પવિત્ર અત કરણ વાળા બની જાય છે અને તેના મનને કદી અયોગ્ય વિચારો આવતા નથી મહીનતા તો તેનાથી દૂર જ નાગી જાય છે હજારો વર્ષ તપ કરવાથી, ખૂબ જ્ઞાન મેળવવાથી કે ખૂબ દાન કરવાથી પણ પ્રભુ વશ થતા નથી કકત જે તારો એક આશ્રય કરશે, તેનેજ પ્રભુ વશ થશે ભક્તિ વડેજ પ્રભુ મળે છે તેનો પુરાવો શ્રીગોપીજનો છે હજારો જન્મ બે માણસ સત્કર્મ કરે તોજ હે ભક્તિ, મનુષ્યને તારી પ્રાપ્તિ થાય છે કલિયુગમા આ સસાર સાગર તરવાનું સાધન માત્ર ભક્તિજ છે ભક્તિ વડેજ પ્રભુ સમીપમા ગ્રહે છે જેઓ ભક્તિનો દ્રોહ કરનારા છે, તેઓ સદા સર્વ લોકમા મહાદુષ્ટી થાય છે ભક્તિજ ઉદ્ધાર કરનાર હોવાથી તેનું મહાત્મ્ય કલિયુગમા સૌથી વધારે છે હે ભક્તિ, તારી મોટાઇ કેટલી બધી છે ? ” ભક્તિએ નારદજીને કહ્યું કે, હે નારદજી, તમે ભાગ્યશાળી છો હું હવે તમને એક ક્ષણવાર પણ છોડીશ નહિ હમેશા તમારા મનમા વાસ કરીશ તમે મારી પીડા ક્ષણવારમા મટાડી છે આ પ્રમાણે નારદજીએ ભક્તિની પીડા દૂર કરવાની પ્રવૃત્તિ કરી

ભગુ—શુરુજી, એ નારદજી કોણ છે ? એમના પિતાનું નામ શું ? એમણે ભક્તિના સુખ માટે શું શું કર્યું ?

ગુરુજી—ભગુભાઈ, નાગદજી એ બ્રહ્માજીના પુત્ર છે ને હમેચા પ્રભુનું ભજન કરતા ફરે છે. હાથમા વીણા રાખે છે કીર્તન ગાય છે, ને વીણા વગાડે છે તેઓ ફાવે ત્યા ભજન કરતા કરતા પવનની પેઠે જઈ શકે છે તેમને પ્રભુ પર એટલો બધો પ્રેમ છે કે, તે જ્યારે ભજન ગાતા ગાતા ચાલે છે, ત્યારે તેમના પ્રેમથી રૂવા ઉભા થઈ જાય છે તેમણે ભક્તિસૂત્ર નામે એક સુદર ગ્રંથ લખ્યો છે, તે “નાગદભક્તિસૂત્ર” કહેવાય છે વળી બીજો નારદ-પરમહંસ નામે પણ ભક્તિમાર્ગીય ગ્રંથ તેમણે લખ્યો છે આ બેઉ ગ્રંથો બહુજ સુદર છે, જે વિચારી વિચારીને વાંચે, તેના જ્ઞાનચક્ર ઉઘડી જાય છે, ને પ્રભુ ભક્તિ તરફ તે વળી જાય છે

ખાખુ—ગુરુજી, આપે તે દિવસે કહ્યું કે, ભક્તિના અગો કળિયુગના પાપી અને પાપ ડી લોકોએ ભાગી નાખ્યા, તો ભક્તિને વળી અગ કેવા ?

ગુરુજી—ઉપરની વાત નારજીની યાદ રાખજો હવે આવતી ઝલે ભક્તિના અગો સળધી વાતો કરીશું

પાઠ ૩ નો.

પ્રભુ એજ સત્ય છે.

રાગ રામગ્રી.

સત્ય વસ્તુ એક શ્રીહરિ, અન્ય નવ કાઈ સત્ય, . . .
સત્યને શરણે રહેવું સદા, એજ કાર્ય છે સ્તુત્ય? સત્ય

સત્ય વચન વદવું સદા, એનો અર્થજ એક,
 હરિ પણ અન્ય ન બોલવું, સત્ય નામ્ની વિવેક સત્ય
 સદ્વર્તન તેનેજ જાણવું, વર્તન પ્રભુમય થાય
 સદ્વર્તન અન્ય વર્તન નહિ, મત એ પ્રભુજી કહેવાય સત્ય
 સત્ય પુરુષો વા સજ્જનો, જગે તેજ કહેવાય,
 પ્રીતિ પ્રભુમા અગાધ^૧ને, રમતા પ્રભુમા સદાય સત્ય
 સત પુરુષ પણ તેહ છે, સત્ય વસ્તુમા સ્નેહ,
 પ્રીતિ અતિ પ્રભુને વિષે, એજ સત કુનેહ^૨ સત્ય
 મત્કર્મ તેનેજ જાણવું, સેવામાજ સમાય,
 જેવા વગરના જે કામ તે, બધનકારક થાય સત્ય
 સદ્ગૃહ તેનેજ જાણવું, જેમા બિરાજે શ્યામ,
 સદ્ગૃહસ્થ પણ તેજ જાણવો, રહે તેવે મુકામ સત્ય
 સન્મન તેનેજ જાણવું સદા વિચારે શ્રીશ,
 પ્રદ્રિયો પણ સત્ય તેજ છે, ભુલે નવ જુગદીશ સત્ય
 જગમા જે સત્ય ગણાય તે, નહુનો હાથુ સબધ
 હોય તો સત્ય એ મત્ય છે, નહિ તો ફેકટ ફદ^૩ સત્ય
 ક્રિકર એ સત્ય ગણે સદા, પ્રભુ સબધી હોય,
 અન્ય ગણે સત્ય કોઈ તો, શ્રમ સહુ જાય તોય^૪ સત્ય

---

૧ અત્યંત ૨ ચતુરાઈ, હાપણ ૩ આજા ૪ તોય-
 જળ-પાણીમા ખતું વહી જાય

પાઠ ૪ થી. ભક્તિના પ્રકાર.

કનુ—ગુરુજી, આપે કહ્યું હતું કે, ભક્તિના અગ આ કળિયુગમાં આસુરી અને માયાવી જીવોએ ભાગી નાખ્યા છે તે, તથા આપે કહ્યું કે, શ્રીકૃષ્ણની ભક્તિ કન્ધાથી ભક્તિને શાંતિ થાય છે, તો શ્રીકૃષ્ણ વગર બીજા કોઈની ભક્તિ થઈ શકે બી ?

ગુરુજી—હા, કનુભાઈ, જે લોકો હનીઆના માયાવી મુખો અથવા મોજમજની ઇચ્છા રાખે છે, તેઓ અન્ય દેવદેવીઓને ભજે છે, તે દેવદેવીઓ તેમને જગતના માયાવી નાશવત સુખ મોજમજ, વૈભવ, પુત્ર પરિવાર, પ્રતિષ્ઠા, પુત્ર વગેરે આપે છે પણ જેઓ શ્રીકૃષ્ણની ભક્તિ કરે છે, તેમને સચ્ચિદાનંદ મળે છે, ઝરણુ કે શ્રીકૃષ્ણ એજ આનંદ સ્વરૂપ છે જન્મ મરણનો ફેરો પણ શ્રીકૃષ્ણ વગર કોઈ મટાડનાર નથી, બીજા દેવો તો ઉલટા માયાવી મુખો આપી જીવને બધન કરે છે, જ્યારે શ્રીકૃષ્ણ ભક્તોને માયાથી દૂર કરે છે વળી ભક્તોને ઉપરના મુખો પણ મળે છે, પણ ભક્તો તેમના લેપાતા નથી જેમ એક પ્રભુભક્ત કહે છે કે —

સ સારમા સરસો રહે, ને મન મારી પાસ,
સ મારમા લેપાય નહિ, તે જાણુ મારો દાસ,

જે માણસ સસારમા અદર ગહે, પણ ચિત્ત મારામા રાખે, અને સસારમા મોહ પામે નહિ, તેને હું મારો સેવક બાણુ છું, આવું ભગવાન શ્રીમુખેજ કહે છે મારે પ્રભુના ભક્તો ન સારમા રહેવા છતાં પણ સસારમા આનંદ તથા થતા, અને તેથી સસારના મુખદળ પણ તેમના પર અસર નથી કરી શકતા.

વળી બધા દેવો શ્રીકૃષ્ણના દાસ છે, તેથી શ્રીકૃષ્ણનીજ મગ્ન પ્રમાણે તેઓ પાતાના ભક્તોને કૃપા આપે છે, એટલે જે અજ્ઞાની હોય તેજ શ્રીકૃષ્ણ પ્રભુ વગર બીજાને ભજે છે પ્રભુને ભજવાથી દેવો પણ પ્રમદ થાય છે, ને શ્રીકૃષ્ણની ભક્તિની અદર પાતાની ભક્તિ તઓ ગણી લે છે ઉલટા શ્રીકૃષ્ણના ઉત્તમ ભક્તાથી દેવો પણ બીજા છે, એવું સામર્થ્ય શ્રીકૃષ્ણના ભક્તોમા હોય છે કહેવાનું તાત્પર્ય એ છે કે, ભક્તિનો ખોરાક આનંદ છે, અને તે શ્રીકૃષ્ણ વગર બીજા પામેથી મેળવી શકાયજ નહિ.

શ્રીકૃષ્ણ એજ આનંદના ભડાગી છે, પોતે પૂર્ણ પુરુષોત્તમ હોવાથી તેમનામાજ સર્વ પ્રકારના આનંદ ભર્યા છે આવી આનંદના અધિકાતા શ્રીકૃષ્ણના સબધથીજ ભક્તિને આનંદ પ્રાપ્ત થાય છે, એમ નહોતો સમજવું જીવને પણ શ્રીકૃષ્ણની ભક્તિવડે આનંદ મળે છે.

બાણુ—ગુરુજી, હવે આગળ પૂછેલા પ્રશ્નનો બુલાસો કરવા કૃપા કરોજી.

ગુરુજી—ખાણુભાઈ, ભક્તિના મુખ્ય નવ અંગ છે એ નવ અંગના પણ પટ્ટા નવ નવ પ્રકાર ગણીએ, તો એકાદશી પ્રકારની ભક્તિ થાય છે (આ વાક્ય સાભળીને ભોળા ભણુભાઈના આશ્ચર્યનો પાર ન રહ્યો, પણ હમણાં ચુપ રહ્યા, પુર સાભળ્યા પછી પ્રશ્ન પૂછવાનું નક્કી કર્યું, ગુરુજીએ આગળ ચલાવ્યું બુઝો) આપણા દેશમાં એકડેએક થી નવ મુઘીના આકડાને બદલે બાલકોને પ્રભુની નવ પ્રકારની ભક્તિ શીખવાતી હતી પ્રહલાદજીએ તો પાંચ વર્ષની નાની વયમાં એ નવ ભક્તિના નામો કડકડાટ કહી દીધા હતા તે નામો આ છે—૧ શ્રવણ, ૨ કીર્તન, ૩ સ્મરણ, ૪ પાદસેવન, ૫ પૂજન, ૬ વદન, ૭ દાસ્ય, ૮ સખ્ય, ૯ આત્મ નિવેદન આ નવે ભક્તિના મુખ્ય મહાન નવ ભકતા આ પ્રમાણે છે —

૧ શ્રવણ ભક્તિ—પરીક્ષિત રાજ

૨ કીર્તન ભક્તિ—શ્રી શુકદેવજી

૩ સ્મરણ ભક્તિ—પ્રહલાદજી

૪ પાદસેવન ભક્તિ—લક્ષ્મીજી

૫ પૂજન ભક્તિ—પૃથુરાજ

૬ વદન ભક્તિ—અકેજી

૭ દાસ્ય ભક્તિ—હનમાનજી

૮ સખ્ય ભક્તિ—અઞ્જુનજી

૯ આત્મ નિવેદન ભક્તિ—બલિરાજ

ઉપર જણાવ્યા મુજબ નવ ભક્તિમાની એક એક કડવાથી પણ પરીક્ષિત ગળ વગેરે તરી ગયા ભક્તિનો પ્રતાપ મોટામા મોટો છે

કનુ—પણ શુરુજી, ગોપીજનો ભક્ત ખન કે નહિ? આમા તે તે આવ્યા નહિ, તેનુ શુ કારણ?

ગુરુજી—(હસીને) તમારો પ્રશ્ન બહુ ભારે છે. તમે નાને મોઢે મોઢી વાત કરો છો, એ જોઈ મને આશ્ચર્ય થાય છે. ગોપીજનોની ભક્તિ તો ઉપરની નવંચ પ્રકારની ભક્તિ જરૂર ઉત્તમ છે એ ભક્તિ તે પ્રેમલક્ષણ કહેવાય છે. પ્રેમલક્ષણ ઉત્તમોત્તમ ભક્તિ છે, તેનુ દાન તો શ્રી ભગવાને ગોપીજનોને કર્યું છે. આ કળિયુગ છે, તેથી જો કોઈ નવ ભક્તિમાની કોઈ પણ ભક્તિ બરાબર કરે, તો તેને પણ પ્રેમલક્ષણ ભક્તિની પ્રાપ્તિ થાય એ ભક્તિ મળે તે તો મહાભાગ્યશાળી કહેવાય

પાઠ ૫ મો.

પુષ્ટિમાર્ગ.

ભગુ—શુરુજી, શ્રીકૃષ્ણમાજ આનંદ છે, ને અન્યમા નહિ, તે મને બરાબર સમજાયું નહિ

ગુરુજી—ભગુભાઈ, ધનના ભંડારના અધિષ્ઠાતા કુબેર ભંડારી કરીને એક દેવ છે, તે જો આ દુનિયાની બધી

વસ્તુ સરજનારી શક્તિના અધિષ્ઠાતા બ્રહ્માજી છે, અને સૌ વસ્તુઓને સહાર કરનારી શક્તિના અધિષ્ઠાતા મહાદેવ કે શિવ છે જળના અધિષ્ઠાતા વરુણદેવ છે વાયુના અધિષ્ઠાતા મારુત છે અગ્નિના અધિષ્ઠાતા સૂર્યદેવ છે સ્વર્ગના અધિષ્ઠાતા ઇંદ્ર છે આ જગતની સર્વ વસ્તુઓનું પોષણ કરનાર શક્તિના અધિષ્ઠાતા શેષશાયી સાત્વિક વિષ્ણુ છે આમ જેમા જેની સત્તા તેમા તે દેવ ખજાનચી જેવા છે શ્રીકૃષ્ણદેવ એ ખધાના ઉપાર સત્તાધારી હોવાથી આનંદ સાગરના અધિષ્ઠાતા છે, અલૌકિક આનંદના પોતેજ ભંડારી છે, તેથી ઉપરના દેવોને સેવવાથી તેમના તાબાની વસ્તુ મળે છે, તેમ શ્રીકૃષ્ણને સેવવાથી તેમના તાબાની વસ્તુ પરમાનંદ કે સન્નિધાનંદ મળે છે શ્રીકૃષ્ણના હાથ, પગ મુખ, ઉદર ચરણ વગેરે સર્વ આનંદરૂપ છે માટે આનંદના તેઓ માલીક છે તેથી તેમની ભક્તિવડેજ આનંદ મળે એમ સમજવું

ગોકુળદાસ—પણ ગુરુજી, આપે પાછળ અમને શ્રીમહાપ્રભુજીના સખધી વાતો કરી હતી, તે શ્રીમહાપ્રભુજીએ ભક્તિમાર્ગ સ્થાપ્યો, એ ભક્તિમાર્ગ તો નવ પ્રકારનો છે, તો શ્રીમહાપ્રભુજીએ નવીન શુ કર્યું ?

ગુરુજી—ગોકુળદાસ, તમે તો ભારે વાત કરી તમે તો બ્રાહ્મ્યા નહિ, ને બ્રાહ્મ્યા ત્યારે તો મહાન્ પ્રશ્ન કરી બેઠા !

પણ તમે આ વાત સમજી શકશો કે હમ તેની મને સમજણ
 પડતી નથી, છતાં સાબળો આપણો માર્ગ એ પુષ્ટિમાર્ગ
 કહેવાય છે આપણો પુષ્ટિમાર્ગ સૌ માર્ગ કરતાં ઉચ્ચામાં
 ઉચ્ચ છે આપણી પુષ્ટિ મૃષ્ટિ એ અલૌકિક દૈવી મૃષ્ટિ છે
 આપણા પુષ્ટિમાર્ગમાં આવીને ભક્તિ કરનાર જીવ દૈવી
 જીવ કહેવાય છે આ દૈવીજીવો મહાભાગ્યવાન છે એ
 ભાગ્યવાન દૈવી જીવોને શરણે લઈ શ્રીકૃષ્ણને સોપવા એટલે
 શ્રીકૃષ્ણનો સાક્ષાત્ સંબંધ કરાવવા શ્રીમહાપ્રભુજી પોતેજ
 પ્રકટ થયા છે દૈવી એટલે દેવના પણ દેવ શ્રીકૃષ્ણની સાથે
 જેમનો સંબંધ છે તેવા અથવા શ્રીકૃષ્ણનો સંબંધ કરવા
 લાયક મહાપવિત્ર ઉત્તમગુણોના જેમનામાં ભડાર ભર્યા છે
 તે અત્યંત પ્રેમવાળા જીવો આ દૈવીજીવો દુનીઆમાં અન્ય
 જીવો લેગાજ રહે છે, પણ દેહ, કાર્ય, ગુણ, શક્તિને પ્રભુના
 સંબંધ વડે સર્વથી તેઓ જુદાજ છે ગોપીજનોને આપેલી
 પ્રેમલક્ષણા ભક્તિનું આવા ભાગ્યવાન જીવોને દાન કરવા
 શ્રીમહાપ્રભુજી પ્રકટ થયા છે એ ભક્તિ શ્રીકૃષ્ણની કૃપા
 વડેજ મળે છે, ભગવત્કૃપા હોય તોજ આવી ઉત્તમોત્તમ
 ભક્તિ મળી શકે પુષ્ટિનો અર્થજ કૃપા છે પુષ્ટિ એટલે
 કૃપા, પુષ્ટિમૃષ્ટિ એટલે જે મૃષ્ટિ ઉપર પ્રભુની કૃપા છે તે
 મૃષ્ટિ પુષ્ટિ જીવ એટલે જે જીવ ઉપર પ્રભુની કૃપા હોય
 તેવો જીવ પુષ્ટિમાર્ગ એટલે શ્રીમહાપ્રભુજીની કૃપાવડે સાક્ષાત્

પ્રભુ સાથે સબંધ કરાવનાર માર્ગ આમ આપણે માર્ગ તદ્દન કૃપામય છે પ્રભુ સર્વ દેવો કરતા મોટા છે વળી તેમને આપણે આપણી સેવાનાજ બળવડે પ્રસન્ન ન કરી શકીએ, એમા ગુરુની કૃપા જોઈએ અને તે દીનતા વડે મળી શકે આપણે પુષ્ટિમાર્ગ દીનતાથી શ્રીવલ્લભકૃપાદ્વારા શરણે જઈ સાક્ષાત્ ભગવત્પ્રાપ્તિ કરવાનો છે શ્રીમહાપ્રભુ જીને શ્રીઠાકોરજીએ પોતે દર્શન આપી શ્રાવણ સુદિ એકાદશી ને દિવસે દેવીજીવોને બ્રહ્મસબંધ કરવાની આજ્ઞા કરી આ બ્રહ્મસબંધથી જીવના દેહ, પ્રાણ, ઇન્દ્રિયો, સર્વ અન્ય સાધનો પ્રભુના બની જાય છે આમ સર્વ પ્રભુનું બની જતા પ્રભુ તે જીવના બની જાય છે અને તેના પર કૃપા કરે છે આ બ્રહ્મસબંધથી પ્રેમલક્ષણા ભાકત પ્રાપ્ત થઈ જીવ પ્રભુની અનહદ કૃપા મેળવી શકે પ્રભુ સાથે રમી શકે છે, ને સર્વ પ્રકારના આનંદ લઈ શકે છે વળી શ્રીમહાપ્રભુ જી ભૂતજ પરથી પ્રભુની લીલામા પધાર્યા, ત્યારે ભક્તિ માર્ગનું રક્ષણ કરવા માટે પોતાનું સામર્થ્ય સ્થાપન કરીને પોતાનો વશ એઓશ્રીએ પ્રકટ કર્યો છે અત્યારે પણ એ અલૌકિક વશ બ્રહ્મસબંધ કરાવી જીવને કૃતાર્થ કરે છે, ને જે જીવ પર કૃપા કરે, જે, તેને તો બહુભાગી બનાવી દે છે આ બાબતો આપણે આગળ વિચારીને શ્રીમહાપ્રભુજીનાં પણ એ અલૌકિક બાળક પ્રકટ થયા (૧) શ્રીગોપીનાથજી

(૨) શ્રીવિઠ્ઠલનાથજી કે શ્રીગુસાઇજી વગી શ્રીગુસાઇજીને પોતાના જેવાજ સાત બાળકો હતા, તે વાતો પણ આપણે આગળ વિચારીશું તેમની વાતો પણ ટુંકો ટુંકો કરીશું

પાઠ ૬ ઠો.

ગુરુભક્તિ

ભગુ—ગુરુજી, પ્રભુનું ભજન કરવાનું એ તો ઠીક, પણ આપ વાર વાર કહેો છો કે ગુરુપર પણ અતિશય પ્રેમ અને ભક્તિ રાખવી જોઇએ, આ વાત અમને સ્પષ્ટ સમજાવો.

ગુરુજી—ભગુભાઈ, ગુરુભક્તિનો અર્થ આપણા કરતા કોઈ પણ રીતે મોટા હોય તેના તરફ ભક્તિભાવ રાખવો એવો સામાન્ય અર્થ છે આખા જગતમાં બધા પ્રભુ તરફજ ભક્તિભાવ રાખે છે, કારણ કે ઇશ્વરજ સૌથી મોટો આખા જગતનો ગુરુ છે, અને એ ગુરુની સાથે સબંધ કરાવનાર અને કર્તવ્યની દિશા સુઝાડનાર ધર્મગુરુ પણ ઇશ્વરરૂપ છે, માટે તેમની પણ ભક્તિ કરવી જોઇએ વેદો પણ એમ કહે છે કે “ જેની ઇશ્વરમાં અનન્ય ઉંચામાં ઉંચી ભક્તિ હોય તેવી ભક્તિ પોતાના ગુરુમાં હોય તેને આ (ધાર્મિક અલૌકિક) મહાન્માંઓએક હેલા અર્થો હૃદયમાં સ્ફુરે છે ” આ ઉપરથી સમજાય છે કે, જેની પોતાના ગુરુમાં ઇશ્વરના જેટલી પ્રીતિ હોય છે, તેના હૃદયમાંજ ધર્મનું રહસ્ય ખીલે છે, ને અર્થ ખુલ્લા થાય છે

માટે ગુરુપર ખૂબ પ્રીતિ રાખવી વળી આપણે જેના પર પ્રીત રાખીએ, તે પણ આપણા પર પ્રીત રાખી કૃપા કરે, તો આપણને પ્રભુના સ્વરૂપનું જ્ઞાન થાય પુસ્તકોના વાચન કરતાં પ્રભુનું જ્ઞાન ગુરુની અથવા કોઈ સત પુરુષની સેવા કરવાથી જલદી થાય છે માટે આપણા માર્ગમા ગુરુનું માહાત્મ્ય મોટું બતાવ્યું છે, તથા મત્તમગને પણ મોટો ગણ્યો છે પ્રભુ પોતે ફરીવાર શ્રીમહાપ્રભુજીરૂપે પ્રાકટયા છે પ્રભુના મુખારવિદ્ રૂપ પોતે છે આથી શ્રીમહાપ્રભુજીના અથો સમજવા માટે શ્રીમહાપ્રભુજીની ભક્તિ કરવી જોઈએ શ્રીમહાપ્રભુજીની ભક્તિ કરીએ, તો શ્રીમહાપ્રભુજી પોતાના રચેલા અથોનું રહસ્ય હૃદયમા સમજાવે ને અર્થનો પ્રકાશ થાય આ કારણથી શ્રીમહાપ્રભુજીના ૧૦૮ નામવાળા શ્રીસર્વોત્તમસ્તોત્રનો પાઠ હમેશા કરવો જોઈએ કેટલાક મોટા ભક્તો તો શ્રીસર્વોત્તમજી મદા જાપ્યા કરે છે એથી પુષ્ટિમાર્ગનું રહસ્ય હૃદયમા ઉતરે છે તથા અથોનો પ્રકાશ થાય છે શ્રીસરસ્વતીના પણ પાત શ્રીમહાપ્રભુજી છે, તેથી જ સર્વોત્તમજી જાપે છે, તેને વધા પણ નારી આવડે છે માટે હમેશા શ્રીસર્વોત્તમજીના પાઠ તો કરવાજ જોઈએ આ સ્તોત્ર પ્રથમ ભાગમાજ આપવામા આવ્યું છે, કારણ કે, જીભ ઉપર સરસ્વતી બિરાજે, માટે શ્રીસર્વોત્તમજીનો પાઠ તો દરેક બાળકે પહેલેથીજ કરવો જોઈએ

બાબુ—ગુરુજી, અર્થ સમજ્યા વગર સ્તોત્ર જપીએ તો લાભ થાય ?

ગુરુજી—હા, બાબુભાઈ, જો કે અર્થ સમજ્યા પછી પાઠ કરવાથી તો બહુજ લાભ થાય છે, પણ વગર સમજ્યા પણ પાઠ કરવાથી લાભ થાય છે અગ્નિને જો અડીએ તો દહાય છે, એ વાત નાનું બાળક જાણતું નથી, એમ અજાની છતાં અગ્નિને જો અડે તો દહાય છે, તેમ પ્રભુનું નામ જાણે કે અજાણે દેતા પણ પાવન થઈ જવાય છે માટે પ્રભુને ભજન અજ્ઞાનતાથી પણ કરેલું નિષ્ફળ નથી થતું પ્રભુને તો પ્રેમજ જોઈએ છીએ, પ્રેમનોજ તે ભૂખ્યો છે, માટે સ્નેહપૂર્વક જો જપ કરીએ, તો અર્થ પણ આપોઆપ નકુરે છે પ્રભુ મહાદયાળુ છે, માટે તેને ભક્તની બહુજ દયા આવે છે માટે જો શ્રીસર્વોત્તમજીના નિત્ય જપ કરીએ, તો પ્રભુની કૃપા થાય અને પ્રભુના સ્વરૂપનું જ્ઞાન થાય પ્રભુની ત્રજલીલાનું જ્ઞાન શ્રીમહાપ્રભુજીની કૃપા વગર થાયજ નહિ, માટે નિત્ય સર્વોત્તમજી જપવાજ જોઈએ કેટલાક પોતાના ગુરુમા આસક્ત ભક્તો પોતાનાજ શ્રીગુરુ દેવને સાક્ષાત શ્રીમહાપ્રભુજી માનીને તેમનાજ ભાવથી સર્વોત્તમજી જપે છે મતલબ કે શ્રીસર્વોત્તમજીમા જે શ્રીમહાપ્રભુજીના અલૌકિક નામ છે, તે મારા પોતાના ગુરુનાજ છે, એમ માનીને શ્રીસર્વોત્તમજીનો જપ કરે છે આ ભાવ પણ

ઉચો છે પોતાને પ્રદક્ષસખ ધ્યાપનાર ગુરુ સાક્ષાત શ્રીમહા પ્રભુજી છે, એ વસ્તુ સત્ય છે તેથી આમ ભાવ રાખીને જપે, તો પણ પોતાના ગુરુદેવ કૃપા કરે તો માર્ગનું જ્ઞાન સ્ફુરે છે શ્રીમહાપ્રભુજીએ પોતાનું માહાત્મ્ય પોતાના કુળમાં મૂક્યું છે, માટે ત્રીવલ્લભકુળ શ્રીમહાપ્રભુજીરૂપ છે, માટે પોતાના ગુરુદેવને શ્રીમહાપ્રભુજી માનીને જપ કરવો, એ પણ ફળરૂપ છે આમ કરવાથી પણ શ્રીમહાપ્રભુજી કૃપા કરે છે

વળી જેના પર આપણે ખૂબ પ્રેમ રાખીએ, તેના સત્કાર્ય પણ આપણને ફળરૂપ નિવડે છે જો ગુરુપર કે કોઈ મહાન ભક્તપર ખૂબ પ્રેમ રાખીએ, તો તેના ભક્તિ તથા સેવાના કાર્ય આપણને ફળ આપે છે માટે ગુરુપર ને ભક્તોપર ખૂબ વહાલ રાખવું જોઈએ જો ગુરુદેવ પર અને ભક્તોપર અતરમાથી ખૂબ વહાલ વધુટે, તો જાણવું કે પ્રભુની કૃપા થઈ

પાઠ ૭ મો.

સત્કાર્ય અને ત ૩૫ લે છે.

ભગુ—ગુરુજી, આપ કહે કહી એ વાત તો સમજવી મહા કઠણ પડી છે ગુરુદેવની ભક્તિ અને સેવા સેવકને ફલ ૩૫ નિવડે આ વાત શી રીતે સંભવે ? ગુરુજી એકજ

હોય છે, ને સેવકો તો બહુજ હોય છે, તો એકજ ગુરુજીની ભક્તિ, સેવા વગેરે સૌ સેવકોને ફળ શી રીતે આપે ?

ગુરુજી—ભગુભાઈ, આ વાત તો બહુજ ઉડી છે ભગવાન પોતે એક છે, છતાં અનેક ભક્તોને ત્યાં શી રીતે બિરાજીને આનંદ આપતા હશે ? પોતે એક છતાં અનેક મજભક્તો સાથે લીલાઓ શી રીતે કરતા હશે ? તમારી પેઠે નારદજીને પણ એક વખત શકા થઈ હતી આથી તેમણે વિચાર્યું કે, શ્રીકૃષ્ણ એક છે, ને આટલી બધી તેમને રાણીઓ છે, તો શી રીતે દરેકની સ્વા સ્વીકારતા હશે ? આ વસ્તુની તપાસ કરવા એકવાર દ્વારિકા પધાર્યા પ્રથમ રુક્મિણીજીને ત્યાં પધાર્યા, તો શ્રીકૃષ્ણ પોઢ્યા છે, ને બીજી રાણીને ત્યાં ગયા, તો ત્યાં પ્રભુ ભોજન કરે છે ત્યાંથી ત્રીજી રાણીને ઘેર ગયા, ત્યાં શ્રીકૃષ્ણ વાતો કરે છે આમ જે જે રાણી પાસે ગયા, તે તે રાણી પાસે પ્રભુ જુદી જુદી લીલાઓ કરતા માલમ પડ્યા આ જોઈ નારદજી આશ્ચર્ય પામ્યા, ને પોતે અનંત સ્વરૂપ પ્રભુ લઈ શકે છે, તેની ખાત્રી કરી આવીજ રીતે પ્રભુએ રાસમા પણ જેટલા શ્રીગોપીજનો તેટલા સ્વરૂપ લીધા હતા, ને રાસ રમ્યા હતા, આ વસ્તુ સમજીએ તો ગુરુની સેવાની તથા અન્ય મહાર્થોની વાત સમજાય ગુરુદેવની સેવા તથા ભક્તિ વગેરે મહાર્થો અનંત સ્વરૂપ ધારણ કરે છે, ને જે મેવકની

પોતાના ગુરુપર જોટલા પ્રમાણુમા પ્રીતિ હોય, તેટલા પ્રમાણુમા ત કળરૂપ નિવડે છે જે એવક પોતાના ગુરુદેવમા અનહદ મુગ્ધ હોય છે, બહુજ આસન્ન હોય છે, તેને ગુરુની સેવા વગેરે મ પૂર્ણ પણે કળરૂપ નિવડે છે લૌકિકમા જેમ કોઈ અનાજ પડવે છે, ને કોઈ ખાય છે, તેમ આ અલૌકિકમા પણ સમજવુ આથીજ શ્રીમર્વોત્તમજીમા લખ્યું છે કે “ પોતાના એવકોને કળતુ દાન કરવા માટેજ સર્વ સાધનો શ્રીમહાપ્રભુજી કરે છે ” અને શ્રીવદ્ધલકુળ પણ સેવા ભક્તિ વગેરે કરે છે, તે પોતાના એવકોને કળદાન કરવા માટે કરે છે, અને એ રીતે સેવા પણ શીખવે છે કોઈ સત પુરુષ પર કે ભક્તપર પણ તે આપણી બહુપ્રીતિ હોય તો તે ભક્તની કૃપા પણ કળ આપે છે અને ભગવત્સ્વરૂપની સ્ફુરતા થાય છે તથા તેવા ભક્તની ભક્તિ પણ આપણને કલરૂપ નિવડે છે જેમ કોઈ દાનેશ્વરી પોતાના દાનતુ કળ જળ હાથમા લખ, સકલપ ડરી બીજને આપે છે, પુણ્ય નમરો છે, તેમ ગુરુ અથવા ભક્ત પણ પોતાના પર પ્રીતિ રાખનારને અમીદષ્ટિએ પોતાના સત્કર્મનુ દાન કરે છે આ વાત બહુજ શ્રદ્ધાની છે, બહુજ વિચાર વિચાર કરશો, તોજ સમજશે

ગોકુળદાસ—ગુરુજી, હું તો આપના ઉપરજ બહુ પ્રેમ રાખુ છું ઘેર પણ મને આપ વારવાર યાદ આવે

છે, તેથી મને આપની કૃપા ફળરૂપ થાય છે, ને મારૂં મન બહુજ પવિત્ર રહે છે, મને હું મેળા બળ આનંદ રહે છે

નંદરામ—ગુરુજી, તમારામા આ પવિત્રતા છે, તે આપનીજ છે આપની કૃપા અને આશીર્વાદથીજ અમને આ પવિત્ર કામો કરવાનું સુઝે છે અમે બધા ભક્તિમાન આપની કૃપાથીજ થઈશું તમારા પરની પ્રીતિ પણ અમને તો ફળરૂપ છે

ગુરુજી—ભાઈઓ, મને તમારા સર્વપર બહુજ વહાલ પણ આવે છે, તમારા જેવા વિદ્યાર્થીઓને ભણાવવા, એ પણ બહુ પવિત્ર કામ છે, રાસ્ટ્રોમા તો “ખરાણ કે ધર્મ હીન વિદ્યાર્થીને ભણાવવામા ગુરુને નુકશાન થાય છે,” એમ કહ્યું છે અને પવિત્ર વિદ્યાર્થીઓને પ્રભુનું કે ધર્મનું જ્ઞાન આપવાથી ગુરુ પણ પુણ્યવાન બને છે, એ સત્ય છે “તમે સર્વે મોટા પવિત્ર ભક્તો બની જાઓ, ને પ્રભુ તમારા પર બળ કૃપા કરે” એવો હું આશીર્વાદ આપુ છું

પાઠ ૮ મો.

પુષ્ટિભક્તિ.

ગુરુજી—આજે આપણે ઈશક સુદર વસ્તુનો વિચાર કરીએ પ્રભુ મહાન છે, એના મેવડાનો પાર નથી બ્રહ્મા, શંકર ઇશ્વારિક દેવો પણ એના ચળુમા માથુ મુકીને એનું

દાસત્વ સ્વીકારે છે લક્ષ્મીજી જે રીતે સેવા કરનારી હજારો દામીઓ છે, તે પ્રભુ આપણને શી રીતે પસંદ થાય ? જીવ પ્રભુની સેવા શુ કરી શકે ? ત્યારે પ્રભુની પ્રાપ્તિ કેવી રીતે થાય ? આ વસ્તુ બહુજ વિચારવા જેવી છે આવા નિ સાધન જીવેનો ઉદ્ધાર કરવાને શ્રીમદ્દાપ્રભુજી ખાસ પ્રકટ થયા છે જીવ તો બિચારો પ્રભુના માર્ગમાં આધજો છે, તેને દોરનાર શ્રીમદ્દાપ્રભુજી છે, ને દોરીને પ્રભુ તરફ જવાના માર્ગ પર લઈ જાય છે, એટલુંજ નહિ પણ પ્રભુનો સાક્ષાત્ સંબંધ કરાવે છે પુષ્ટિભક્તિ એટલે પ્રભુની કૃપા વડે પ્રાપ્ત થએલી ભક્તિ નિ સાધન જીવને પ્રભુ પોતાનો કરવા જે સેવા કે ભક્તિ કરાવે તે પુષ્ટિ ભક્તિ કહેવાય સેવા કરવામાં જીવનું સામર્થ્ય નથી, જો ભગવદ્કૃપા હોય તોજ સેવા કે ભક્તિ બની શકે છે, અને એ સેવા વડે પ્રભુ કૃપા કરે છે આ કૃપાથી આપણે ભક્તિમયજ કાર્ય કરીએ છીએ, ને આપણુ જીવનજ તદ્દન ભક્તિરૂપ બની જાય છે આવી રીતે આપણો સર્વ જીવન વ્યવહાર અત્યંત પ્રેમમય હોઈ પ્રભુમય બની જાય એ પુષ્ટિભક્તિ છે આવી ભક્તિ જેને પ્રાપ્ત થાય એ તો મહાપ્રારબ્ધગાળી કહેવાય પુષ્ટિભક્તિ કરનારને તો દોરનારજ ઈશ્વર બની રહે છે તે પોતે નિ સાધન હોવાથી પ્રભુજ તેના સાધનરૂપ બનીને તેને દોરે છે સર્વદેવ પ્રભુને સોખ્યા પછી જીવની પાસે કશુંજ રહેતું નથી, તે

પ્રભુની ગાય બની જાય છે એટલે ગાયનું રક્ષણ જેમ ગોવાળ કરે છે, તેમ ભક્તરૂપ ગાયનું રક્ષણ પણ શ્રીકૃષ્ણ કરે છે ભક્તરૂપી ગાયનું પ્રભુ સર્વ રીતે પાલન કરે છે, માટે પ્રભુનું નામ ગોપાળ પાડયું છે મે તે દિવસે તમને કહ્યું હતું કે, પ્રભુને શરણે જવું એટલે પ્રભુની ગાય બની જવું આપણે પ્રભુની ગાય બની જઈએ, એટલે જેમ ગાયને ગોવાળ પોતાની મરજી પ્રમાણે રાખે છે, લઈ જાય છે, લાવે છે. તથા સાચવે છે, તેમ પ્રભુ પણ ભક્તને પોતાની મરજી પ્રમાણે રાખે છે, ને સાચવે છે પણ અહીં વિચારવાનું કે જેમ ગાય એકજ ઘણીને ખીલે બધાય છે, તેમ આપણે અનન્યતાથી પ્રભુને ખીલે બધાઈ જઈએ, તો પ્રભુ સર્વ રીતે આપણને સાચવે પ્રભુ વગર અન્યની પછી પરવા નજ રાખવી જોઈએ પ્રભુ સર્વથી મોટા છે, તો મોટાનું શરણ સ્વીકાર્યા પછી આપણને શ્રીકર જી હોઈ શકે? કદાચ કંઈ સંકટ જેવું આવી પડે, તો પણ તેમા ગભરાઈ જવું નહિ પ્રભુ સર્વ સમર્થ છે, તે પોતાના શરણાગતને કદી સંકટમા નજ મૂકે કસોટીને માટે પ્રભુ તેમ કરે છે, માટે કોઈ દિવસ ચિંતા ન કરવી પ્રભુજ સર્વ કરનાર છે, એની સર્વ હીક્ષા છે, એમ મંત્રી ચિંતાને મનમાજ ન પેનવા દેવી જોઈએ સંકટ એ તો પ્રભુપરની શ્રદ્ધાનું માપ છે જો સંકટમા લગાર પણ અવિશ્વાસ આવે, તો પ્રભુજ રિસાય છે

પોતે સર્વ સમર્થ છતા તેના પર અવિશ્વાસ કરવાથી તેને માફ લાગે, એમા નવાઈ નથી સ કટમા પણ કોઈની યાચના ન કરવી એટલુજ નહિ, પણ સ કટમા ભગવાનની પ્રાર્થના પણ ન કરવી, એ તો સર્વજ છે જો આપણને વિશ્વાસ હશે, તો શ્રીગોવર્ધન તોળી મજબકતોનુ રક્ષણ કર્યું, તથા દાવાનળ વગેરે પીને સ કટમાથી ઉગાર્યા, તે પ્રભુ આપણને પણ રક્ષશે, એવી સ પૂર્ણ ખાત્રી ગણવી, અને તેનુ જ સદા ભજન કર્યા કરવુ વિશ્વાસથીજ ।વશ્વ ભર વહાર કરે છે નર્ત સમયે, સર્વ ન્યાનમા અને સર્વ રીતે પ્રભુપર સ પૂર્ણ શ્રદ્ધા રાખી પ્રભુની દીનતા પૂર્વક સેવા કરવી, એ પુષ્ટિભક્તિ છે અને આવી શ્રદ્ધા તથા દીનતા શુરુની કૃપા હોય તોજ આવી શકે, માટે શુરુમા પણ અનહદ પ્રીતિ રાખવી એ પુષ્ટિભક્તનુ ભૂષણ છે

પાઠ ૯ મો.

નરસિંહમહેતા.

કનુ—શુરુજી, નરસિંહમહેતા કરીને એક મોટા ભક્ત થઈ ગયા, આ નરસિંહમહેતાની વાત મારા દાદીમા કાલે કહેતા હતા, મને તો ખહુજ આનંદ થયો.

શુરુજી—હા, કનુભાઈ, નરસિંહમહેતા મોટા પરમ ભક્ત થઈ ગયા, તે આપણા પુષ્ટિમાર્ગના વઘેયા કહેવાય

છે આ નરસિંહમહેતા આપણા શ્રીમહાપ્રભુજીના પ્રકટ થતા પહેલા થઈ ગયા છે, પણ તેઓ ત્રિકાળજ્ઞાની હતા, તેથી શ્રીમહાપ્રભુજી પ્રકટ થવાની વાત પહેલેથી જાણતા હતા. આથી એક પ્રભાતીયામા ગાયું છે એ પુરાવો ને વધાઈ સાલજો, ‘ શ્રીવદ્વલ શ્રીવિદ્વલ ભૂતજે પ્રકટીને પુષ્ટિમાર્ગ તે વિશદ કરશે, દેવી નિજજીવ જે શરણુ તે આવશે વિના સાધન ઉદ્ધાગ કરશે ’ આ પ્રભાતીયુ વણા વૈષ્ણવો સવારમા ગાય છે નરસિંહમહેતાના બીજા પણ પ્રભાતીયા ભક્તિમાન પુરુષો સવારના પહોરમા પથારીમાજ લલકારે છે આ સાલજવામા જહુ મળ આવે છે

ભગુ—ગુરુજી નરસિંહમહેતાની વાત કહો, તો આનંદ થાય

ગુરુજી—ચાલો કનુભાઈ, તમે કાલે સાલજી છે, માટે કહી જાઓ

કનુ—નરસિંહમહેતાનો જન્મ જુનાગઢમા એક નાગર બ્રાહ્મણને ઘેર થયો હતો, તે નાના હતા, ત્યારે એકવાર તેમની ભાભી પાસે ઉનું પાણી માગ્યું, સ્ત્રી ન્વભાવ પ્રમાણે મહેતાને ભાભીએ મહેણુ દીધું, આથી મહેતા રિનાઈ ગયા, ને પ્રથમ મહાદેવજીની સેવા કરવા લાગ્યા આ મહાદેવજી પ્રસન્ન થયા, ત્યારે માગવાનું કહેતા પ્રભુના દર્શન માગ્યા, મહાદેવજી પ્રભુતા ભક્ત છે, તેથી તે

પ્રભુનાં દર્શન કરાવી શકે છે દર્શન કયાં પછી તેઓ પ્રભુના પરમ ભક્ત બન્યા ભગવાને નરાસ હ મહેતાના બહુજ કામ કર્યા, મહેતા ભજન કરતા, ત્યારે તેમને દેહનું પણ ભાન રહેતું નહિ તેમને વહેવારની તો ખબરજ નહોતી તેમની સ્ત્રી માણેક મહેતી બધો વહેવાર સાચવતી, અને ન બની શકે એવું કામ હોય, તો પ્રભુ પોતે કોઈને ખબર ન પડે તેમ કરી લેતા પ્રભુએ મહેતાની દીકરી કુવરબાઈનું મોમેરૂ પૂર્યું, મહેતાના બાપનું શ્રાદ્ધ કર્યું, હુંડી સ્વીકારી, ખોવાયેલો હાર આપ્યો, તથા સામળનો વિવાહ પણ પ્રભુએ જ કર્યો હતો મહેતાને તો ભજન વગર બીજી ખબરજ નહોતી, આ નરનિહ મહેતાને જ્ઞાતિ વાળાઓએ પણ બહુ પજવ્યા હતા, પણ મહેતાપર ઈશ્વરની પૂર્ણ કૃપા હોવાથી કોઈનું કઈજ આદ્યું નહોતું જુનાગઢના રાજાએ પણ પજવણી કરી હતી પણ તે પણ છેવટે થાકીને પગે પડ્યો હતો તેમના ભજનમા ખૂબ ભક્તજનો ભજન કરવા આવતા તે એટલા બધા મસ્ત ભક્ત હતા કે, તેમને નાતજાતનું પણ ભાન નહોતું એમ કહેવાય છે કે, તેઓ એક ઢંડ વેંચીવને ઘેર ભજન કરવા ગયા હતા, ઘરની બહાર તુલસી ક્યારાના ઓટલા પર ખૂબ ભજન કર્યું, આથી જ્ઞાતિવાળાઓએ જ્ઞાતિ બહાર કર્યા, અને જ્ઞાતિમાથી તેમનું નોતરૂ કાપ્યું પરિણામે બધા નાગરો જમવા બેઠા, ત્યારે પ્રભુએ

એવી માયા કરી કે, એક નાગર અને એક દેડ એવું દેખાવા લાગ્યું આથી તે જ્ઞાતિવાળા જઈને મહેતાને પગે પડ્યા, આથી બધું મટી ગયું નરસિંહમહેતા તો એવા પ્રભુ ભજનમા લીન હતા કે, તેમને ખાધાનું, પીવાનું કે દેહનું પણ જ્ઞાન રહેતું નહિ આવા ભક્તોને સર્વ વસ્તુઓ સમાન છે નરસિંહમહેતાને તો સસારમા માયા પણ હતી નહિ, જ્યારે માણેક મહેતા આ દુનીઆ છોડી ચાલી ગઈ એટલે શુજરી ગઈ, ત્યારે નરસિંહમહેતાએ ગાયું કે “ભલુ થયું ભાગી જ જાળ સુખે ભજીશુ શ્રીગોપાળ” આવા તદ્દન નિલેપ ભક્ત હતા આવા ભક્તોને કોઈ પણ મ્થાનમા આનંદજ હોય છે તેમના પ્રબળ આત્માપર કશાની અસર થતી નથી, આથી તેઓ સદાજ એકાશ્રયે પ્રભુને ભજે છે આવા ભક્તોને ધન્ય છે નરસિંહમહેતાના જેવા મિરાબાઈ કરીને પણ એક સ્ત્રી ભક્ત થઈ ગયા છે તે પણ નસાર છોડીને વિરક્ત ભક્ત થયા હતા, અને શ્રીકૃષ્ણની ભક્તિમા મસ્ત બન્યા હતા, તે મેવાડના રાજાની રાણી હતા તેમણે સસારજ માડ્યો નહોતો આખી જિંદગી પ્રભુ ભજનમાજ ગાળી હતી તેમણે પણ પ્રભુના કીર્તન તથા ધોળ લખ્યા છે તે દ્વારિ કામા અને ડાકોરમા બહુ વખત રહેલા હતા

પાઠ ૧૦ મો.

શ્રીમહાપ્રભુજી શ્રીકૃષ્ણજી છે.

ગુરુજી—જનુભાઈ, ભગવાન એક છતાં અનેક રૂપ લે છે, તે તો તમે સમજી શક્યા હશે. વળી ભગવાન પોતે જરૂર પડ્યે કોઈ વ્યક્તિ તરીકે સ્થાન, સમય અને જરૂરિયાત પ્રમાણે તેવા સ્વરૂપે પ્રકટ થાય છે.

કેનુ—ગુરુજી, હું તો આમા કાઈજ ન સમજયો દાખ લાથી સમજાવો તો કંઈક સમજાય,

ગુરુજી—ઠીક સાલજો, આચાર્યશ્રીમહાપ્રભુજી પણ સ્થાન, સમય અને જરૂરિયાત પ્રમાણેનો પ્રભુનોજ અવતાર છે. બધા લોકો એમ ધારતા હતા કે, સંસાર છોડી સાધુ બની જઈએ, તોજ મુક્તિ મળે સ્ત્રી એ તો નરકની ખાણ છે, માટે તે તો નકામીજ પ્રભુએ ઘડી છે તેનું મોહુ જોવું એ પણ પાપ મનાવા લાગ્યું આ વખતે પ્રભુએ વિચાર્યું કે, આ તો ભારે અનર્થ છે સંસાર છોડી સાધુ બની જઈ તાગડધિન્ના કરવામા કાઈજ મનુષ્ય જન્મનો ઉદ્ધાર નથી, પણ ભક્તિભાવે જગતમા રહી પ્રભુ સેવાકરવામાજ કલ્યાણ છે એજ ગીતાશાસ્ત્રનો ઉપદેશ છે, માટે હવે એ ભક્તિ માર્ગનુંજ સ્થાપન કર્યા વગર દેવી જીવોનો ઉદ્ધાર થવાનો નથી વળી સ્ત્રીઓ એ તો પવિત્રતા અને પ્રેમની મૂર્તિઓ છે ધર્મનિષ્ઠા, કોમળતા, તથા દીનતા તે તેમના સહજ ગુણ છે,

માટે તેમનો તો પ્રભુ વહેલો અગીકાર કરે કોમળ વસ્તુ તો પ્રભુને બહુ વહાલી છે, માટે શ્રીમહાપ્રભુજી સ્વરૂપે આ મ્હેચ્છોથી ઘેરાયલા દેશમા કલિકાલમા ભગવાન શ્રીકૃષ્ણ પોતે પ્રકટ થયા ઉત્તમ ભક્તોએ શ્રીપૂર્ણ પુરુષોત્તમ સ્વરૂપે શ્રીમહાપ્રભુજીના વણીવાર દર્શન કર્યા, આવી વાતો આપણે બસો બાવન અને ચારાસી વૈષ્ણવોની વાર્તામા ઘણી સાબળીએ છીએ મહાનુભાવી ભક્તરાજ સૂરદાસજીને શ્રીમહાપ્રભુજીના પૂર્ણ પુરુષોત્તમપણાનો અનુભવ હોવાથી “દ્વિવિધ આધજો” શબ્દ બોલી કહે છે કે શ્રીમહાપ્રભુજી અને શ્રીકાકોરજી એ બેને જુદા જાણવામા હું આધજો છું મતલબ કે શ્રીકૃષ્ણ અને શ્રીમહાપ્રભુજી એકજ વસ્તુ છે આ અનુભવને લીધેજ શ્રીગુસાર્થજીએ શ્રીસર્વોત્તમ સ્તોત્ર બનાવ્યું છે શ્રીમહાપ્રભુજી ભક્તને તેની ભાવના પ્રમાણે દર્શન દે છે કેટલીક વાર દુશ્મનને ઝળહળતા આગ્ર જેવા દેખાતા, જેથી દુશ્મનો ડરીને નાશી જતા રાજનગરનો સુખો તેઓશ્રીનું અગ્નિ સ્વરૂપ જોઈને ગભરાયો હતો વળી જ્ઞાનીને સમથ જ્ઞાની જણાતા પોતે મહા રૂપવાન અને તેજસ્વી હતા, પોતે ચાલે, ત્યારે તેજના કિરણો આગળ પડતા હતા ચલુઓ કમળ જેવા રૂપાળા હતા, આપશ્રીની દૃષ્ટિ એટલી બધી પ્રેમભરી હતી કે, શ્રીકૃષ્ણની પેઠે જેના પર પડે તે મોહ પામી શરણે આવી જાય ઘણા ભક્તોને પોતાનું પૂર્ણ પુરુષોત્તમપણું આપશ્રીએ

ખતાબું આ કારણથીજ એવા કરાલ સમયમા પણ ત્રણ ત્રણ વખત આખો દેશ પોતે પાવન કરી નાખ્યો સઘળા દેશો અને સઘળા રાજા આપશ્રીને નર્વ રીતે અનુકૂળ હતા, આ ઇશ્વરત્વનો પ્રભાવ હતો વળી એ ઇશ્વરત્વ પોતાના વશમા પણ સ્વસામર્થ્યથી મૂકી દીધું

શ્રીગુસાઈજી પણ આજ સ્વરૂપ છે શ્રીગુસાઈજી પોતે પણ પૂર્ણ પુરુષોત્તમ સ્વરૂપે દર્શન દેતા હતા મહાન કવિ કીર્તનકાર છિતસ્વામીને પોતાને શ્રીનાથજી સ્વરૂપે દર્શન થવાથી પોતે કીર્તનમા હમેશા “છિતસ્વામી ગિરિધરન શ્રીવિઠ્ઠલ” આ તૂક લખવા લાગ્યા શ્રીવિઠ્ઠલ એજ ગિરિધરજી એવો છિતસ્વામીને અનુભવ છે માટેજ આમ લખે છે વળી બીજા કીર્તનમા “એઈ તેઈ તેઈ એઈ કહુ ન સદેહ” એવું પણ લખે છે, તેનો અર્થ એવો છે કે શ્રીગુસાઈજી અને શ્રીમહાપ્રભુજી અને શ્રીઠાકોરજી ત્રણે એકજ સ્વરૂપ છે. આ ભક્તો પોતાના અનુભવેજ કહે છે. ભગવાન પોતાના ભક્તોનેજ પોતાનું સ્વરૂપ બતાવે છે, તેમ આજે પણ એવા અવતારી પુરુષો પોતાના ભક્તોને પોતાના સ્વરૂપનો અનુભવ આપે છે શ્રીમહાપ્રભુજીએ અને શ્રીગુસાઈજીએ પણ પોતાના શરણાંગત પ્રેમી ભક્તોને પોતાનું પૂર્ણ પુરુષોત્તમ-પણું ઘણીવાર અનુભવાવ્યું આજે પણ પોતામા મુગ્ધ ભક્તોને શ્રીમહાપ્રભુજી અને શ્રીગુસાઈજી એવા દર્શન આપે

એ નિર્વિવાહ છે પોતાના શ્રીગુરુદેવની કે કોઈપણ શ્રીગોસ્વામિ-
આજ્ઞાકની જેનાપર ખૂબ કૃપા હોય, તે આજે પણ આવો
અનુભવ મેળવી શકે છે કૃપાનાદ્ય માર્ગમાં કૃપાની ખાસ
જરૂર છે નર્યા સાધન વડે - નેહ સિવાય પ્રભુ કૃપા કરતા
નથી, આ વાત તો પાછળ આવી ગઈ છે

કનુ—ગુરુજી, આ પ્રમાણે શ્રીમહાપ્રભુજી અને
શ્રીગુરુસાધુજી પૂર્ણ પુરુષોત્તમ છે, પણ આપે પહેલાં કહ્યું
હતું કે, પ્રભુ એક છે, અને આ તો બે સ્વરૂપ છે વળી બે
પ્રભુના સ્વરૂપ સાથે પણ શી રીતે હોઈ શકે?

ગુરુજી—કનુભાઈ, તમારો પ્રશ્ન બહુજ વિચારવા
જોવો છે, પણ તમે સહજ વિચાર કરો, તો સમજી શકાય
તેવો છે. એકજ પ્રભુ અનેક રૂપ લઈ શકે છે રાસ રમતી
વખતે પ્રભુએ અનેક રૂપ ધર્યા હતા, નારદજીએ પણ આ
ખાબતનો અનુભવ લીધો હતો પ્રભુજ્યારે જરૂર કે ત્યારે
બહુ બની જાય છે વેદમાં પણ કહ્યું છે કે, “હું એક છું,
પણ બહુ થાઉં છું,” તેમ પ્રભુ એક છે, પણ અહીં બે સ્વરૂપે
બન્યા છે, વળી શ્રીવિદ્યેશ પોતે પાછળથી સાત સ્વરૂપ બની
જાય છે, તે સાત શ્રીવિદ્યેશના સાત લાલજી છે અત્યારે
પણ ભૂતજી પર ધિરાજતા શ્રીગોસ્વામિઆજ્ઞાકે ભક્તોના
ભાવથી શ્રીપુરુષોત્તમરૂપજ છે, અને તેથીજ સર્વ દૈવીજીવો
એ કુળતુ શરણ સ્વીકારે છે વળી ભક્તોને ઘેર ધિરાજતા

તથા શ્રીગોસ્વામિબાળકોના શિરપર બિરાજતા સ્વરૂપ શ્રીઠાકોર-
જીનાજ બુદ્ધા બુદ્ધા સ્વરૂપ છે પોતે એકતા અને ત બનીને
ભકતોના કોડ પુગવા ભકતોને ત્યા બિગરે છે, તેમ શ્રીમહા
પ્રભુજી અને શ્રીવિદ્લેશ પણ ભકતેચ્છાપૂરક પ્રભુનાજ બે સ્વરૂપ
છે. આ વાત આગળ જતા અનુભવે તમને સમજશે

પાઠ ૧૧ મો.

પુષ્ટિમાર્ગની સ્થાપના.

ગુરુજી—શ્રીમહાપ્રભુજી અને શ્રીગુસાઈજી, સખધી
કેટલીક વાત તમે જાણી હવે શ્રીમહાપ્રભુજીએ પુષ્ટિમાર્ગની
સ્થાપના શા માટે કરી તે આપણે જાણવું જોઈએ એના
કારણો આપણે તપાસીએ

ભગુ-ગુરુજી, આ વાત અમને આજે મરાખર સમજાવો,
અમારે આ વાત ખરાખર સમજવી છે

ગુરુજી—પૂર્ણ પુરુષોત્તમથી વિખુટા પડેલા દેવીજીવો
આ ભૂતળપર ઘણા યુગોથી વિખુટા પડી અથડાતા હતા,
આ જીવોનો પ્રભુ નાથે સખધ કરાવવા શ્રીભગવાનેજ
શ્રીમહાપ્રભુજી સ્વરૂપે પ્રકટ થયા આ સખધ બ્રહ્મસખધ
દ્વારાજ થઈ શકે છે, આ વાત આપણે પાછળ કરીશું.
જ્યારે શ્રીમહાપ્રભુજી પ્રકટ થયા, ત્યારે નવું ધર્મમાર્ગો
નાશ પામ્યા હતા, અને પાખડી ધર્મો પ્રચલિત હતા, લોકો

તદ્વન પાપડી અને કપડી બનેલા હતા આખા દેશમા આસુર ભાવ પ્રચરેલો હતો સતપુરુષો પીડાઈને બ્યગ્ર બન્યા હતા ગંગાજી વગેરે મોટા તીર્થો દુષ્ટો વડેજ રોકાઈ ગયા હતા વળી તીર્થોનું માહાત્મ્ય અને શક્તિ પણ અતર્ધાન થઈ ગઈ હતી લોકો અહુકારી અને મૂઢ બન્યા હતા, તેમનું વર્તન સર્વત્ર પાપમયજ હતુ લાભ અને સ્વાર્થ માટેજ પૂજનો યત્ન કરતા હતા વિવિધ પ્રકારના વાદોથી લોકો નાસ્તિક બન્યા હતા માત્ર તર્કવાદ વધી પડ્યો હતો ધર્મના પ્રયત્નો પણ ઉપલક અને પાપડી હતા ઘણુ ખરૂં લોકો વિવેક, ધૈર્ય અને ભક્તિ વગરનાજ સર્વત્ર થઈ ગયા હતા, અને માત્ર પાપમાજ આનકત હતા જીવ આવી દશામા શુદ્ધિ શી રીતે પ્રાપ્ત કરી શકે, અને તેને પ્રભુની પ્રાપ્તિ શી રીતે થાય ? નવે દેવો પ્રાકૃત છે, ભગવાનજ અગણિત આનંદ વાળા છે માટે પ્રભુની પ્રાપ્તિ વગર જીવોના દુખ મટવાના નથી, આ વિચાર શ્રીમહાપ્રભુજીએ કર્યો વળી જીવ તો આવો અર્વ રીતે વિપરીત દશાનો છે, તે પોતાના સાધન વડેકદી પવિત્ર થઈને પ્રભુને મેળવી શકે નહિ, કારણ કે કોઈ પણ સ્થાન શુદ્ધિ પ્રાપ્ત કરાવે એવુ હતુ નહિ વળી પામર જીવનુ શુ ગળુ કે તે પોતાના બગ અથવા સાધનથી પ્રભુ મેળવી શકે? ભગવાન પોતે પૂર્ણાનંદ છે, વળી શ્રીલક્ષ્મીજી જેવી હજારો દામીઓ તેની સેવામા હાજર રહે

છં કૌસ્તુભમણિ જેવું જેને ભૂષણુ છે, તે પ્રભુને જીવ સેવાથી કે આભૂષણથી શુ પ્રસન્ન કરી શકવાને હતા? આવા સમયમા શ્રીમહાપ્રભુજી જીવોની આ દશા જોઈને હવે તેમના ઉદ્ધારનો માર્ગ શી રીતે શોધવો ને શુ કરવું તે વિચારમા પોતે લીન થઈ ગયા ત્યારે શ્રીભગવાને પ્રકટ થઈ પ્રક્ષસ બધની આજ્ઞા કરી, પ્રક્ષસ બધથી જીવ સેવાનો અધિકારી થઈ શકે છે એ સેવા વડે એનામા દીનતા આવે છે, અને એ દીનતાથી પુષ્ટિ એટલે પ્રભુનો અનુગ્રહ થાય છે આ આપણે માર્ગ પુષ્ટિ એટલે અનુગ્રહનો છે, તે વાત પાછળ આવી ગઈ છે શ્રીમહાપ્રભુજીએ તે પ્રભુની આજ્ઞાથી ભૂતળ પર સ્થાપન કર્યો છે, આ વાત ખૂબ યાદ રાખવી

પાઠ ૧૨ મો.

સિદ્ધાંતરહસ્ય.

ભગુ—ગુરુજી, આપે પહેલાં એકવાર શ્રીમહાપ્રભુજીને શ્રીભગવાને પ્રકટ થઈ પ્રક્ષસ બધની આજ્ઞા કરી તે વાત કહી હતી આ સ બધમા કઈ વિશેષ જાણવાનું હોય તો કહો.

ગુરુજી—પાછળની વાતમા કહેલી જીવની કદ ગતિ સ્થિતિ જોઈને શ્રીમહાપ્રભુજીને ખૂબ ચિંતા થઈ કે, જીવ તો મહાપાપી છે, ને શ્રીભગવાન તો પૂર્ણાનંદ અને નિર્દોષ તથા

પૂર્ણશુભવાળા છે, આ બેનો સબધ શી રીતે થશે? આ વિચાર શ્રીઆચાર્યજીને શ્રોજમનાજીને કિનારે ખિરાજતા હતા, ત્યારે થયો, તે દિવસ પણ ત્રાવણી સુદિ ૧૧ હતો. આ દિવસે ખરાખર મધગતે જેમ વસુદેવદેવકીજીને ત્યાં શ્રીકૃષ્ણ પ્રકટ થયા, તેમ એજ શ્રીકૃષ્ણ અહીં અલોકિક રીતે પ્રકટ થયા, અને શ્રીમહાપ્રભુજીને દર્શન દર્ષ પ્રલસબધની આરા કરી આ વખતે શ્રીમહાપ્રભુજીને શ્રીઠાકોરજી સાથે જે વાત થઈ તે પોતે એક સિદ્ધાંત રહસ્ય નામના અથમા સંપૂર્ણ આપે છે. સિદ્ધાંત રહસ્ય એટલે એકાત્મ શ્રીઠાકોરજીએ કૃપા કરીને જીવનો પ્રભુ સાથે સબધ કરાવવા બાબતનો કહેલો સિદ્ધાંત આ અથ નીચ પ્રમાણે છે

સિદ્ધાંતરહસ્યમ્ ।

ત્રાવણસ્યામલે પક્ષ એકાદશ્યાં મહાનિશિ ॥

સાક્ષાદ્ભગવતા પ્રોક્તં તદક્ષરણ ઉચ્યતે ॥૧॥

અર્થ—ત્રાવણી માસની સુદિ એકાદશીને દિવસે મધ્યરાત્રિ સાક્ષાત્ ભગવાને પ્રકટ થઈને જે કહ્યું, તે અક્ષરે અક્ષર કહેવાય છે ૧

બ્રહ્મસંબંધકરણાત્સર્વેષાં દેહજીવયોઃ ॥

સર્વદોષનિવૃત્તિર્હિ દોષાઃ પંચવિધાઃ સ્મૃતાઃ ॥૨॥

અર્થ—પ્રલસબધ કરવાથી સર્વેના દેહ અને જીવના

સર્વ દોષોની ખાસ નિવૃત્તિ થાય છે પાંચ પ્રકારના દોષો કહ્યા છે ૨

સજ્જા દેશકાલોત્થા લોકવેદનિરૂપિતા ॥

સંયોગજાઃ સ્પર્શજાશ્ચ ન મંતવ્યાઃ કથંચન ॥૩॥

અર્થ—સહજ દોષો, લોક અને વેદમાં નિરૂપણ કરેલા અને એવા સ્થાનમાં રહેવાથી થતા દોષો, કાલને અનુસાર થતા દોષો, સંયોગથી થઈ ગયેલા દોષો અને સ્પર્શથી થયેલા દોષો આ દોષો (પ્રજ્ઞસખ ધ લીધા પછી ભક્ત પાસે રહેતા નથી) માનવા નહિ ૩

અન્યથા સર્વદોષાણાં ન નિવૃત્તિઃ કથંચન ॥

અસમર્પિતવસ્તૂનાં તસ્માદ્વર્જનમાચરેત્ ॥૪॥

અર્થ—પ્રજ્ઞસખ ધ કુર્યાં સિવાય બીજી કોઈ રીતે સર્વ દોષોની નિવૃત્તિ કદી પણ થતી નથી, માટે અસમર્પિત વસ્તુનો ત્યાગ કરવો ૪

નિવેદિભિઃ સમર્પ્યેવ સર્વ કુર્યાદિતિ સ્થિતિઃ ॥

ન મતં દેવદેવસ્ય સામિચુક્તં સમર્પણમ્ ॥૫॥

અર્થ—જે ભક્તોએ પોતાના સર્વસ્વનું પ્રભુને નિવેદન કર્યું છે, તેમણે સર્વ પદાર્થ ભગવાનને અર્પણ કરીને જ તે વડે પોતાનો નિર્વાહ કરવો જોઈએ, આવી આ ભક્તિ માર્ગની મર્યાદા છે દેવના પણ દેવ શ્રીકૃષ્ણને અર્ધ ભોગ

વેલી વસ્તુનું સમર્પણ કરવું નહિ, મતલબ કે કોઈ પણ
બીજા કામમાં વાપરેલી વસ્તુ અથવા તેનો બાકી રહેલો
ભાગ પણ શ્રીકૃષ્ણને સમર્પવો નહિ ૫

તસ્માદાદૌ સર્વકાર્યે સર્વવસ્તુસમર્પણમ્ ॥

દત્તાપહારવચનં તથા ચ સકલં હરે. ॥૬॥

ન ગ્રાહ્યમિતિ વક્ત્ર્ય હિ ભિન્નમાર્ગપરં મતમ્ ॥

સેવકાનાં યથા લાકે વ્યવહારઃ પ્રસિધ્ધ્યતિ ॥૭॥

તથા કાર્યે સમપ્યૈવ સર્વેષાં બ્રહ્મતા તતઃ ॥

અર્થ—અમમર્ષિત વસ્તુ ન વપરાય માટે પ્રથમજ
સર્વ વસ્તુ ભગવાનને અર્પણ કરવી આપેલું પાછું ન લેવાય
એવું શાસ્ત્રમાં કહેલું છે, તે તો અન્યમાર્ગીઓના મતમાં
છે, ભકિતમાર્ગીને માટે નથી સર્વ ઈશ્વરને અર્પણ કરીને
વાપરી શકાય & જેમ દુનીઆમાં સેવક (પોતાના ઉપરીને
બતાવીને સર્વ વસ્તુનો ઉપયોગ કરે છે તેમ) નો વ્યવહાર
પ્રસિદ્ધ છે & તેમ પ્રભુને અર્પણ કરીને સર્વ કાર્યો કરવા
જોઈએ, આથી સર્વ કાર્યો પણ બ્રહ્મરૂપ બની જાય છે

ગંગાત્વં સર્વદોષાણાં ગુણદોષાદિવર્ણના ॥૮॥

ગંગાત્વેન નિરૂપ્યા સ્યાત્ તદ્વદત્રાપિ ચૈવહિ ॥૯॥

અર્થ—જેમ શ્રીગંગાજીની સાથે સબધ થવાથી

ખાળ વગેરેના જાળના સર્વ દોષો ગુણ અને દોષ બતાવતાં
ગંગાપણ્થાથીજ બતાવાય છે, (ખાળના જાળને ગંગાજાળનો
સબધ થયા પછી ગંગાજાળજા ગણવામા આવે છે) તેમ
પ્રભુને અપીને સર્વ કાર્યો કરવાથી તે સર્વ કાર્યો પણ
લગવદ્રપ બની જાય છે ૯

આવી રીતે લક્ષ્મના કાર્યોનો અને સર્વ વસ્તુઓનો
પ્રભુની માથે મબધ થવાથી તે પ્રભુરૂપ બને છે, અને એ
પ્રભુરૂપ વસ્તુનો ઉપયોગ પણ તેવાજ ભાવથી થાય છે,
એટલે તે અલૌકિક ક્ષણ આપે છે ઇશ્વરને અર્પણ કર્યા
નિવાય કંઈ પણ ચીજનો ઉપયોગ કરવો નહિ આ વસ્તુ
ક્ષણેક્ષણે યાદ રાખવી જોઈએ

પાઠ ૧૩ મો.

પ્રેમ એ સ્વાભાવિક વસ્તુ છે

પદ.

જે ડાઈ પ્રેમ અશ અવતરે, પ્રેમરસ તેના ઉરમા ઠરે,^૧-ટેક
સિંહણ કેરૂ દૂધ હોય તે, નિહણ રસુતને ઝરે,
'કનકપાત્ર' ^૨માખે સૌ ધાતુ, ફાડીને નિમરે પ્રેમ ૧
'સક્કરખોરનુ' સાકર જીવન' ^૩ખરના પ્રાણજ હરે.

---

૧ પચે, ૨ હે ૩ અરચુ ૪ પચે ૫ સોનાનુ વાસણુ ૬ સિવાય
૭ સાકર ખાનાર ૮ ગંધકુ (ગંધકુ સાકર ખાય તો તરતજ મરી જાય)

૧૬ દ્વાર સિંધુનું માછલડું જેમ, મીઠા જળમા મરે, પ્રેમ ૨

૧૭ સોમવેલી રત્નપાન શુદ્ધ જે, બ્રાહ્મણ હોય તે કરે,

૧૮ વગળવ શીને વમન કરાવે, વેદવાણી ઉચરે પ્રેમ ૩

ઉત્તમ વરતુ અધિકાર વિના મળે, તદ્દપિ અર્થ ન સરે,

૧૯ મત્સ્યલોગી બગલો ૨૦ મુક્તકળ, દેખી અચુ ના ભરે પ્રેમ ૪

એમ કોટી નાધને પ્રેમ ૧ વના, પુરુષોત્તમ ૨૧ પુઠ ન ફરે,

દયા પ્રીતમ શ્રીગોવર્ધનધર, પ્રેમભક્તિએ ૨૨ વરે પ્રેમ ૫

ગોકુળદાસ—ગુરુજી, આ કવિતાનો અર્થ સમજાવો

(ગુરુજીએ આખી કવિતાના અર્થ બરાબર ભાવ
પૂર્વક સમજાવ્યા એટલે)

ખાખુ—ગુરુજી, શું પ્રેમીભક્ત જન્મે ત્યારથી પ્રેમ
બાળા હોય છે

ગુરુજી—હા, ખાખુભાઈ, પ્રેમ એ તો સ્વાભાવિક છે,
જે પ્રેમી હોય છે, તેનામા નાનપણમાં પણ પ્રેમ બીજરૂપે
રહેલો હોય છે, તે મોટપણે પોષણ મળતા વિકાસ પામે
છે. જેમ શેકેલા દાણા ઉગતા નથી, તેમ જે પ્રેમ વગરના
માણસો હોય છે તે કદી પ્રેમી થઈ શકતાજ નથી જે પ્રેમી
હોય છે, તે તો પ્રેમમા મુગ્ધ હોય છે પ્રભુજ એનું દષ્ટિબિંદુ
હોય છે પ્રભુનો આનંદ પણ પ્રેમી જ જીરવી શકે છે

---

૮ ખારો સમુદ્ર ૯ એક જાતનો યજ્ઞમા ઉપયાગી વેલીનો રસ
૧૦ સકર કે મિશ્ર ૧૧ માછલા ખાનારો ૧૨ મોતી ૧૩ પુઠે
-પાછળ, પાછળ ૧૪ પરણે, સુખ આપે

પાક ૧૪ મો.

મહાન ભક્તો.

કનુ—ગુરુજી, આપ કહો છો, તેવી શ્રીકૃષ્ણની લીલા મળધી વાનો કયા પુસ્તકોમાં લખેલી છે ? મારા બાપાજી તો કહે છે કે, શ્રીકૃષ્ણની લીલાઓ કીર્તનમાં હોય છે

ગુરુજી—હા, કનુભાઈ, તમારા બાપાજીનું કહેવું સત્ય છે તે સબધમાં મેં તમને એકવાર સૂરદાસજી વિષે વાત કરી હતી, ત્યારે કહ્યું હતું મોટા અનુભવી ભગવદ્દીઓએ એ કીર્તનો નજરે જોઈને રચ્યા છે એ કીર્તનોની વાણી સાક્ષાત અનુભવીઓની વાણી છે રાસ રમતા દેખે, ત્યારે રાસવિહારનું કીર્તન બનાવે, જળવિહાર કરતા દેખે, ત્યારે જળવિહારનું કીર્તન બનાવે, વનમાં ગોપગોવાળો સાથે રમતા કે ફરતા નિરખે, ત્યારે તેવું કીર્તન કરે, વનમાં ગોવાળીઆ મિત્રો સાથે ઉઝાણી જમતા કે બપોરે ભોજન કરતા દેખે, ત્યારે તેવું લખે, શ્રીગોપીજનોને ઘેર ચોરી કરવા જતા દેખે અથવા ચોરી કરતા દેખે, ત્યારે તેવું લખે, કાલીય નાગ નાથતા દેખે, ત્યારે તેવું બનાવે આમ જેવા પ્રકારે પ્રભુને રમતા દેખે, તેવું કીર્તન બનાવે આ કારણથી તે કીર્તનો સાચા હીરા જેવા છે તે વાચતા પ્રભુની તે દ્વે લીલાનો ખ્યાલ તરતજ આપણા આગળ ખડો થઈ જાય છે આજે પણ તેમાં મહા રસ અને આનંદ ભરેલો છે કેમ

મુદ્દર કીર્તનકાર તે કીર્તન ગાય, તો ડવા ડભા થાય, અને ખૂમ આનંદમાં ડુબી જવાય છે ભોજન કરતી વેળાનું, સ્નાન કરતી વેળાનું, ગાયો ચારવા જતા હોય ત્યારનું અથવા ગાયો ચારીને આવતા હોય તે વખતનું કીર્તન તો ખરાબર મુદ્દર રાગે ગવાતું હોય તો જાણે ભગવાન અત્યારે જ ભોજન, સ્નાન વગેરે કરતા હોય તેવું આપણને સ્પષ્ટ માલમ પડી આવે છે

ગોકુળદાસ—ગુરુજી, આવા નજરે દર્શન કરીને પ્રભુના કીર્તન કરનારા કે બનાવનાર ભકતોના નામ અમને કહો એવા પવિત્ર ભકતોના નામ સાભળવાથી પણ અમે પાવન થઈએ છીએ

ગુરુજી—ખરી વાત છે, તમારૂં કહેવું સત્ય છે સતપુરુષોના કે ભકતજનોના નામ પણ પાવન કરે છે આથી ભકતોના ચરિત્રો પણ વાચવા જોઈએ, અને તેમનું જ્ઞાન મેળવવું જોઈએ ભગવાન પોતે તો કહે છે કે, મારો ભકત અને હું સમાન છીએ, મારામા અને મારા ભકતમા જે ભેદ જાણે તેના પર હું કદી પ્રમન્ન થતો નથી વળી ભકતની નિંદા કરવી, એ તો મહા દોષ છે, માટે કદી કોઈ ભકતની નિંદા કરવી નહિ નિંદા કરવી નહિ, એટલું જ નહિ, પણ નિંદા સાભળવી પણ નહિ પ્રભુ ભકતોની નિંદા કરનારનું કદી ભડુ કરતો જ નથી જે ભકતોને માન આપે છે, તેના પર પ્રભુ પ્રમન્ન થાય છે, માટે સતપુરુષોને માન

આપવું, તેમની લાગણી કદી દુખાવવી નહિ જો દુખાવીએ
તો પ્રભુ અપ્રમદ થાય, અને અન્નાર્થ જાય

બાપુ—ગુરુજી, પ્રભુના દર્શન કરીને કીર્તન કરનાર
ભક્તોના નામ કહેા

ગુરુજી—મે તમને પહેલા એક જો ભક્તોના નામ
કહ્યા હતા તે આવડતા હોય તો કહેા

ભગુ—સૂરદાસ, દયારામભાઈ અને નરસિંહ મહેતા

ગુરુજી—ત્યારે હવે બીજા નામજો, ઘણા ભક્તોએ
પ્રભુની લીલાઓના દર્શન કર્યા છે, પણ તેમા જે ભક્તો
કાવ હોય છે, તેઓ કીર્તન બનાવે છે સૂરદાસ, પરમાનંદ
દાસ, કૃષ્ણદાસ, કુલનદાસ, છિતસ્વામી, ગોવિંદસ્વામી,
નંદદાસ અને ચતુર્ભુજદાસ આ આઠે મોટા અનુભવી
ભક્ત કવિઓ છે તેઓ આઠ સખા કહેવાય છે પહેલા
ચાર શ્રીમહાપ્રભુજીના સખા અને ગદીના ચાર શ્રીવિઠ્ઠલ-
નાથજીના એટલે ત્રીગુણાર્જના સખા છે આ ઉપરાંત
રાજા આશકરજી, ગોપાળદાસ, માધવદાસ, માણીકચંદ,
બેગમ તાજબીબી, મહાનુભાવી રસજ્ઞાન વગેરે છે આમા
છેલ્લા જો તો મુસલમાન ભક્તો છે

ભગુ—શુ ગુરુજી ? મુસલમાનો ભક્ત થઈ ગયા
છે ? આતો બહુ નવાઈ કહેવાય ?

ગુરુજી—મુસલમાનો તો ઘણા ભક્તો થયા છે,
કોઈવાર તે વધે કહીશ

પાઠ ૧૫ મો.

નિત્યલીલા.

બાબુ—ગુરુજી, કીર્તનો મિવાય શ્રીકૃષ્ણની લીલાની વાર્તા બીજા કયા પુસ્તકોમાં લખી છે ? વળી આપે કહ્યું કે, ભગવાનની લીલાઓ નજરે નિરખે તેમ તેમ તે પ્રમાણે કીર્તન કરે, પણ આ લીલાઓ તો પ્રમુજ પહેલા કાતા હતા. આજે શું ? આજે કયા કરે છે કે નજરે દેખાય ?

ગુરુજી—(હસીને) બાબુભાઈ, તમારો પ્રશ્ન બહુજ વિચારણીય છે, પણ ચિત્ત રાખીને નાભળો હું તમને સહેલાઈથી સમજાવું છું પ્રભુ એ તો મોટામાં મોટા દેવ છે, અને બીજા દેવો અમર છે, તેમ પ્રભુ પણ અમર છે એ પ્રભુ અમર છે, તો તેમની લીલા હમેશા હોવી જોઈએ જેમ સામાન્ય દુનીયાનો માણસ જીવે, ત્યાં મુઘી ઉઘમ તથા સેવા કર કર કરે છે, તેમ પ્રભુ તો હમેશા અલૌકિક આનંદાત્મક શરીરે ઝિરાજે છે, માટે તે પણ રમ્યા કરે છે એ અમર દેવો પણ પોતાની લીલાઓ કરે છે, પ્રક્ષાલ રમેજીણી લીલાઓ કરે છે, ઇંદ્રની લીલાઓ રાજસી છે, શ્રીવિષ્ણુની લીલાઓ માત્ત્વિક છે, શંભુ કહેતા મહાદેવજીની લીલાઓ તામગી છે, તેમની લીલા સામગ્રી ભૂત પ્રેત વગેરે મલીન વસ્તુઓ છે, આપણા શ્રીકૃષ્ણ તો નિર્ગુણ અને નિર્વિકાર પૂર્ણપુરુષાત્તમ છે, તે આનંદરૂપ લીલાઓ હમેશા

કરે છે અને પોતે લીલાઓ કરી લકતોને મહા આનંદ આપે છે પ્રભુ નિત્ય છે, તેથી પ્રભુની લીલાઓ પણ રોજ નિત્ય છે હમેશા પોતે નવી નવી લીલાઓ કરે છે લકતરાજ ગોપાળદાસ શ્રીવલ્લભાખ્યાનમા ગાય છે કે — “ નિત્ય લીલા નિત્ય નોતમ કૃતિ ન પામે પાર ” પ્રભુની લીલાઓ નિત્ય છે, ને નિત્ય નવી નવી છે કે, તેનો વેદો પણ પાર પામી શકતા નથી વધારે શુ કહું ? આપણા શ્રી મહાપ્રભુજી તથા શ્રીગુલાઈજી પણ નિત્ય છે, તેથી કોઈ મહાનુભાવીને આજે પણ દર્શન આપે છે શ્રીમહાપ્રભુજીએ તો નિત્યલીલામા પધાર્યા પછી પણ તરતજ ઘણા વૈષ્ણવોને દર્શન દીધા હતા કે, જે લકતોથી શ્રીમહાપ્રભુજીના દર્શન વગર રહેવાયુ ન હતુ દામોદરદાસ હરસાની તથા ગોવિંદ સ્વામી, શેઠ પુરુષોત્તમદાસ કાશીવાળા આ મહાનુભાવીઓને શ્રીમહાપ્રભુજીએ પોતે ભૂતળ પરથી અતર્ધાન થયા પછી પણ દર્શન આપ્યા હતા ગોાવંદસ્વામીને શ્રીમહાપ્રભુજીના જો દર્શન નહોતા થતા, તો બેલાન થઈ જતા, આ વખતે દિવ્ય સ્વરૂપે શ્રીમહાપ્રભુજી દર્શન દેતા હતા આ સર્વે દેવ છે, તેથી તેઓ પોતાના લકતોને દર્શન આપે છે અત્યારે પણ શ્રીમહાપ્રભુજી દર્શન આપે, પણ તેવી લગની લાગવી જોઈએ (લગુલાઈ આ સાલગી મહા આશ્ચર્ય પામ્યા, અને બોલ્યા)

ભગુ—ગુરુજી, આ આપ શું બોલો છો ? ગોકુળદાસ તો શ્રીમહાપ્રભુજી અત્યારે પણ દર્શન દે, એ સાલગતાં રોઈ પડ્યો દરેક વિદ્યાર્થી બહુજ ઉડા વિચારમાં પડી ગયો, ને મનમાં ને મનમાં શ્રીમહાપ્રભુજીના સ્વરૂપની કલ્પના કરવા લાગ્યો.

બાળુ—શું કરીએ તો શ્રીમહાપ્રભુજી આપણને દર્શન દે ?

ગુરુજી—બાળુભાઈ, શ્રીસર્વોત્તમ સ્તોત્રના જપ બે હ મેશા કરીએ, તો શ્રીમહાપ્રભુજી દર્શન દે વળી વિદ્યા પણ એ સ્તોત્રના જપથી આવડે છે વળી ધાર્મિક જ્ઞાન પણ એ જપ વડેજ સ્થિર થાય છે, અને અનુભવાય છે, મોટે શ્રીસર્વોત્તમજીના જપ નિત્ય કરવાજ બોધ્યે આ કારણથીજ આ નિત્ય નિયમનું સ્તોત્ર તમને મોંથી પહેલા શીખવ્યું છે અને પહેલાજ લાગમાં આપવામાં આવ્યું છે, કે જેથી વિદ્યાર્થીઓ એ સ્તોત્રનો જપ કરે, તો અલૌકિક વિદ્યા સ્ફુરે, અને પ્રભુની લીલાઓ સમજાય કેટલાક ભક્તો તો શ્રીસર્વોત્તમજી રાત્રે ઉંઘમાં પણ જપે છે ઉંઘમાં પણ જપ ચલાવતાજ રહે પ્રથમ આવચેતીથી જપ કર્યા કરીએ, તો પછી એની મેળે ચાલ્યાજ કરે છે, પણ પ્રથમ જપ આઠઠ થતા સુધી હ મેશા કરવા બોધ્યે, જેમ કોઈ યત્રને પ્રથમ ચલાવતા હાથવતી મથીને ચલાવવું પડે છે, પણ

પછી ચાલ્યા પછી એની મેળેજ ચાલ્યા કરે છે. તેમ જપ પણ પ્રથમ સાવચેતીથી કર્યા કરે, તો પછી એની મેળે હૃદય જાળ્યા કરે હૃદય એની મેળે સદાજ જાળ્યા કરે, તેને જપ હૃદયારૂઢ થયો કહેવાય

ભગુ—ગુરુજી હું ખરાખર નમન્યો હું નિત્ય શ્રીસર્વોત્તમજી કરૂ છું એથી મને આનંદ તો થાય છેજ

પાઠ ૧૬ મો

શ્રીભાગવતજી.

વાસુદેવ—ગુરુજી, આપે શ્રીભાગવત સખધી તે દિવસે વાત કરી હતી, હું તે શ્રીભાગવત સાલજી છું, મારે ઘેર તે વચાય છે, પણ તેની ઉત્પત્તિ સખધી હું કંઈજ જાણતો નથી તો મને કૃપા કરીને કહો

ગુરુજી—વાસુદેવ, તું તો નવો વિદ્યાર્થી આવ્યો, પણ બહુજ ધર્મશીલ જણાય છે ખરેખર, તારા વિચાર અને વર્તન જોતા એમ લાગે છે કે તારૂં આખું કુટુંબ ભાક્તવાળું હોવું જોઈએ

વાસુદેવ—ગુરુજી, હું તો પાઠશાળા આપણી ચાલે છે, તે જાણતો નહોતો, એવો અભાગી છોકરો કોણ હોય કે આવી પાઠશાળામાં પ્રભુનું જ્ઞાન મેળવવા ન આવે? અને

એવા અભાગી માઆપ પણ કેના હોય કે, પોતાના બાળ-
કને આવાં સ્થાનોમા ધર્મજ્ઞાન મેળવવા ન મોકલે ? મને તો
એમ થાય છે કે, જાણે હમેશા આપની પાસે લણુ લણુ-કરૂ

*ગુરુજી—શ્રીમદ્ ભાગવત વિષે જાણવાનું તો ઘણુએ
છે વેદ, ગીતા અને બ્રહ્મસૂત્ર એ પ્રસ્થાનો કરતા શ્રીભાગ
વતને વિશેષ મહત્તા આચાર્યશ્રીએ કેમ આપી છે, એનો
વિચાર કરતા પારે ન આવે તો પણ જ્યારે આપણે
શ્રીભાગવતનું સર્વોત્તમ રહસ્ય સમજવા બેસીએ, ત્યારે આટલું
તો આપણે જાણવું જ જોઈએ

ભગવાન વેદવ્યાસજી પ્રભુની જ્ઞાનકલાના અવતારરૂપે
પવિત્ર ભારતભૂમિમા પ્રકટ થયા પ્રકટ થઈને એમણે દેશની
સ્થિતિનો અનુભવ લીધો પરિણામે મહાપને ઘણો જ ખેદ
થયો. કરાલ કાલ પોતાનું સામ્રાજ્ય દેશમા સ્થાપી રહ્યો
હતો અસંખ્ય મનુષ્યો તેના કોળીઆ બની રહ્યા હતા
ધર્મજીવન આર્થસત્તાનો સદ્ધર્મના દુશ્મન બનતા હતા.
આવી વિકટ સ્થિતિ તમનાથી સહન ન થઈ ભાગ્યહીન ભાર-
તવાસીઓપર ભગવાન વેદવ્યાસજીને દયા ઉપજી પોતે તો
કરુણાના સાગર રહ્યા, એટલે એટલી કરુણા કેમ ન કરે ?
તુરંત જ પોતે ધર્મની વ્યવસ્થા કરવા માડી વેરણખેરણ

---

* અહીંથી પાઠની સમાપ્તિ સુધીનો ભાગ “વૈષ્ણવધર્મપતાકા”
ના ૮ મા વર્ષના પૃષ્ઠ ૩૦૧-૩૦૨-૩૦૩ માંથી લીધો છે

થઈ રહેલા વર્ણાશ્રમધર્મેને ફરી પોતે મજબૂત કર્યા વળી
 વેદોની પણ વ્યવસ્થા કરી વેદોના જે ભાગ અલગ કર્યા
 એક કર્મકાંડ અને બીજો જ્ઞાનકાંડ કર્મકાંડમાં લગવાનના
 ભજનરૂપ યજ્ઞયાગાદિ ક્રિયાના મત્રો રાખ્યા, અને જ્ઞાનકાંડમાં
 પ્રભુનું જ્ઞાન મેળવવા માટેના મત્રોનો સંગ્રહ કર્યો કર્મકા-
 ડરૂપ વેદમાં થતી ષઠકાઓનું નિરાકરણ પોતાના શિષ્ય
 જૈમિનિને સોંપ્યું, અને પૂર્વ મીમાંસા તેમની પાસે રચાવી
 પોતે તો જ્ઞાનકલાવતાર હોવાથી વેદના જ્ઞાનભાગમાં થતી
 ષઠકાઓનું નિરાકરણ કરવા માટે બ્રહ્મમીમાંસા રચી આમ
 બ્રહ્મણ્ય, ક્ષત્રિય અને વૈશ્યના ઉદ્ધારનો માર્ગ તો એમણે
 સરલ કર્યો, પણ સ્ત્રી શૂદ્રો માટે કાંઈ તોડ કાઢ્યો નહિ
 આ છિણ્ય પૂરવા માટે પોતે મહાભારત રચ્યું, ને તે દ્વારા
 સ્ત્રીશૂદ્રોના ઉદ્ધારનો માર્ગ પ્રકટ કર્યો એવી રીતે આપના
 અવતારની સાર્થકતા લગભગ થઈ રહેવા આવી હતી છતાં
 બ્રાહ્મણગણને સતોષ ન થયો એમના મનમાં વક્ષવસો
 રહી ગયો બાણે હજુ એક મહત્ત્વનું કાર્ય મેં કર્યું નથી,
 એવી વિમાસણમાં પોતે આવી પડ્યા કર્યું કાર્ય ખાડી રહ્યું,
 તેની સમજણ પડી નહિ આ વિચારના વમળમાં પોતે સર
 સ્વતીના તટપર બિરાજતા હતા એમનો આત્મા પ્રસન્ન ન
 હતો. એમની મુખમુદ્રાથી એમ સ્પષ્ટ લાગે કે, બાણે કોઈ
 જાડા વિચારથી ઘેરાયલા હોય ને શું ! એટલામાજ મહર્ષિ

નારદજી ત્યા પ્રકટ થયા ત્રિભુવનમા ફરીને પ્રભુલીલાનો સાક્ષાત્કાર કરવાનો તેમનો ધર્ધો રહ્યો, એટલે અચાનક અહીં આવી ચઢ્યા ! એમની નજર અનુભવી હોયજ, એમા આશ્ચર્ય ન જ પામવું ભક્ત નારદજીએ વ્યાસભગવાનના મુખારવિદનું ખારિકાર્ધથી અવલોકન કર્યું તરતજ આપ કળી ગયા કે, કોઈ ભારી ચિતામા વ્યાસજી પડ્યા છે ! તુરત જ પોતે પ્રશ્ન કર્યા ‘મહર્ષિ વ્યાસજી ! આપે જે કરવાનું હતું તે કર્યું છે, હવે જેમ કૃતાર્થ ન થયા હો તેમ કયા શોકમા અટવાઈ રહ્યા છો ?’ વ્યાસજીએ જવાબ આપ્યો – “ખચિતજ, તમારા કહ્યા મુજબ મેં ઘણું કર્યું છે, છતાં મારો આત્મા કોણે જાણે કેમ પ્રમત્ત થતો નથી ?” મહર્ષિ નારદ ભક્ત રહ્યા, એટલે એમણે વ્યાસજીનું નિહાન કર્ણ પછી પોતે કહ્યું કે, “ભગવાન્ ! આપે બધું કર્યું, પણ હજી આપે શ્રીકૃષ્ણનો મહિમા ગાયો નથી એના વિના બધું લખ્યું છે એ ગાયાથી જ અસતોષ મટશે” ભક્ત નારદ એમ કહીને તિરોહિત થઈ ગયા ભગવાન્ વેદેવ્યાસે પછી એકદમ સમાધિ ચઢાવી સમાધિમાં પૂર્ણ પુરુષોત્તમના તેમને દર્શન થયા અને શ્રીમદ્ભાગવતના પણ દર્શન થયા દર્શન ફરીને અવર્ણનીય સતોષ હૃદયમા અનુભવ્યો ! જેવા દર્શન થયા, તેવાજ સ્વરૂપમા શ્રીભાગવતનું પોતે પ્રાકટ્ય સિદ્ધ કર્યું તેથીજ આપાર્યના શ્રીભાગવતને “સમાધિ ભાષા”

કહે છે આ ઇતિહાસથી આપણે સમજી શકીએ છીએ કે, શ્રીભાગવતનું સ્થાન આદ્યતીય છે, અને તેને જે મુખ્યતા આચાર્યશ્રીએ અર્પી છે, તે તદ્દન યોગ્ય જ છે શ્રીભાગવતને આટલું બધું ગૌરવ આપવાના અનેક કારણો છે, અને તે આચાર્યશ્રી પોતે તત્ત્વદીપનિબધ ત્રયમાં વર્ણવે છે પણ અહીં તો આપણે ઉપરનો એક ઇતિહાસ યાદ રાખીશું, તો જ ખસ છે છતાં એક બીજું કારણ તો આપણે હૃદયમાં ફાટરી રાખવું પડશે શ્રીભાગવત એ પ્રભુનું સાક્ષાત્ સ્વરૂપ છે શ્રીભાગવતના બાર સ્કંધ એ પ્રભુના બાર અંગ છે આવા આધિદૈવિક સ્વરૂપના દર્શન શ્રીવલ્લભાગ્નિ વિના બીજા કોને થાય ? શ્રીવલ્લભાધીશ્વરે કરણ કરીને એ અલૌકિક દર્શન આપણને કરાવ્યા છે જુઓ, શ્રીનાથજીનું ધ્યાન ધરો અથવા શ્રીજીની છબી પાસે રાખો બાર શ્રીઅંગમાં બારે સ્કંધોના દર્શન થશે પહેલા સ્કંધનું નામ અધિકારસ્કંધ છે, અને તેઓશ્રીના દક્ષિણ-જમણા ચરણકમલમાં બિરાજે છે બીજો સાધનસ્કંધ શ્રીના વામ-ડાબા-ચરણમાં દર્શન આપે છે. ત્રીજો સર્ગસ્કંધ છે, તે આપના દક્ષિણ બાહુમાં અને ચોથો વિસર્ગસ્કંધ છે તે વામબાહુમાં સ્થિત છે પાંચમો ન્યાનસ્કંધ જમણા સાથળમાં, ને છઠ્ઠો પોષણ-સ્કંધ ડાબા સાથળમાં દૃષ્ટિ-ગોચર થાય છે સાતમો ઊત્તિસ્કંધ જમણી હથેળીમાં બિરાજે છે આઠમો મન્વતરાનુક્રમસ્કંધ જમણા સ્તનમાં, નવમો

ઈશાનુકથાન્ક ધ ડાખા સ્તનમા સ્થાન કરી રહ્યા છે દશમો
નિરોધસ્ક ધ ધીના હૃદયમા ખિરાજે છે. અગિયારમો
મુક્તિસ્ક ધ શ્રીના મસ્તકપર રહે છે અને બારમો આશ્રયસ્ક ધ
શ્રીના ઊંચા કરેલા ડાખા હસ્તકમા દર્શન આપે છે
એવી રીતે શ્રીલાગવત એ સાક્ષાત્ શ્રીનાથજીનું સ્વરૂપ છે ।

એ સ્વરૂપ સમજાવવા માટે શ્રીમહાપ્રભુજીએ શ્રીલાગ
વતના ૭ પ્રકારે અર્થ કર્યા છે પહેલા ચાર ભાગવતાર્થ
પ્રકરણમા સમજાવ્યા છે ને બીજા ત્રણ અર્થો શ્રીસુબોધિની
નામક ટીકા લખીને સમજાવ્યા છે એ ૭ અર્થો આ પ્રમાણે
છે—૧ આખા શ્રીલાગવતનું ટુંકું રહસ્ય, ૨ સ્કંધવાર જીવ
જીવું રહસ્ય, ૩ સ્કંધમા પણ ઘણા પ્રકરણો હોય, તેથી
તેનો અર્થ, ૪ વળી સ્કંધમાં અધ્યાયો પણ ઘણા હોય છે,
તેથી તેનો અર્થ, એમ ચાર અર્થ લાગવતાર્થ—નિબંધમા
છે વળી, ૫ અધ્યાયોમા શ્લોકો હોય તેનો અર્થ, ૬ શ્લો-
કોમા પદો (શબ્દો) હોય તેનું રહસ્ય, ૭ પદોમાં પણ
અક્ષરો હોય તેનો અર્થ એ ત્રણ શ્રીસુબોધિનીજીમા છે

પાઠ ૧૭ મો.

કર્તા હર્તા હરિ છે.—(કવિતા)

ગુરુજી—વાસુદેવ, આજે તો તારી જોડે ખૂબ નવા
વિદ્યાર્થીઓ આવ્યા

વાસુદેવ—શુરુત, હુ તો જે મળે છે, તેને કહું
જુ કે, પાઠશાળામાં ચાલે આવે મોઘા મનુષ્ય જન્મ
મળવાનો નથી, તેમાં પ્રભુનું ભજન કરીએ, તેટલું ખરૂં છે
આ દેહ ધર્મને માટે છે, એના વડે જો આત્માનું કલ્યાણ
થાય તો પ્રમાણ છે નહિ તો કશાય કામનો નહિ

શુરુત—ભાઈઓ, આજે આપણે એક પ્રભુજ સૌ
કરનાર છે, તે વિષે કવિતા ગાઈએ બધું કરનાર પ્રભુ છે
માટે ચિંતા કરવી નહિ આ વિષે એક કવિતા બહુ સુંદર
છે, તમે બધા મોઠે કરજો અને ગાજો

૫૬.

ચિત્ત તુ શીદને ચિંતા કરે, કૃષ્ણને કરવું હોય તે કરે—ટેક
સ્થાવર જગમ જડ ચેતનમાં, માયાનું બળ ઠરે,
સ્મરણ કર શ્રીકૃષ્ણચંદ્રનું, જન્મ મરણ બંધ હરે—કૃષ્ણ
નવ માસ પ્રાણી કૃષ્ણચંદ્રનું, ધ્યાન ગર્ભમાં ધરે,
માયાનું આવરણ કર્યું ત્યારે, લખચોરાશી ફરે—કૃષ્ણ
તું અતર ઉદ્દેગ ધરે તેથી, કારજ શું મરે
ધણીનો ધાર્યો મનસુખો, હરપ્રસાદથી નવ ફરે—કૃષ્ણ
હોરી સર્વની એના હાથમાં, ભરાવ્યું ડગલું ભરે,
જેવો જન્મ વગાડે જત્રી, તેવો સ્વર નીસરે—કૃષ્ણ

૧ નાશ પામે ૨ ઠટાળો

જનાર વસ્તુ એણી પેરે થાશે, જેમ શ્રીકૃષ્ણપાણી ભરે,
 જનાર વસ્તુ એણી પેરે જાશે, જેમ ગજ^૩ કોહું ગરે—કૃષ્ણ
 જેવું જોટલું જે જેમ કાળે, તે તેને કર ઠરે,
 એમા ફેર પડે નહિ કોઈથી, શીદ કુટાઇને મરે—કૃષ્ણ
 તારૂં ધાર્યું થતું હોય તો, મુખ સચે દુખ હરે
 આપ આપણું અજ્ઞાનપણું એ, મૂળ વિચારે ખરે—કૃષ્ણ
 થાવાનું અણુ ચિત્ત^૪ થાશે, ઉપનિષદ^૪ ઓચરે,
 રાખ્ય ભરોસો રાધાવરનો, દયા શીદને ડરે—કૃષ્ણ

પાઠ ૧૮ મો.

દયા. ભા ૧.

ગુરુજી—દયા એ બે અક્ષરનો શબ્દ છે, પણ તેની
 મહત્તા મોટી છે

દયા નહિ તે ધર્મ નહિ, ધર્મ વગર નહિ ધ્યાન,

પ્રેમ વગર ભક્તિ નહિ, ત્યાગ વગર નહિ દાન,

જે ધર્મમા દયા નથી, તે ધર્મ નથી, ધર્મ વગર ધ્યાન
 નહિ પ્રેમ વગર ભક્તિ થાય નહિ, ત્યાગ વગર દાન થઇ
 શકે નહિ આપણો હિંદુ ધર્મ આખો દયાથી ભરેલો છે,
 તેમાય આપણા વેળુવધર્મ જેટલી દયા તો કોઇ પણ

૩ હાથી ૪ વેદનો જ્ઞાનવાળો વિભાગ

ધર્મમા ભાગ્યેજ હોઈ શકે દયાળુ માણસજ હૃદયનો નરમ હોય છે, તેનાથી કોઈનું દુઃખ જોઈ શકાતું નથી કોઈ પણ પ્રાણીને દુઃખી જોતા સત પુરુષનું હૃદય પીગળી જાય છે દયા એ સર્વવ્યાપી વસ્તુ છે દરેકના હૃદયમા થોડી કે વધારે તો તે હોય છે, પણ મહાપુરુષો તો દયાના સાગરજ હોય છે દયા દયામા પણ ફેર હોય છે જે માણસ પોતે કંઈક પણ દુઃખ લોગવે છે, તેનેજ દુઃખીના દરદની ખબર હોય છે કોઈ પણ વસ્તુ લોગવ્યા વગર અનુભવાતી નથી આથી જે પોતે દુઃખને ઝોળખી અનુભવ વડે જાણે છે, તેજ બીજાનું દુઃખ અનુમાનમા લાવી શકે છે જેણે દુઃખનો અનુભવ લીધો નથી, તેને દુઃખની દશાની ખબર ન હોય આથી જેને પોતાની દયા હોય છે, તે બીજાની દયા ખાઈ શકે છે પ્રથમ આપણે આપણા આત્માની દયા કરવી જોઈએ આપણને ભૂતળપર ભટકતાં કેટલાય લવ વીતી ગયા વારવાર સસાગમા જનમીએ છીએ, ને મરણ પામીએ છીએ, પણ કદી આપણને આપણીજ દયા નથી આવી, તો પછી બીજાપર આપણે શી દયા કરવાના હતા? પ્રથમ જીવે પોતાના આત્માના કલ્યાણને વિચાર કરવો જોઈએ, એથી જીવને પોતાના સકટની ખબર પડે છે, અને એ રીતે તે બીજાના દુઃખ પણ જોઈ શકે છે પોતાને સુખદુઃખ થાય, તેવી રીતે સર્વત્ર સર્વને

થાય, એમ વિચારીને સાધુ પુરુષા દયા કરે છે જે માણસ પોતાના આત્માના કલ્યાણને વિચાર નથી કરતો, અને વિચાર કરીને તેણે આચરણ નથી કરતો, તે આત્મઘાતી છે જે પોતાના આત્માનો ઘાત કરે છે, તે બીજાપર દયા બતાવી શુ શકે ? તે બીજાનું શુ કલ્યાણ કરે ? ધર્મનું મૂળજ દયા છે એનો અર્થ એવો છે કે, જીવને પોતાની દયા આવે, એટલે તેને ધર્મ મળે છે, કારણ કે જીવનું કલ્યાણ ધર્મ વગર નથી, અને એવો પોતાના ધર્મમા ચુસ્ત માણસ બીજાને પણ ધર્મમાર્ગ બતાવી તેનું કલ્યાણ કરે છે પોતે જન્મમરણના ને આ સંસારના સંકટ જોઈ પ્રભુનું શરણ સ્વીકારી નિર્ભય બને છે, અને તેવો ઉન્નત જીવ બીજાને પણ દયા કરી એ માર્ગે લઈ જાય છે ખરી દયા આનું જ નામ કહેવાય

વૈષ્ણવ તો પ્રભુપર પ્રીતિવાળો હોવાથી શરણ સ્વીકાર્યા પછી તેને પોતાના સુખદુઃખની બાબત પડતી નથી વિશ્વને જોઈને તે આનંદ પામે છે તે સર્વત્ર પ્રભુની લીલા નીર-ખતો પોતાનું જીવન ગુજારે છે તેને પ્રભુના સુખમા આનંદ હોવાથી તે પોતાની વસ્તુઓ પ્રભુના ઉપયોગમા લઈ અન્ય જીવોના ઉપયોગ માટે પણ આપે છે, પણ તે પુણ્યની ઇચ્છા કરતો નથી ખરા દયાળુને પુણ્યની ઇચ્છા હોતી નથી દયા કાંઈ વસ્તુ વડેજ બતાવાતી નથી દયા એ તો

અ તરની ઊડી લાગણી છે 'કોઈ પણ જીવની લગાર પણ લાગણી ન હોય, એ દયાનુ વિશાળ સ્વરૂપ છે સર્વ વસ્તુઓમા પ્રભુ બિરાજે છે, એમ દરેક વૈષ્ણવ માનતો હોવાથી તે કોઈના તિરસ્કાર કરતો નથી, પણ ઉલટું અમી દષ્ટિએ જુએ છે. તે જમીનપર એક નાનકડી કીડી સજા પ્રાણીને પણ ફરતું જોઈ ખૂબ ખુશી થાય છે, અને મનમા કહે કે, આ નાનકડું પ્રભુનું પ્રાણી વિશ્વમા આનંદમા કેવું મહાલે છે ? કોઈના હુ ખે હુ ખી થવું, અને કોઈના સુખે આનંદ પામવો, એ દયાળુ મનુષ્યનું કર્તવ્ય છે દયાળુ હુ ખીને બનતી યોગ્ય મદદ કરી તેને આશ્વાસન આપે છે આવું આશ્વાસન આપવું એ પણ દયા છે

કનુ—ગુરુજી, કોઈ માણસ મરી જાય છે, ત્યારે બીજા રડે છે, ત્યારે મને બહુજ દયા આવે છે, પણ શું કરવું ?

ગુરુજી—કનુભાઈ, એ દયા જોડી કહેવાય. ખરું જોતા પરાણે રડવાથી મુએલું પાછું આવતું નથી, એટલુંજ નહિ પણ એથી મરનારનું અકલ્યાણ થાય છે આપણા શાસ્ત્રોમા લખ્યું છે કે, જે મુએલાની પાછળ આંસુ પાડે છે, તે મરનાર જીવની અધોગતિ કરે છે જેટલા આસુના ટીપા મરનારની પાછળ પાડવામા આવે છે, તેટલી નદીઓ મરનાર જીવને ઓળગવી પડે છે, એવું શાસ્ત્રો કહે છે. આથી જેને મરનારના જીવની દયા હોય તે કદી રડે નહિ વળી

વૈષ્ણવ તો પ્રભુનોજ સખ ધ માનનારો છે, એટલે તે તો એમજ જાણે કે જીવ પ્રભુ પાસે ગયો, તો શા માટે રડવું ? પ્રભુની ભક્તિરૂપી અમૃત પીનાર જીવ સદા અમરજ છે, તે તો અમર જની પ્રભુના દરબારમાં સ્થાન લે છે દયારામ ભાઈની જ્યારે છેલ્લી ઘડી હતી, ત્યારે તેમના બે સત્સંગી સેવકો વૈષ્ણવો હતા, તે રડવા લાગ્યા, ત્યારે દયારામભાઈએ કહ્યું કે હું સાક્ષાત પૂર્ણ પુરુષોત્તમ પાસે જાઉં છું, તમે શા માટે રડો છો ? મારી પછી તમારે પણ ત્યાજ આવવાનું છે, માટે આનંદ કરો ભજન કરો જીવ ચાલ્યો જાય, એટલે કોઈ મરી જાય, તો તેની પાછળ ખૂબ ભક્તિ કરવી જોઈએ, જેથી મરનારનું પણ કલ્યાણ થાય આ સખ ધમાં વળી આપણે કરી કોઈવાર ।વચાર કરીશું અહીં તો એટલું યાદ રાખવું કે વૈષ્ણવ તો સદા અમર છે, માટે તે ચાલ્યો જાય, તો પણ પાછળ ખૂબ ભજન કરી આનંદ કરવો દેવી જીવો તો દયાળુ હોવાથી મરનારનું કલ્યાણજ ઇચ્છે

પાઠ ૧૯ મો.

દયા ભા. ૨.

કનુ—શુભ, કેટલાક કહે છે કે, વૈષ્ણવોમાં દયા નથી હોતી, પણ ખરા અન્ય ધર્મવાળા એમ કહે જે

દયાળુ હોય તે બધાને અડે વૃણુવો દેડ, ભગીને અડતા નથી, માટે તેઓ દયાળુ નથી, એવું ઘણા માણસો કહે છે

ગુરુજી—કતુભાઈ, જેઓ આવું બોલે છે, તેઓ વૃણુવ ધર્મ સમજતાજ નથી વૃણુવ તો વગર અડયે આખા જગતપર પ્રીતિ રાખી શકે છે માત્ર સ્પર્શ કરવાથી પ્રેમ જળવાય એવું કહેવું, એ તો માયા છે આપણે પ્રભુને નથી દેખતા, અથવા સાક્ષાત સ્પર્શ નથી કરી શકતા, છતાં તેના પર ખૂબ પ્રેમ બતાવીએ છીએ, તેની ખૂબ સેવા કરીએ છીએ, તેમ વગર અડયે પણ વિવેકસર દયા થઈ શકે છે. આપણો વૃણુવધર્મ જડ વસ્તુમાં પણ તિરસ્કાર ન કરે, તો માણસનો તો તિરસ્કાર કરેજ કેમ? આપણે તો રસ્તામાં પડેલા દેફાને પણ ઠોકર ન મારીએ ઉલટું દરેક જડ ચેતનને પ્રભુના રમકડા માની તે પર પ્રેમ રાખીએ, પણ તેમાં વિવેક રાખીએ છીએ આપણે સેવામાં ઉપયોગી વસ્તુને મૂકો કે નાખો ન કહીએ, પણ પધરાવો કહીએ, જાણે પ્રભુ હોય તેમ તેવી વસ્તુઓને માન આપીએ છીએ, તો જીવનો તિરસ્કાર તો આપણાથી થાયજ કેમ? વૃણુવો દયાળુ નથી, એવું જેઓ બોલે છે, તેઓ વૃણુવ ધર્મ સમજતાજ નથી. અહીં વિચારવાનું એ છે કે, વૃણુવ બીજાનું કલ્યાણ કરવા જતા પોતાના આત્માની અધોગતિ ન વહોરી લે વાઘ બુળ્યો હોય, તેથી દયા કરીને જેમ આપણે તેના મોઝા

આપણી દેહ નથી ઘાલતા, તેમ આપણે અત્યજ્ઞેને પણ નથી અડતા પણ વાધને મારતી વખતે આપણને એમ થાય કે એને પણ જગતમા જીવીને અ નદ લેવાનો હક છે, તેમ અત્યજ્ઞનો તિરસ્કાર કરતા વૈષ્ણવને એમ થાય કે, એ પણ પ્રભુનો માણસ છે, એનો તિરસ્કાર ન થાય આપણા ધરમા કોઈ ચેપી રોગવાળુ હોય છે, અથવા અલડછેટવાળુ હોય છે, તેને આપણે નથી અડતા, એ કાઈ તેનો તિરસ્કાર નથી માત્ર તેને અડવામા તત્ત્વ દૃષ્ટિએ નુકશાન છે, તેથી નથી અડતા ચેપી રોગવાળાની દવા તો આપણે દૂરથી કરીએ છીએ, તેમ દુષ્ટી અત્યજ્ઞને પણ આપણે સમય આવ્યે મદદ કરી શકીએ આપણો વૈષ્ણવ ધર્મ કેટલો બધો દયાળુ છે, તે સાલજો

આપણા શ્રીમહાપ્રભુજીના નાના કુમાર શ્રીગુસાઈજી એક વાગ પરદેશ જતા હતા, ત્યારે સખત ઉનાળો હતો, તાપનો પાર નાહ ને તેવે સમયે તેઓશ્રીએ સઘ સાથે કુચ કરી રસ્તામા એક જગલમા એક કોઈ સ્ત્રી ગળે શ્વાસ અટકેલો ને પડેલી હતી, તેને દૂરથી શ્રીએ દીડી તરતજ રસાલો ઉભો ગ્યાવી સેવકને તપાસ કરવા મોકલ્યો સેવક જઈને જુએ છે, તો કોઈ અત્યજ્ઞસ્ત્રીનો જળ વગર જીવ તલસે છે તે મરવાની અણી પર છે સેવકે આવીને બધી વાત કરી પોતે કહ્યું કે, જળની તપાસ કરી જલદી તેના મોઢામા મૂકો, પણ જળ ખીલકુલ મળે નહિ પાસે

કુવો કે કોઈ જળાગય પણ નહિ માત્ર એક જળના
 ઝારીજી શ્રીઠાકોરજી પાસે જળથી ભરેલા બિરાજતા હતા
 શ્રીગુસાંઈજીએ શ્રીઠાકોરજી પાસેના ઝારીજી લઈ શ્રીહસ્તે
 ઉચેથી પેલી સ્ત્રીના મોમા પાણી રેડયું બાઈને શાંત વળી
 કરોડો રૂપીઆ કોઈ આપે, પણ શ્રીગોસ્વામિબાળક કે
 વૈષ્ણવ શ્રીઠાકોરજી પાસેથી સમય વગર ઝારીજી ઉઠાવે
 નહિ, પણ અહીં એક અત્યજસ્ત્રીના બચાવ માટે શ્રીઠા-
 કોરજી પાસેથી ઝારીજી ઉઠાવ્યા. એ દયાની પરિમીમાજ
 છે આવો અનહદ દયાલુ વૈષ્ણવધર્મ જે ન સમજે, તે
 ગમે તેમ બોલે છે બોલનારની જીલ ન ગદાય, માટે જેઓ
 વૈષ્ણવ ધર્મ દયાળુ નથી, એમ બોલે, તેમની તો દયાજ ખાવી
 રહી વળી જેઓ કહે છે કે, અત્યજોને અડવાથીજ પ્રેમ રખાય
 છે, અથવા તેમનું કલ્યાણ કરી શકાય છે એમની પણ દયાજ
 ખાવી રહી તેઓ પોતાનું કલ્યાણ નથી સાધી શકતા, અને
 અત્યજોનું તો શું સાધવાના ? ઉદ્ધટ્ટુ આવી રીતે તેમને ઉશ્કે
 રવાથી તેઓ ઉચ્ચ ધર્મશીલ હાલુઓને સ્પર્શ કરવાની અથવા
 દેવાલયોમા પેસવાની હઠ કરે છે, ને વધારે તિરસ્કારને
 પાત્ર થાય છે માટે ધર્મશાસ્ત્રોને માન આપી વિચારીનેજ
 વર્તાવું. જોઈએ

કનુ—ગુરુજી, પછી તે અત્યજ બાઈનું શું થયું ?

ગુરુજી—તે મોટી પ્રભુની લક્ષ્મી બની ગઈ, શ્રીગુસા

હજીના શ્રીહસ્તે શ્રીહંડારજીના ઝારીજીનું જળ તેના મુખમા પડ્યું કે, તેના સર્વ પાપો નાશ પામ્યા, અને ત મોટી ભગવદ્દીય બની ગઈ આવી મોટી ભક્ત બનવા છતા તેણે કદી મદિરમા પેસવાનો કે બીજાને અડવાનો પ્રયત્ન કર્યો નથી પ્રભુ તેને સાક્ષાત્ દર્શન દેતા આ બાઈએ ઘણા વૈષ્ણવોને શ્રીહંડારજીના દર્શન કરાવ્યા હતા, પણ તે એવી સમર્થ છતા પ્રભુના રચેલા સાધનાની રીત તોડીને કોઈને અડી નથી પોતાની નાની સરખી જ પડીમા પ્રભુની મેચા કરતી

વાસુદેવ—ગુરુજી, પ્રભુ આ ઝારવોને તથા ઠસ વગેરેને મારે છે, તેથી તેમને દયાળુ શી રીતે કહેવાય ?

ગુરુજી—હમીને, વાસુદેવ, એ આસુરી જીવો બીજા પવિત્ર જીવોને નકામું દુખ દે છે, માટે પ્રભુ દૈવી જીવોની દયા ખાતર એમ કરે છે વળી પ્રભુને હાથે એ આસુરી જીવો મરે, તો તેમનો ઉદ્ધાર થાય આમ પ્રભુ દયાળુ હોવાથીજ તેમને સજા કરી તેમનો ઉદ્ધાર કરે છે માટે મારવાથી અસુરોનું કદ્યાણ થાય છે, એ પણ દયાજ છે ને દૈવી જીવોનું દુખ ઓછું થાય, એ પણ દયાજ છે ક્યા વસ્તુ બહુ સૂક્ષ્મ દૃષ્ટિએજ સમજી શકાય તે એવી હોવી જોઈએ કે, એક પર દયા કરવાથી બીજા જીવોને દુખ ન આવે

વાસુદેવ—ગુરુજી આપણા વૈષ્ણવ ધર્મને ધન્ય છે આપણો ધર્મ બહુજ દયાળુ અને ઉચો છે મારા બાપાજી તો રોજ કહે છે કે, આપણો ધર્મ સૌ કરતા શ્રેષ્ઠ છે

પાઠ ૨૦ મો.

તિલક ન કરીએ તો ન ચાલે.

કનુ—ગુરુજી, કેટલાક કહે છે કે, તિલક કરવાથી શું વધારે છે? મનથી ભક્ત હોઈએ એટલે થયું, તિલક એ તો ઉપરનો ડાળ છે.

ગુરુજી—કનુભાઈ, આ જમાનો નાસ્તિકતાનો છે, ધર્મના વિચારો પણ તર્કની દૃષ્ટિએ થાય છે, પણ જે અલૌકિક ભાવો છે, તે માત્ર તર્ક કરવાથી સમજાય તેવા નથી, માટે તે સળધમા તર્ક ન કરવા ધર્મ અથવા પ્રભુભક્તિ એ પ્રેમ અને શ્રદ્ધાનો વિષય છે જેમ આપણે દેવા અને ખોરાક ખાઈએ છીએ, તે ખબર ન પડે તેમ રોગ કાઢે છે, અને શરીરનું પોષણ કરે છે, તેમ તિલક માળા વગેરે ધર્મચિહ્નો ખબર ન પડે, તેમ અસર કરે છે કેટલાક કહે છે કે, જીવને ને શરીરને કમળ સળધ નથી, વાત તત્ત્વદૃષ્ટિએ સત્ય છે, પણ જો શરીરને ઈજા થાય, તો તરત જીવને હુ ખ થાય છે. શરીરને સ્વાદે આત્મા આનદી થાય છે, માટે જેમ શરીર અને ઈન્દ્રિયોના સુખદુઃખનો ભોક્તા આત્મા કે જીવ છે, તેમ શરીરના ધર્મકાર્યોનો ભોક્તા પણ જીવ છે તેમ તિલક એક શારીરિક ધર્મચિહ્ન છતાં આત્માનું પોષક છે. જીવને

જોઈતા અલૌકિક ખોરાકનું તે પોષક છે માણસ અવતરે છે, ત્યારે તદ્દન નશ્વર અવતરે છે, પણ પછી તેને શરીર રક્ષણ માટે વસ્ત્રા પહેરાવવામા આવે છે, તેમ તિલક વગર માણસ અવતરે છે, પણ પછી તેના આત્મરક્ષણ માટે કે ધર્મરક્ષણ માટે તિલકની ખાસ જરૂર છે લૌકિક રાજાને એક પોલીસ સરખો નોકર પણ રાજા તરફથી મળેલો પટ્ટો વગેરે પહેરે છે, તેથી તે મોટી સત્તાવાળો બને છે, મોટા કરોડાધિપતિ શેઠને પણ તે આ વસ્ત્ર ઉલો રાખી શકે છે, તેમ અલૌકિક રાજા શ્રીભગવાનના આવા અલૌકિક સેવકપણાના ચિહ્ન ધારણ કરનાર સેવકના કપાળમા તિલક અને ગળામા માળા જોઈ અન્ય દેવો પણ તેના થી દૂર રહે છે, કારણ કે પ્રભુ દેવાધિદેવનો તે દાસ બન્યો છે, ઉલટા દેવો પણ તેનું સેવકપણું સમય આવ્યે કરે છે માટે ભકતે પોતાના સેવકપણાના ચિહ્ન તિલક માળા લગાર પણ તજવા ન જોઈએ

જેમ સોભાગ્યવાળી સ્ત્રી ચુડો, ચાદલો વગેરે સોભાગ્યનાં ચિહ્ન હુ મેળા રાખે છે, તેમ પ્રભુને પતિ કર્યાના અલૌકિક સોભાગ્યનું ચિહ્ન માળાજી અને તિલક છે કોઈ સોહાસણ સ્ત્રી કહેશે કે, હું તો ચુડો તથા ચાદલો અને ચાટલો નહિ રાખું, તો જેમ જગત તેને હસી કાઢે છે, અથવા ગાડી ગણે છે, તેમ પ્રભુ તથા અન્ય ભક્તજનો, કોઈ એમ કહે

કે “તિલક વગર પણ મનથી ભક્ત થઈએ તો કંઈ વાધો નથી” તેને હુમ્મી કાઢે છે કેટલાકને તિલક કરતા શરમ આવે છે, તો જેઓ માત્ર તિલક કરનાજ જગતથી ઈરીને શરમાય છે, તેઓ ભક્તિમાર્ગમા આવતા અલૌકિક અને લૌકિક સકટો તો શી રીતેજ વેઠી શકવાના? “હરિનો મારણ તો શૂરાનો” છે, કાયરનું કે નામદોનું અને શરમાય તેવાઓનું કામ નથી

મર્યાદામાર્ગમા યજ્ઞમા જેમ વેદી એ યજ્ઞનું ખાસ સાધન છે, તેમ ભક્તિમાર્ગમા તિલક એ ભક્તિયજ્ઞની વેદી છે, જેમ વેદી વગર યજ્ઞ થઈ શકે નહિ, અથવા કરે તો તે નિષ્ફળ જાય છે, તેમ તિલક માળાજી વગર ભક્તિ થઈ શકેજ નહિ, અથવા તે નિષ્ફળ જાય છે ભક્ત પ્રથમજ પ્રભુના ચરણકમળને પોતાના કપાળમા ધારણ કરે છે પ્રભુના ચરણનો ખાસ આશ્રય કરે છે, એ તેની મહાન કૃતેહનું ચિહ્ન છે જેમ પ્રભુ રાસ પરોણો લઈ અર્જુનને રથ હાકવા પાડેવાના સૈન્યને મોખરે ઉભા એજ પાડેવાની કૃતેહ સૂચવે છે, તેમ ભક્તના લાલ પગ પોતાનું ચરણ કમળ સ્થાપન કરી પ્રભુ ભક્તના શિર પર બિરાજ્યા, એ પણ ભક્તની કૃતેહજ સૂચવે છે, તેનું સદા મગજજ થાય છે તિલક ભક્તના અલૌકિક સામર્થ્યનું નિશાન છે, જેણે અનંત પ્રજ્ઞાડોના માત્રીક ભગવાનનું મૌલાગ્ય ધારણ કર્યું

છે, તેના સામર્થ્યનો પાર નથી, એમ જાણી આસુરીવ્યક્તિઓ તેનાથી ડરે છે જમરાજ સરખા પણ પોતાના સેવકોને કહે છે કે, જેના કપાળમા સુદર તિલક અને કંઠમા મળા હોય તેને ઘેર તમે જશો નહિ એ પ્રભુનો અગત સખા છે ભક્તના મુખપર તિલક નિરખતા તરતજ પ્રભુનું સ્મરણ થઈ જાય છે આમ તિલક જોનારને પણ લાભદાયક છે તિલકને જોતા જોનાર વેળુવ વગર યોગખાણે પણ જયશ્રીકૃષ્ણ કહે છે જયશ્રીકૃષ્ણ એ આશીર્વાદાત્મક છે, ને પ્રભુને યાદ કરાવવાના સાધનરૂપ છે પ્રભુ ભક્ત વત્સલ છે, તે દ્વાદશ તિલક દ્વારા ભક્તના અગમા જુદે જુદે સ્થાને ખરાજે છે, ભક્તના તે તે અગમા આવાહનથી પણ તે અગ વિભૂષિત કરે છે, માટે દ્વાદશાગે તિલક કરવાજ જોઈએ જેને આવા અલોકક કામોમા પણ શ્રદ્ધા ન હોય, અને સશય હોય, તે જીવતાજ મુએલો જાણવો શ્રીકૃષ્ણ પણ શ્રીગીતાજીમા કહે છે કે, “સશયરૂપ બનેલો માણસ નાગ પામે છે ’

આપણે જો મોટા પુરુષોના કાથોપર અને વાળીપર વિશ્વાસ રાખનારા હોઈએ, તો ખોટા તર્ક આપણને ન થાય હિંદુસ્તાનના દરેક હિંદુ ધર્મવાળાઓએ પોતપોતાના ધર્મના ચિહ્ન રાખેલા છે, તો તે બધા કાઈ અવિચારી નહોતા, અથવા તેમનામા અતરમા પ્રેમ નહોતો એમ

પણ નહિ આપણા શ્રીમદ્દાપ્રભુજી પોતે પ્રભુ છતાં તિલક ધારણ કરતા હતા, સર્વે મોટા ભકતો સૂરદાસજી, નંદદાસ, પુલ્હસીદાસ, નગસિંહ મહેતા, એમ બધા તિલક ધારણ કરતા હતા અસલના બધા ક્ષત્રીઓ શ્રીકૃષ્ણના ભક્ત હતા, અને તે સર્વેજ તિલક કરતા આમ મોટા પુરુષો જે કરે, તે પર તર્ક ન કરતા શ્રદ્ધાથી પ્રભુપરના વિશ્વાસે તે પ્રમાણે આચરણ કરવું, એ ભક્તમાનનું કર્તવ્ય છે જે પ્રભુ નો ભક્ત છે, તેને તો ખોટા તર્ક કરવાની નવરાશજ મળતી નથી તે તો પ્રભુના વિચારમા અને ભક્તિમા નવ રોજ નથી થતો.

કનુ—ગુરુજી, તિલકના ઘણા લાભો આપે ગણાવ્યા, પણ ખાર તિલક કરવાના કદ્દા તે ખાર તિલક અમે નથી કરતા, અમને બરાબર તિલકની વિધિ શીખવો, એટલે તે પ્રમાણે અમે તિલક કરીએ. અમને તો કોઈની શરમ કે ડર નથી, પણ અમે બીજાને તિલક કરવાનું સમજાવીએ છીએ, ત્યારે તેઓ જે કહે છે, તે અમે કહીએ છીએ.

ગુરુજી—ભાઈ કનુ, પ્રભુના છે, એ તો પ્રભુનાજ છે. જેઓ પ્રભુના ભુખ્યા છે, તેઓ તો ગમે ત્યાંથી પ્રભુરૂપ અલૌકિક ખોરાક શોધી કાઢશે જે આસુરી છે, તેમને શિખા-મણે કશું ન થાય શ્રીકૃષ્ણ જ્યારે ભૂતાળ પર પ્રકટ દર્શન આપતા હતા, ત્યારે પણ આસુરી જીવોને એ પ્રભુનું ઓળ-

ખાણુ ન પડયું, તો આજે તેમને જ્ઞાન આવે, એ વિચાર
સુજ ભલે ભરેલું છે, માટે તેવાઓને તો વિચારીનેજ કહેવું
જેઓ પ્રભુના છે, તેઓ તો પ્રભુનું શરણુ સ્વીકારી તેની
સેવા કરવાનું મંડી પડે છે, તેઓ તો આર્દ્રજ હોય છે

પાઠ ૨૧ મો.

સત્સંગ.

ગુરુજી—સત્સંગ એમાં બે શબ્દ છે સત્ અને
સંગ. સત્ એટલે ઇશ્વર અથવા ઇશ્વરના સખધવાળી કોઈ
પણ વસ્તુ, સંગ એટલે મેળાપ જે વસ્તુના સંગથી પ્રભુનો
સખધ દઢ થાય, અથવા પ્રભુ યાદ આવે, અને પ્રભુ પર
પ્રીતિ વધે, તેવી વસ્તુનો સંગ તે સત્સંગ કહેવાય

પ્રભુના સખધવાળા ભક્તજનનો સંગ પ્રભુ પરની
પ્રીતિ વધારે છે, માટે તેમનો સંગ તે સત્સંગ કહેવાય
સત્સંગ વગર પ્રભુનો સ્વાદ સમજતો નથી, માટે સત્સંગની
અત્યંત જરૂર છે એકવાર શ્રીગુસામજી શ્રીનાથજીની
સેવામાં બિરાજે છે, સેવા કરી રહ્યા છે છતાં આખોમાથી
અશ્રુ વાહ્યા જાય છે, કોઈ અંતરગ વૈષ્ણવ આ સમયે પાસે
નહોતા, સૌ પરદેશ ગએલા હતા આ પ્રમાણે શ્રીગુસામજીના
અશ્રુમાંથી અશ્રુ વહેતા જોઈ શ્રીનાથજીએ પૂછ્યું કે, આપ

કેમ રોઈ રહ્યા છે? શ્રીગુસામજીએ કહ્યું કે, મને સત્સંગ નથી સૌ અતરંગ ભક્તો પરદેશમાં છે, તેથી સત્સંગ ન હોવાથી માફ હૃદય ભરાઈ આવે છે આ સાભળીને શ્રીનાથજીએ કહ્યું કે, સત્સંગ વડે મળવાની વસ્તુ તે હું પોતે છું, તે તો આપની જોડે સાક્ષાત્ છે, તો પછી સત્સંગની શી જરૂર છે? આ સાભળી શ્રીગુસામજીએ વિનંતિ કરી કે, સત્સંગ વગર આપના સ્વરૂપની મિઠાશ ચખાતી નથી. આપનો સ્વાદ ભગવદીચોના મુખદ્વારાજ મેળવી શકાય. આપના દર્શન તો સાક્ષાત્ થાય છે, પણ દર્શનથી આપમાં જે સ્વાદ છે, તે ચાખી શકાતો નથી જેમ કોઈ પણ વસ્તુ (સાકર)નો સ્વાદ તેનાપર નજર નાખવાથી અનુભવી શકાતો નથી, પણ જીભપર મકવાથી ચાખી શકાય છે, તેમ આપનાં દર્શનથી સ્વાદ ચખાતો નથી, ભગવદીયોની વાણી દ્વારાજ એ સ્વાદ ચાખી શકાય છે આ ઉપરથી જણાય છે કે, જે ભગવદીયને પ્રભુનો નાકાત્કાર હોય તેને પણ સત્સંગની ઈચ્છા હોય છે શ્રીગુસામજી તો પ્રભુ છે, માત્ર સત્સંગનું માહાત્મ્ય અહીં બતાવે છે

શ્રીમહાપ્રભુજી, શ્રીગુસામજી, શ્રીહરિરાયજી, શ્રીગોકુળનાથજી, એ વગેરેને પણ સત્સંગ માટે અતરંગ ભગવદીયો હતા, તેમની સાથે પ્રભુની લીલા સમધી વાર્તાઓ કરવામાં આવતી હજારો જન્મના તપ કરતા પણ સત્સંગ વધારે

છે, તીર્થો તો ત્યા જઈએ, ત્યારે પાવન કરે છે, પણ સત પુરુષની દૃષ્ટિ તો આપણા ઉપર પડતાજ આપણને પાવન કરે છે માટે જ્યા સતપુરુષા જેસતા હોય ત્યા જવું જોઈએ, થોડી વાર પણ નવરાત્રા મેળવીને કોઈ સત પાસે જવું જોઈએ પ્રભુ કહે છે કે, હું તપથી, યજ્ઞથી, દાનથી મળી શકતો નથી, માત્ર ભક્તિ અને સત્સંગથીજ મળી શકું છું વળી કહે છે કે, હું વૈકુંઠમા કે બીજે સ્થળે રહેતો નથી, પણ જ્યા મારા ભક્તો માફ કીર્તન કરે છે, મારા ગુણ ગાય છે, ત્યા હું રહું છું શ્રીગીતાજીમા પણ પ્રભુ સત્સંગની આજ્ઞા કરે છે, ને અર્જુનને કહે છે કે “સતપુરુષોની સેવા કરીને પ્રશ્નો પૂછીને તુ ધર્મ તત્ત્વને સમજ એટલે સમ જાશે” વળી પ્રભુશ્રી ગીતાજીમા કહે છે કે, મારા ભક્તો ભક્તિવડે માફ કીર્તન કરતા પરસ્પર સતોષ પામે છે અને રમે છે (આનંદ કરે છે) મતલબ કે ભક્તો હું મેશા એકઠા થઈ પ્રભુના ભજનમાજ આનંદ માને છે સત્સંગ વગર ભક્તિમા રસ આવતો નથી પુસ્તકથી પણ સત્સંગનો લાભ મળી શકે, પણ ભક્તના મુખથી ભગવદ્વીલાની વાતો સાંભળવાથી તેમા ભક્તના હૃદયનો પ્રેમ ભજેલો હોય છે, તેથી બહુ મજા આવે છે, અને મન તેથી પ્રભુમા લીન થાય છે સંસારના પ્રપંચો મત્સંગ વડેજ ભુલાય છે, જીવનસુધિ સત્સંગ રેજ પ્રાપ્ત કરી શકાય મનુષ્ય જન્મનું કર્તવ્ય સત્સંગ

વડેજ જાણી શકાય સત્તમ ગ વડેજ આત્માનો વિકાશ થઈ શકે
આમ સત્સંગના અનેક લાભ છે, માટે જ્યાં ભગવદ્વાર્તા
થતી હોય, પ્રભુના કીર્તન થતા હોય, પ્રભુ બિરાજતા હોય
શ્રીગુરુદેવ બિરાજતા હોય, ત્યાં ગયા વગર રહેવું નહિ સત
પુરુષની દૃષ્ટિ પડે, તો પણ આપણે પવિત્ર થઈએ છીએ પવિત્ર
મહાનુભાવી ભગવતીયની દૃષ્ટિમાં પણ ચમત્કાર છે, એ ચમ
ત્કાર આપણને પ્રભુમાં લીન કરે છે, માટે પ્રભુના લાડીલા
ભક્તોનો સંગ કરવા ચુકવું નહિ ભક્તના હૃદયમાં પ્રભુ
બિરાજે છે, એ વાત કદી ભુલવી નહિ

વાસુદેવ—ગુરુજી, આપનું કહેવું ખરૂં છે સત્સંગ
વગર પ્રભુની વાતો આપણને કોઈ પણ સ્થાને સાભગવાની
ન મળે આપના સત્સંગથી અમને બહુ મળતું પડે છે અને
ધણી આનંદ થાય છે

પાઠ ૨૨ મો

શ્રીગુસાધજી (શ્રીવિઠ્ઠલનાથજી) ભાગ ૧.

વાસુદેવ—ગુરુજી આપે ગઈ કાલે શ્રીગુસાધજીના
એક પ્રસંગની વાત કહી આપે સત્તમ ગનુ માહાત્મ્ય કહ્યું
પણ એ શ્રીગુસાધજીના ચરિત્રની બીજી વાતો હોય, તો
અમને કહો શ્રીમહાપ્રભુજીની વાતો તો આપે કેટલીક કહી છે

ગુરુજી—મલજો, શ્રીમહાપ્રભુજીએ પોતે ગત્રીસ

વર્ષ સુધી લગ્ન કયું નહિ પાતાનો । વચાગ લગ્ન કરવાનો
હતો નહિ, પણ લક્ષ્મીમાર્ગની રક્ષા કરના તથા પ્રભુના
સુખનો વૈભવ વધારવા શ્રીહંકારજીએ સાક્ષાત દર્શન દર્શ
લગ્ન કરવાની આજ્ઞા કરી આજ્ઞામા જણાવ્યું કે, “ આપને
ત્યા મારે પ્રકટ થવું છે, તથા પ્રકટ થઈ વશનો વિસ્તાર
કરી દૈવીજીવોને શરણે લઈ તેમને સુખ આપવા છે ”
આ કારણથી શ્રીમહાપ્રભુજીએ શ્રીઅક્ષાજી શ્રીમહા-
લક્ષ્મીજી સાથે લગ્ન કર્યું આ શ્રીઅક્ષાજીથી શ્રીગુસાઈજીનું
પ્રાકટય થયું હતું પ્રથમ મોટા લાલજી શ્રીગોપીનાથજી
પ્રકટ થયા આ શ્રીગોપીનાથજી શ્રીગજદેવજીનો અવતાર
કહેવાય છે ત્યાર પછી શ્રીગુસાઈજી સવત ૧૫૭૨ ના
માગસાગ વદિ ૬ ને દિવસે પ્રકટ થયા શ્રીકૃષ્ણ શ્રીગીતાજી
મા કહે છે કે, મહિનાઓમા હું માગસાગ માસ છું આ
શ્રીકૃષ્ણ સ્વરૂપ માગસાગ માસમા શ્રીગુસાઈજી પ્રકટ થયા
આપશ્રીનું પ્રાકટય સ્થાન ચરણાટ છે હાલ તે સ્થળ ચુનાર
ગઢના નામથી ઓળખાય છે

લક્ષ્મીરાજ ગોપાળદાસ કહે છે કે —

હુળીમળીને ચાલીયા, ચરણાટ જ્યા નિજધામ,

નવરગ નાગર પ્રકટીયા, મન પુરવા બહુ કામ

શ્રીહંકારજી શ્રીમહાપ્રભુજીની સામે પધાર્યા ત્યાથી
હુળીમળીને એટલે એક બીજાને લેટીને પ્રભુના ધામ એવા

ચરણાટમા પધાયા ત્યા અલૌકિક, રંગવાળા (સ્વવરૂપવાળા) શ્રીગુસાઈજી વિવિધ પ્રકારના મનોરથો પૂરવા માટે પ્રકટ થયા શ્રીના પ્રાકટ્ય સમયે જે નિશ્ચિતિ શ્રીનંદરાયજીને ત્યા થઈ હતી, તેવીજ નિશ્ચિતિ અને વાતાવરણ થઈ રહ્યું શ્રીગુસાઈજીને વૃદ્ધાવનના ચદ્ર હેઠે છે, કારણ કે જેમ ચદ્રના પ્રકાશથી કુમુદિની ખીલે તેમ વ્રજના સળધવાળા ભક્તાના હૃદયકમળ શ્રીગુસાઈજીનું પ્રાકટ્ય થતા ખુલી ગયા સર્વ ભક્તોને રૂવે રૂવે આનંદ ઉપજ્યો, સર્વ દેવાને પણ ખૂબ આનંદ થયો તેમજે પુષ્પોથી પ્રભુને વધાવ્યા, શ્રીગુસાઈજીએ જગતના દેવીજીવોનો લૌકિક મોહ તોડ્યો સાધન વગરના દેવીજીવોનો ઉદ્ધાર કરવા આ શ્રીકૃષ્ણજી પ્રકટ થયા, માટે તેમનું નામ શ્રીવિઠ્ઠલનાથજી પાડ્યું જ્ઞાન શૂન્ય જીવોનો પણ અગીકાર કરી પ્રભુનું શરણ પ્રાપ્ત કરાવનાર હોવાથી તેમનું શ્રીવિઠ્ઠલનાથજી નામ પ્રકટ થયું બીજું નામ તેમનું શ્રીગોસ્વામી અથવા શ્રીગુસાઈજી છે ગો એટલે ભક્તો, દંર્વજીવો અને સ્વામી એટલે પતિ ખરેખર દેવીજીવોના તે સ્વામી અથવા પતિ છે જે આ શ્રીગુસાઈજીનું શરણ સ્વીકારી લેછે તે જીવ કૃતકૃત્ય થઈ જાય છે. આ પ્રમાણે શ્રીગુસાઈજીનું પ્રાકટ્ય મહા અલૌકિક છે, શ્રીમહાપ્રભુજીએ બંને ભાર્મ્યાને ચરણાટમાજ ઉપવીત સંસ્કાર કરાવ્યા પાતે તો સર્વ શાસ્ત્ર પારગતજ હોય,

પણ જેમ શ્રીકૃષ્ણ મર્યાદા બતાવવા અને સામાન્ય જીવોને મોહ પમાડવા સાદીપતિ પામે વિદ્યા લખવા રહ્યા હતા, તેમ આ શ્રીગુસાઈજી પણ કાશીમા માધવેન્દ્રે સરસ્વતી નામના એક વિદ્વાનને ત્યાં વિદ્યા લખવા રહ્યા ખૂબ વિદ્યા સ પાઠન કરી પોતે સર્વ શાસ્ત્ર પારગત થયા ત્યારબાદ શ્રીમહાપ્રભુજી અડેલ પધાર્યા, અને ત્યાં વિશ્વનાથ અને ભવાની નામના ધર્મનિષ્ઠ દેવતાના સુશીલ પુત્રી શ્રીરુકિમણીજી સાથે શ્રી ગુસાઈજીના લગ્ન થયા આ કાર્ય પછી શ્રીમહાપ્રભુજીએ દશમ-સ્કંધના શ્રીસુબોધિનીજી પૂર્ણ કર્યા, અને એકાદશ સ્કંધનો આરંભ કર્યો, પછી પોતાને પ્રભુની નિત્યલીલાપ્રવેશની આજ્ઞા થવાથી પોતે અતઃકરણપ્રબોધ નામે ત્રય રચ્યો, આ ત્રય રચ્યા પછી પ્રભુ તરફથી ફરી લીલાપ્રવેશની આજ્ઞા થઈ, એટલે પોતાના શ્રીકંઠની માળા શ્રીગુસાઈજીને પહેરાવીને, પોતાનું સામર્થ્ય શ્રીગુસાઈજીમા સ્થાપન કર્યું દામોદરદાસ હરસાની તથા પદ્મનાભદાસજી જેવા વીરલ ભગવદીયોને શ્રીગુસાઈજીની સોપણી ડરી પોતે અનશન વ્રત લીધું છેવટે સાડાત્રણ શિક્ષા-શ્લોક કહીને પોતે નિત્યલીલાપ્રવેશ કર્યો આ પછી આખા માર્ગનું નાવ શ્રીગુસાઈજીને ચલાવવું પડ્યું પોતે સર્વ સમર્થ હોવાથી પિતાએ રચેલા પુષ્ટિમાર્ગના પાયાપર પુષ્ટિ ભક્તિમાર્ગની વિશાળ અને મેજબૂત ધર્મારત ગણી

પાઠ ૨૩ મો

શ્રીગુસાઈજી ભાગ ૨

વામુદેવ—શુરુજી, શ્રીગુનાઈજીએ શી રીતે માર્ગનો દેલાવો કર્યો, તે કૃપા કરીને કહો. શ્રીમહાપ્રભુજીની પેઠે શ્રીગુસાઈજીનું જીવન પણ અમત્કારી હોવું જોઈએ.

ગુરુજી—ખેશક, અત્યંત અમત્કારી છે દામોદરદાસજીને સોપણી કરી શ્રીમહાપ્રભુજી લીલામાં પધાર્યા પછી શ્રીમહાપ્રભુજીને પૂર્ણ પુરુષોત્તમ માનનારા શ્રીદામોદરદાસજી શ્રીગુસાઈજીને એક શ્રીમહાપ્રભુજીના પુત્ર તરીકેજ માનવા લાગ્યા. શ્રીમહાપ્રભુજી તો પ્રભુ છે, પોતે પ્રકટ થઈને દર્શન દઈને કહ્યું કે, શ્રીગુસાઈજીને મારા સમાન માનજે, ન્યૂનતા સમજશ નહિ, ત્યારથી શ્રીદામોદરદાસજી શ્રીગુસાઈજીનું ચરણામૃત લેવા લાગ્યા. પોતે પણ શ્રીમહાપ્રભુજીની પેઠે ખૂબ પર્યટન કરી હૈવીજીવો શરણે લીધા છે. શ્રીગુસાઈજી દ્વારે ટાની યાત્રાને બહાને છ વખત ગુજરાતમાં પધાર્યા હતા, અને ગુજરાતમાં પુષ્ટિભક્તિમાર્ગનો ખૂબ દેલાવો કર્યો જે જીવની શ્રીગુસાઈજીપર દૃષ્ટિ પડતી તે મોહ પામી શરણ સ્વીકારી લેતો. રાજનગરમાં પધારતા, ત્યારે અસારવાના મહાનુભાવી ભક્ત ભાઈલાલ કોઠારીને ત્યાં ગિરાજતા અહો પોતે સમાહ કરી હતી શ્રીમહાપ્રભુજીની પેઠે પોને પણ ન્યા સમાહ કરી છે, ત્યાં બેઠડ સ્થપાઈ છે અહીં અમા

સ્વામા પણુ બેઠક છે, ને તે બેઠકમા શ્રીગુસાઈજી અલૌકિક સ્વરૂપે દર્શન આપે છે આવી ૨૮ બેઠકો પોતાની છે અમારવાના ભાઈલાલ કોઠારીના જમાઈ ગોમતીના વર ગોપાળદાસ તદ્દન બોબરા અને મઢ જવા હતા આ ગોપાળદાસના મુખમા પોતાનું ણીકું સમર્પી ભાઈલાલ કોઠારીનું વચન સિદ્ધ કરવા અલૌકિક ગદ્ગદ વડે તેમને સર્વશાસ્ત્ર પારગત બનાવી દીધા, અને દિવ્યચક્ષુ પણુ આખ્યા આથી તેમણે શ્રીગુસાઈજીના સ્વરૂપનો ખૂબ અનુભવ કર્યો, અને એ અનુભવનું ફળ તે શ્રીનવાખ્યાન એટલે શ્રીવલ્લભાખ્યાન છે શ્રીગોપાળદાસજીએ શ્રીવલ્લભાખ્યાન લખીને ગુજરાતી ભાષાનું ગૌરવ આખા હિંદુમા વધાર્યું એમ કહીએ તો આલે હિંદુને કોઈપણ પુણ્યવળુવ શ્રીવલ્લભાખ્યાનથી અબલુ નથી કેટલાક તો સવાગમા ઉઠતાજ પથારીમા શ્રીવલ્લભાખ્યાન લલકારે છે કોઈ સાજું ભગવદ્વાર્તામા પણુ વાચે છે છિતસ્વામી કરીને એક ચોખા લુટારા હતા, તે ખોટું નાજિએર અને ખોટો રૂપીઓ લઈ પરીક્ષા લેવા આખ્યા, ત્યારે તે રૂપીઆને અને નાજિએરને ખગ કરી બતાવી અમતકાગ્થી શરણે લીધા તે મોટા મહાલક્ષ્મી બની ગયા

અ.ખ. જોવો મુસલમાન બાદશાહ પણુ શ્રીગુસાઈજીમા શ્રદ્ધાળુ હતો, તેની રાણીઓ પણુ ભક્તિવાળી હતી તેમા મુખ્ય તાજબાઈ નામે હતી શ્રીગુસાઈજીના સેવકો મોટા

મોટા કારભારીઓ અકબરશાહના દરબારમાં હતા તેમાં ટોડરમલ, માનસિંહ, તાનસેન, ભગવાનદાસ, સુરજન, અલિ ખાન પઠાણ આ મોટા સામતો અને સુબા હતા એકવાર પટણના બાદશાહ સાથે અકબરને યુદ્ધ થયું આ યુદ્ધમાં ટોડરમલને અકબરે સેનાપતિ નીમ્યો, ટોડરમલ યુદ્ધ માટે જતા શ્રીની આજ્ઞા લેવા આવ્યો, એટલે શ્રીએ પીતાબર બોલાડયું, આથી ટોડરમલની જીત થઈ, તેથી તેને શ્રીગુસાઈજીમાં દૃઢ વિશ્વાસ બેઠો તે ભક્ત બની ગયો હિંદુસ્તાનના બધા રાજાઓએ શ્રીગુસાઈજીનું શરણ સ્વીકારી લીધું રજપૂત સસ્થાનો, ઝાઢીઆવાડ, દક્ષિણ વગેરે સ્થળે સર્વ રાજાઓ શ્રીગુસાઈજીના સેવક થયા શ્રીગુસાઈજીના વખતમાં ખરૂં જોતા હિંદનો ગજધર્મજ વખણવધર્મ હતો, એમ કહીએ તો ચાલે હિંદુ અને મુસલમાનોને એક સપ કરવામાં શ્રીગુસાઈજીએ અને શ્રીમહાપ્રભુજીએ ખૂબ ભાગ ભજવ્યો. તે એટલે સુધી કે પહેલા પાંચ મોગલ બાદશાહો સુધી પણ હિંદમાં શાંતિ રહી

શ્રીરુકિમણીજીથી શ્રીગુસાઈજીને નવ પુત્ર થયા, તેમાં ત્રણે બાળપણથીજ લીલા વિન્તારી છ પુત્રાના (૧) શ્રીગિરિધરજી (૨) શ્રીગોવિંદરાયજી (૩) શ્રીબાળકૃષ્ણજી (૪) શ્રીગોકુળનાથજી (૫) શ્રીરઘુનાથજી (૬) શ્રીચંદનાથજી આ નામો છે શ્રીરુકિમણીજીએ લીલા વિન્તાર્યા પત્રી ગદાની રાણી

દુર્ગાવતીના આગ્રહથી શ્રીગુસાઈજીએ બીજીવાર ત્રોપદ્રાવતીજી નામે કન્યા સાથે લગ્ન કર્યું. આમનાથી આપશ્રીને શ્રીચન શ્યામજી નામે પુત્ર થયા હતા. પોતાને શ્રીશાભાજી, શ્રીચ મુનાજી, શ્રીકમલાજી અને શ્રીદેવકાજી નામે ચાર બેટીજી હતા. તે સર્વ પણ બહુજ લક્ષિતમાન અને પવિત્ર હતા. આ સાતે પુત્રો દરેકે દરેક જુદી જુદી બાબતોમા પ્રવીણ હતા. બધા સમર્થ વિદ્વાન, મહાપંડિત અને જૂબ પ્રભુરસિંહ હતા, અને તેથી તેમજી સપ્રદાયને જૂબ દીપાવ્યો. સપ્રદાયનો ફેલાવો કરવામા ચાચાજી કરીને એક મહાનુભાવી લક્ષ્મી જૂબ ભાગ લખ્યો. હતો, આ ચાચાજીને શ્રીગુસાઈજીએ અષ્ટાક્ષર મંત્ર આપી માળા પહેરવવાનું સામર્થ્ય આપ્યું હતું. તેમનું આજી નામ ચાચા હરિવંશજી હતું. શ્રીગુસાઈજીના સંવે બાળકો તેમને ચાચા (કાકા) કહેતા, માટે સપ્રદાયમા આજે પણ તે ચાચા હરિવંશજી કહેવાય છે. ચાચાજી ભૂતળપર સવાસો વર્ષ રહ્યા, તેમજી સાત લાલજી બોના પર શ્રીગુસાઈજી પછી જૂબ દેખરેખ રાખી તેમને સુદર ગિદ્દણ આપ્યું હતું.

શ્રીગુસાઈજીએ ઘણા ગ્રંથો લખ્યા છે, વળી શ્રીમહાપ્રભુજી ના ગ્રંથો પર વિસ્તારપૂર્વક ટીકાઓ લખી છે. શ્રીસર્વોત્તમજી તો શ્રીમહાપ્રભુજીના સ્વરૂપ તાત્પર્યનો ગ્રંથ છે, વેળુવો સદા આ સ્તોત્રનો જપ કરે છે. બીજી એ સબધી વળી આગળ વાત કરીશું. પાતે લગભગ પીમ્તાળીમ કરતા પણ વધારે

અથો લખ્યા છે, એક વિદ્વન્મ ઉન વાદનો અથ છે, તેમા અન્ય મતોનુ ખંડન કર્યું છે, અને ભક્તિમાર્ગની સ્થાપના કરી છે

પોતાના મુખ્ય ભક્તો રપર હતા તેમની વાર્તાઓ સપ્રદાયમા ખૂબ પ્રસિદ્ધ છે શ્રીમહાપ્રભુજીના ૮૪ તેવા શ્રીગુસાઈજીના રપર મુખ્ય સેવકો થયા છે શ્રીગુસાઈજી સ્વરૂપે બહુજ રૂપાળા હતા પોતાનું રૂપ મહા ચમત્કારી હતું જેની દૃષ્ટિ પડે તે આ અલૌકિક સ્વરૂપમા લીન થઈ જતું પોતાના શ્રીઅંગનો વર્ણુ સ્યામ? હતો ચક્રુઓ કમળના સરખી રૂપાળીને રસામૃત ભરી હતી શ્રીનું ભાલ મહાવિશાળ હતું પોતે ખૂબ સેવાચતુર હતા પોતાથી શ્રીહાકોરજીના દર્શન વગર રહેવાતું નહિ એકવાર છ માસ શ્રીનાથજીના દર્શન ન થવાથી પોતે ખૂબ વિરહથી પીડાયા હતા, તે વખતે શ્રીપ્રભુને દર્શન દેવાની વિનંતિઓ કરી હતી, તે વિનંતિઓ અત્યારે પણ આપણને વાચતા રડાવે છે પોતે પુષ્ટિમાર્ગનું નાવ બરાબર ચલાવી, મજબુત હિમારત ચાલી અનંત જીવોને શરણે લઈ સવત ૧૬૪૪ મા નિત્યલીલામા પધાર્યા નિત્યલીલામા પધારતા શ્રીગોકુળનાથજીને માર્ગના રક્ષણનું કાર્ય સોંપ્યું પોતાની શ્રીકંઠની માળા શ્રીગોકુળનાથજીને પહેરાવી, અને પોતે નિત્યલીલા પ્રવેશ કર્યો શ્રીગોકુલેશ અને સર્વ બાળકોએ પાછળથી માર્ગનું સારી રીતે રક્ષણ કર્યું અને માર્ગનો વિસ્તાર ખૂબ કર્યો

---

૧ કોઈ ગૌર પણ કહે છે ગૌરમંભાજચન્દ્રમ ।

પાઠ ૨૪ મો.

કવિતા-સાચા સત.

રાગ-ગુજરી

સાચા સત તે દુખ દે તેને, પણ સુખ દે મન સાચેરે,
 દોષ ન રાખે કદ્યાણુ તેનું, પ્રભુની પાસે જાયેરે-સાચા
 વણુ અપરાધે પ્રહલાદ પીડયો, હિરણ્યકશિપુ અભાગીરે,
 શ્રીનરસિંહ પાસે પ્રહલાદે, તેની પણ ગતિ માગીરે-સાચા
 ચ દ્રહાસને દુષ્ટમતિએ, વણુ વાકે કષ્ટ પમાડયો રે,
 તેનો દોષ ગણ્યો ન મુવેલો, દેવી પાસે જીવાડયોરે-સાચા
 પાત્ર પુત્ર પચાળી કેરા, અશ્વત્થામા ખળ માર્યા રે,
 ભીમસેન હણતા હતા, ઘરી દયા દ્રૌપદીએ વાર્યારે-સાચા
 નારદની મર્યાદા ન માની, કુબેર સુત બે કામી રે,
 શ્રાપમિષે^૧ શ્રીહરિ મેળવીયા, હરખ્યા ભક્તિ પામીરે,-સાચા
 ગોવિંદ સ્વામીને છુવરાગ્યા, સુતર્યો કુકર પાપી રે,
 તેને દડ કશો નવ દીધો, હરિની ભક્તિ આપીરે-સાચા
 ન દહાસને વીછી કરડયો, વારે વારે ફરીને રે,
 તેને જમુના જળમા યુડતો, રાખ્યો કરૂણા કરીનેરે-સાચા
 અખરીષ રાજ ભક્ત હરિને, તેને દુર્વાસા ઘણુ જમીયોરે,
 વર્ષ એક લુધારું^૨ ખ વેઠયું, મુનિ સુખી કરીને જમીયોરે સાચા
 જયદેવને લુટી કર કાપ્યા, ડંગે કુપમા^૩ નાખ્યોરે,

તે ઠગને નૃપ પાસ પૂજવ્યા, મોટા સત છે એમ ભાખ્યોરે—સાચા
 ઠગ વૈષ્ણવ વેશે નારાયણ, દાસતણી સ્ત્રી મારીરે,
 પ્રભુ સમજ્યા તદ્દપિ ન નડયા, સ્ત્રી જીવાડી ગરધારીરે—સાચા
 સાધુપણુ તુ શીખ વૃક્ષથી, પીડા સહી પરમે પોપેરે,
 દયાપ્રીતમને તેજન વહાલા, ધરિયુ ન રજે^૧ કદી દોષરે^૨—સાચા

પાઠ ૨૧ મો.

મહાભારત ભાગ ૧ લો.

ભગુ—ગુરુજી, આપ કહો છો કે, મહાભારત વેદવ્યાસે
 રચ્યું, અને તેમાં બહુજ સુદર સુદર વાતો છે, પણ અમે
 તો તેમાંનું કશું જાણતા નથી અમને ટુકામાં તે કહો, તો
 કેવી મળ પડે ?

ગુરુજી—મહાભારત તો સાગર જેવડો ગ્રંથ છે
 વસ્તુતઃથી કહેતા મહીનાના મહીના વહી જાય તમારી
 ઇચ્છા છે, ત્યારે હું ટુકામાં કહું છું, પણ તમારે તે વાતો
 ખૂબ યાદ રાખવી

શ્રીજમનાજીના કિનારે હસ્તિનાપુર કરીને એક શહેર
 હતું, તેમાં શાંતાનુ નામે એક ચદ્રવશી રાજા રાજ્ય કરતો
 હતો, તે ઘણો ધર્મજ્ઞ અને રૂપાળો હોવાથી શ્રીગંગાજીએ
 મનુષ્યાવતાર લઈને તેની સાથે લગ્ન કર્યું હતું આ શ્રીગંગા

૪ દુશ્મન. ૫ દુષ્ટ દે. ૬, ગુનો કરવા છતાં.

જીને સાત પુત્રો થયા હતા, તે બધા નાનપણથીજ મરી ગયા હતા.^૧ મૌયી નાના ગાગેય ઉછર્યા હતા ત્યાર પછી શાતનુ એકવાર શિકારે ગયો હતો, ત્યાં મત્સ્યગધા કે યોજ્જનગધા^૨ નામની એક રૂપાળી માછીની ઝાન્યા તેમણે જોઈ તે પવિત્ર હોવાથી તેના રારીરની સુગંધી બહુજ સારી હતી, તેના ઉપનો તો પાર નહોતો, આથી શાતનુને પરણવાનું મન થયું શાતનુએ તેને પોતાની સાથે લગ્ન કરવાને કહેવરાવ્યું, પણ તેણે કહ્યું કે, હું તમારી સાથે પરણું, પણ મારે પુત્ર થાય. તેને તો ગાગેય મોટા પુત્ર હોવાથી રાજગાદી મળે નહિ આ વાત જ્યારે ગાગેયે જાણી ત્યારે તેમણે મત્સ્યગધાને કહ્યું કે, હું ગાદીપર ન બેસવાની પ્રાતઃજ્ઞા કરું છું, માટે હવે તમે મારા પિતા સાથે પરણો. આ સાંભળી મત્સ્યગધાએ કહ્યું કે, તમે ન બેસો, તો તમારા પુત્ર થાય તે બેસે ત્યારે ગાગેયે કહ્યું કે, હું લગ્ન કરવાનીજ પ્રાતઃજ્ઞા કરું છું, હું લગ્ન નહિ કરું, એટલે મને પ્રજાજ નહિ

૧ શ્રીગંગાજી શા માટે શાતનુ સાથે પરણ્યા, તે વાત કહેતા વિસ્તાર થાય, અને ગંગાજીના બાળકોનો શી રીતે નાશ થયો, તે કહેવાથી પણ કુમળા બાળકપર માઠી અસર થાય, માટે અહીં તે ન કહેતા “મરી ગયા” એમ મ કહ્યું છે વસુદેવના શાપની વાત અહીં ન કહેવી એજ માત્ર છે લેખક.

૨ આ મત્સ્યગધાની કૃતપત્તિ પણ વિસ્તારથી કહેતા બહુ જગા રાકાય માટે દુકામા કહ્યું છે

ગાય આવું સાલણી શાતનુને દુખ તો થયું, પણ મત્સ્ય-
ગધા તેમની સાથે પરણી આવી ભારે પ્રતિજ્ઞા ગાગેયે કરી
માટે તેમનું નામ ભીષ્મ પડ્યું ધન્ય છે ભીષ્મ જેવા
પિતૃભક્તને કે જેમણે પિતાની ઈચ્છા પુરી કરવા રાજ્યનો
અને સસારના સુખોનો ત્યાગ કર્યો આ ભીષ્મ પરશુરામ
પાસે ધનુર્વિદ્યા ભણ્યા હતા, તેથી મહાબળવાન હતા

હવે શાતનુ રાજાએ મા'ત્રીની કન્યા સાથે લગ્ન કર્યું, તેથી
સૌ ક્ષત્રિય રાજાઓએ તેમને શાંતિ બહાર કર્યા હતા,
આથી મત્સ્યગધાને જે પુત્રો થયા હતા, તેમને મોટા
થવા છતાં કોઈએ કન્યાઓ આપી નહિ, શાતનુ રાજા
આ વખતે મરી ગયા હતા, તેથી પોતાના નાના ચોર-
માન ભાઈએને પરણાવાનું કામ મોટા ભાઈ ભીષ્મને
માથે પડ્યું હતું ભીષ્મે સ્વયંવરમાં કાશીના રાજાની ત્રણ
કુવરીઓનું હરણ કર્યું, તેમની બેએ ભીષ્મના ભાઈઓ
સાથે લગ્ન કર્યું હતું લગ્ન કર્યા પછી વગર પ્રજાએ શાતનુના
બેક પુત્રો મરી ગયા, અને ગાદીપર બેસનાર કોઈ રહ્યું
નહિ આથી ગાદીપર બેસવા તથા લગ્ન કરવા મત્સ્યગધાએ
ખૂબ કાલાવાસા ભીષ્મને કર્યા, પણ પ્રતિજ્ઞાવાળા ભીષ્મે કહ્યું
કે, પૃથ્વી ગધનો ત્યાગ કરે, ચંદ્ર શીતળતાનો ત્યાગ કરે
સૂર્ય ઉષ્ણતા છોડી દે, વાયુ વાવાનું બંધ કરી દે, તો પણ
આ ભીષ્મ લગ્ન ન કરે, તેમ ગાદી પર પણ નજ બેસે,

ખરેખર, મહાન પુરુષો પ્રાણ જાય પણ પોતાનું વચન તોડતા નથી. ધન્ય છે લીખ્મને ! ! ! દરેક માણસે પોતાની પ્રતિજ્ઞા અથવા બોલેલું ગમે તેટલા સકટ આવે, તો પણ પાળવું જોઈએ ત્યાર પછી કાઈ પણ ઉપાય ન જડવાથી મત્સ્યગધાએ પોતાના મોટા પુત્ર વેદવ્યાસને બોલાવ્યા. આ વેદવ્યાસની વાત મેં કેટલીક તમને પાછળ કહી છે. આ વેદવ્યાસે મત્રવડે પેલી હરણ કરી આણેલી મત્સ્યગધાના પુત્રની સ્ત્રીઓને બે પુત્રો દરેકને એક એક આપ્યો, અને વિદુરા નામની એક દાસીને પણ એક પુત્ર મત્રવડેજ આપ્યો. આમને પુત્રો તો થયા, પણ એક આધળા હતા, એક પડ રોગવાળા હતા, અને એક દાસીના પુત્ર તે લક્ષ્મ થયા. આધળા હતા તે ધૃતરાષ્ટ્ર, પડ રોગવાળા તે પાંડુ અને લક્ષ્મ તે વિદુરજીના નામે ઓળખાય છે, ધૃતરાષ્ટ્રને લીખ્મે રાજનીતિ શીખવી, તેમને ગાદીપર બેસાડ્યા, પાંડુને સુદ્ધ કળા શીખવી અને વિદુર તો લક્ષ્મ તે પ્રભુની સેવાજ શીખ્યા. પાંડુરાજાએ હવે પોતાના બાપની મત્સ્યગધાના સબ ધથી ગએલી આબડૂ મેળવવાનો પ્રયત્ન કર્યો બળવાન લશ્કર લઈ તેમણે આખા દેશોના દેશો જીતી લીધા, અને એ જીતમા પાંડુને કુતા અને માદ્રી તથા ધૃતરાષ્ટ્રને ગાધારી નામની સ્ત્રીઓ પરાણી હતી, આ ગાધારીને મત્ર વડે સો પુત્રો થયા હતા, તેમા સૌથી મોટો દુર્યોધન હતો, આ બધા કોરવોના

નામથી મહાભારતમા ઓળખાય છે તે સોએ મહા કપટી હતા પાડુ રાજા જાત્રાએ ગયા હતા, ત્યાં કુતાળીએ તથા માદ્રીએ પણ અનુક્રમે મત્ર વડે ત્રણ અને બે મળી પાચ પુત્રોને જન્મ આપ્યો. આ પાચ પોતાના પિતાના નામથી પાડવ કહેવાય છે તેમા યુધિષ્ઠિર સાથી મોટા હતા, તે બહુજ ધર્મશીલ અને તદ્દન સાચા બોલા હોવાથી ધર્મ પણ કહેવાય છે બીજો પુત્ર ભીમ તે શરીરે મહાબળવાન અને ગદાયુદ્ધમા કુશળ હતો શ્રીકૃષ્ણના ભાઈ બળદેવજી પાસે તે ગદા યુદ્ધ શીખ્યો હતો ત્રીજો અર્જુન એ ધનુર્વિદ્યામા મહા બા હોશ અને શ્રીકૃષ્ણનો પરમ મિત્ર અને ભક્ત હતો ચોથો સહદેવ એ સમર્થ બોધા હતો ભૂતભવિધ્ય અને વર્તમાન ત્રણ કાગની ખમર તેને હતી નાનો નકુલ ઘોડા પલોટવામા અને કેળવવામા બહુ ચતુર હતો આ નકુલને વરણાગી બહુ ગમતી પાચેમા તે શોખીન હતો આ પાચનો જન્મ પાડુરાજાને ત્યાં યાત્રામા થયો હતો આ ના નાના હતા, અને યાત્રામાજ પાડુ રાજા મરહુ પામ્યા આથી જેમ તેમ કરીને કુતાળી પોતાના પુત્રોને લઈને હસ્તિનાપુર આવ્યા હવે પાડુને પુત્રજ ન થાય, એવો એક પ્રાક્ષણ અને પ્રાક્ષણની સ્ત્રીનો રાપ હતો આથી હસ્તિપુરમા ધૃતરાષ્ટ્રે તથા તેના પુત્ર કૌરવોએ આ પુત્રો પાડુના નથી, એવો વાઘો ઉઠાવ્યો પરિણામે સત્ય હકીકત માલમ પડી, અને પ્રભુએ

પણ આકાગવાણીથી આ પાંચે પુત્રો પાડુના છે, એવી ખાત્રી આપી, તેથી શહેરમા રહેવા દીધા પાડવો પાંચે બહુ ધર્મશીલ, બળવાન અને પ્રભુભક્ત હોવાથી સોને બહુ વહાલા લાગતા ભીષ્મની તથા વિદુરની તો અનહદ પ્રીતિ પાડવો પર હતી વળી પાડવોના બાપેજ બધું રાજ્ય અને આખરૂં મેળવી હતી, તેથી રાજ્યના તેઓ ભાગીદાર હતા.' આ વાત કોરવોને સાલતી હતી કોરવો દોભી, કપટી અને છબ્બજા હતા તેમણે ભીષ્મને એકવાર ઝેર પણ આપ્યું હતું, પણ આ ઝેરથી ભીષ્મ મર્યો નહિ પ્રભુની કૃપા હોય તો ઝેર પણ અમૃત થઈ જાય પાડવો પર પ્રભુની બહુજ કૃપા હતી આખરે પાડવોને મારવા માટે લાખાગૃહ નામનો એક બગલો જગલમા તયાર કરાવ્યો, તેમા યાત્રાને બહાને દુર્યોધન પાડવોને લઇ ગયો, અને તે લાખના ઘરમા પાંચે પાડવોને ને કુતાબને પુરીને આગ લગાડી પણ પ્રભુએ બુદ્ધિવટે માર્ગ બતાવી તેમને ઉગમ્યા હતા

આ દુર્યોધન સાથે બવા કોરવો અને અર્જુન પણ દ્રોણ નામે એક મુનિ પાને ધનુર્વિદ્યા પણ ભણ્યા હતા, પણ કોરવો કપટી અને પાપી હોવાથી તેમને વિદ્યા આવડી નહિ અને અર્જુન પવિત્ર અને પ્રભુનો ભક્ત હોવાથી તેને તો વિદ્યા પ્રમન્ન થઈ, અને વડવેઘ નામની ભારે પરીક્ષા દ્રોણ-ગુરુ પાને આપી, તેથી દ્રોણગુરુએ તેને ભારે આશીર્વાદ આપ્યા

હતા દ્રાણીની અર્જુન પર બહુ પ્રાંતિ હતી પાવત્ર ગિપ્થ
ગુરુને પણ બહુજ વહાલો લાગે છે, અને ડાહ્યો અને
લક્ષ્મીમાન પુત્ર માળાપને પણ બહુજ વહાલો લાગે છે

હવે લાખાગ્રહમાથી બચીને પાડવો જગલમા ફરતા
ફરતા છેવટે પાચાળ દેશના દ્રોપદ રાજાની પુત્રીના સ્વયં-
વરમા મછવેલ ડરી પથે પાડવો દ્રોપદી નામની એક મહા
ઉપવતી સતીને પરણ્યા પરણીને જતા રસ્તામા સ્વયંવરમા
આવેલા પણ મછવેલ ન થવાથી નાસીપાસ થએલા
ઢોરવોએ પાડવો સાથે લારે યુદ્ધ કર્યું, પણ તેઓ હાર્યા, અને
તેથી અડધું રાજ્ય પાડવોને આપ્યું યુધિષ્ઠિરે પોતાની ગાદી
ઈદ્રપ્રસ્થમા કરી ત્યા આગળ હાલ આગ્રા શહેર છે હસ્તિના-
પુર આગળ હાલમા દિલ્લી ગહેર છે કે, જે આજે પણ
હિંદની રાજધાની છે

રાજ્ય મળ્યા પછી પાડવોએ બહુ ઉત્તમ રીતે રાજ્ય
ચલાવ્યું, રેયતને મહા સુખ આપ્યું એવામા તેમની પાસે
નાનદણ આવ્યા, તેમણે પાડુરાજાની અવગતિની વાત કરી,
અને કહ્યું કે, તમે જો રાજસૂય નામે યજ્ઞ કરો, તો પાડુ-
રાજાની ગતિ થાય આ રાજસૂય યજ્ઞમા સહદેવને માથે
શ્રીકૃષ્ણને તેડવા જવાનું, ભીમને માથે જરાય ધને મારવાનું,
અર્જુનને માથે લકામાથી સુવર્ણ લાવવાનું (દાન માટે),
અને નકુલને માથે પાતાળમાથી યજ્ઞમડપ લાવવાનું કામ
સોંપવામા આવ્યું

મહદેવ દ્વારિકા શ્રીકૃષ્ણને તેડવા જતા હતા, ત્યાં રસ્તામાં તેમને દેવીઓનું વરદાન મળ્યું કે, જે વરદાનથી મહદેવ એક મત્રવડે ફાવે તેટલા રૂપ લઈ શકે દ્વારિકામાં આવી મહદેવે ભાગોળે ધર્મશાળામાં મુકામ કર્યો, કારણકે અર્જુને સાધુના વેશે શ્રીકૃષ્ણની મદદથી તેમની બેન સુભદ્રાનું હરણ કર્યું હતું, હરણ કરી અર્જુન સુભદ્રાને પરણ્યો હતો, આથી માત્ર શ્રીકૃષ્ણનીજ પાડવોના પર પ્રીતિ રહી હતી, એટલે શહેરમાં જવાનું હીક ન લાગ્યું પરિણામે સુભદ્રાના હરણથી ખીજેલા બળદેવજીએ શ્રીકૃષ્ણને મહદેવે આમ ત્રણ મોકલતા ઉદ્ધત જવાબ આપ્યો, તેથી પાડવોનું ને મહદેવનું ભારે યુદ્ધ થયું તેમાં મહદેવે દેવીઓના વરદાનવડે અનંત રૂપ લઈ પાડવોને હરાવ્યા પછી શ્રીકૃષ્ણને લઈને તે દ્વારિકા આવી પહોંચ્યા.

રસ્તામાં ચાલતા શ્રીકૃષ્ણે મહદેવને અનંતરૂપ ન લેવાનું વચન લીધું, એટલે મહદેવે પણ શ્રીકૃષ્ણ પાસેથી હમેશા અર્જુનનો રથ હાકવાનું માગી લીધું મહદેવે અનંત રૂપ ન લેવાની કબુલત આપી, શ્રીકૃષ્ણે અર્જુનનો રથ હાકવાની કબુલત આપી

પાઠ ૨૬ મો.

મહાભારત ભાગ ૨ જો.

ગુરુજી—સહદેવ સાથે શ્રીકૃષ્ણ ઇદ્રપ્રસ્થમા આવી પહોચ્યા, અને અર્જુનની સાથે લકામાથી સોતુ લેવા જવા તૈયાર થયા. અર્જુનનો રથ હાકવા પણ શ્રીકૃષ્ણ પોતેજ બેઠા, જોડે ભીમ પણ પગપાળે ચાલવા લાગ્યો. ભીમ, અર્જુન ને શ્રીકૃષ્ણ ત્યાં લકામા હનૂમાનજીને મળ્યા. અહીં લકાના રણકે શ્રીરામચંદ્રજીના લક્ષ્મ હનૂમાને લકામા ન પેસવા દેવા માટે ખૂબ પ્રયત્ન કર્યો, પણ આખરે શ્રીકૃષ્ણને ઓળખ્યા, અને અર્જુનને હનૂમાનજી પાસે હુમેશને માટે મદદ કરવાની કબુલત લીધી. લકાનો રાજા વિભીષણ અને તેની સતી રાણી મદોદરી અર્જુનને અને શ્રીકૃષ્ણને મળ્યા, તેમણે રાજસૂયસમા ખૂબ સુવર્ણ આપવાની કબુલત આપી, એટલે શ્રીકૃષ્ણ, ભીમ અને અર્જુન પાછા ઇદ્રપ્રસ્થ આવ્યા. પછી શ્રીકૃષ્ણને સાથે લઈને અર્જુન જોડે ભીમ જરાસઘને મારવા જવા માટે તૈયાર થયો. મગધ દેશનો આ જરાસઘ રાજા કસનો સસરો થાય શ્રીકૃષ્ણે કસને માર્યા પછી શ્રીકૃષ્ણ સાથે ખૂબ વેર રાખતો, શ્રીકૃષ્ણ સાથે તેને વારવાર લડાઈઓ થતી તેણે અત્યંત રાજાઓને કેદમાં પૂર્યા હતા તે મહા બળવાન હતો, પણ ભીમે શ્રીકૃષ્ણની મદદથી એને મારી નાખ્યો, અને મગધની ગાદી

તેના પુત્ર સહદેવને આપી, ને બધીવાન રાજાઓને
છોડી મૂક્યા

નકુલ યજ્ઞમંડપ લેવા ગયો ત્યાં પાતાળમા તેને
નાગે ભારી નાખ્યો, પણ ભીમને દુર્યોધને ઝેર આપ્યું હતું,
તે વખતે પાતાળમા એક નાગની છોકરીને ભીમ પરણ્યો
હતો, તેણે એક ડાગળ ઉપરથી નકુળને ઓળખ્યો અને
જીવતો કરી યજ્ઞમંડપ અપાવ્યો આમ નવ તૈયારી પરિ
પૂર્ણ થઈ ગઈ

યજ્ઞ બહુજ મુદર રીતે શરૂ કર્યો, હસ્તિનાપુરથી પણ
કૈરવો તથા ભીષ્મ દ્રોણ વગેરે સર્વે આવ્યા હતા યજ્ઞમા
લાખો બ્રાહ્મણોને બ્રહ્મભોજન કરાવી ખૂબ દાન કર્યું, પણ
પાડુ રાજાની ગતિ થઈ નહિ ગતિ થાય તો પચજન્ય
નામે શખનો અવાજ થાય પણ થયો નહિ આનું કારણ
એ હતું કે, ઈદ્રપ્રસ્થમા એક શ્રીકૃષ્ણમા હીન થએલો
નિષ્પૃહ નીચ જ્ઞાતિનો માણસ તદ્દન ભૂખ્યો રહ્યો હતો,
નીચ પણ જો લક્ષ્મી હોય તો હજારો બ્રાહ્મણો કરતા પણ
અધિક છે, એવું બતાવવાનો શ્રીકૃષ્ણે અહિં નિર્ણય કર્યો
પાડવોએ ભૂખ્યાની શોધ કરતા એક જગાએ પ્રભુના ઘરા
નમા બેલાન દશામા મન્ત જેવો પડેલો આ લક્ષ્મી જોયો
તેને પૂછતા જણાયું કે, તે તદ્દન ભૂખ્યો છે પાડવોએ તેને
પ્રનાદ લેવા આવવાની વિનંતિ કરી, તેણે કહ્યું કે, તમે તો
મોટા લોકો છો, ને હું તો બિખારી છું તમારો ને મારો

મેળ શી રીતે ખાશે ? પાડવોએ ઘણી વિનંતિ કરી, એટલે તે પ્રસાદ લેવા ગયો, ત્યાં દ્રૌપદીએ પોતાને હાથે રસોઈ કરીને તેને જમાડ્યો, પણ જમતી વખતે તેણે બધી વસ્તુઓ એકઠી કરીને ખાધી, આથી દ્રૌપદીને હસવું આવ્યું કે, લિખારીને શું ખાતા પીતા આવડે ? આ કારણથી પચ જન્ય શખ બોલ્યો નહિ આ વખતે તપાસ કરતા દ્રૌપદીએ પેલા અત્યજ ભક્તની મસ્કરી કરી હતી, તેની ખબર પડી આખરે શ્રીકૃષ્ણે કહ્યું કે, જેઓ મારી ભક્તિમા લીન હોય છે, તેમને જીભના સ્વાદ કે એવું કશું હોતું નથી તેમનો સ્વાદ માત્ર મારી ભક્તિમા હોય છે વળી એની મારફતે હુંજ આ પ્રસાદી તમારા હાથની આરોગ્યો છું આ બાબતની ખાત્રી કરવા માટે શ્રીકૃષ્ણે પેલા અત્યજ ભક્તના મોમા દર્શન દીધા, આથી દ્રૌપદીની શંકા ટળી ગઈ ને શખે પાડુ રાજાની સફળિતિ થયાની ખાત્રી આપી

વાસુદેવ—ગુરુજી, ભક્તની મોટાઈ પ્રભુ કેટલી બધી બતાવે છે ? ભક્તના મુખમા પોતે દર્શન દીધાં, અને ભક્તને પ્રસાદ લેવડાવ્યો, તે પોતે પ્રભુએ લીધો છે, તેની ખાત્રી આપી આવા પરમકૃપાળુ પ્રભુને ન ભરે, એ ખરેખર ભાગ્ય-હીનજ છે ગુરુજી, આ જગતના સુખો, ધન, વૈભવ વગેરે સૌ આગ દહાડાનું છે, તે જો પ્રભુની નેવામા ઉપયોગી હોય તોજ ખપનું છે, નહિ તો ઉલટા અધોગતિ કરે છે

ગુરુજી—ખરી વાત છે વાસુદેવ, પણ પ્રભુની કૃપા હોય તે જ આવું જ્ઞાન થાય હજારો લોકો બીજા લોકોને મરતા અવતરતા નેંદુળ પામતા દેખે છે, પણ પ્રભુપર પ્રીતિ ક્યારે કરે છે? પવિત્ર પુરુષોની જ પ્રભુ ઉપર પ્રીતિ હોય છે હવે આગળ સાંભળો.

કોરવોથી આ પાડવોની ખ્યાતિ સહન થઈ શકી નહિ તેમણે ગમે તે રસ્તે પાડવોનું રાજ્ય ખુશ્ખી લઈ તેમને જગલમાં કાઢવાનો વિચાર કર્યો વળી દ્રૌપદી પણ તેમને ઘણી સાલતી હતી આથી તેમને જુગદુ રમાડી રાજ્યને દ્રૌપદી લઈ લેવાનો નિશ્ચય કર્યો દુર્યોધનનો મામો શકુનિ બહુ જુગારી અને પ્રપચી હતો, તેની મદદથી પાડવોને લોળવીને હસ્તિનાપુર ખોલાવીને જુગદુ રમાડી, રાજ્ય ને દ્રૌપદી લઈ લીધા, અને પાડવોને બાર વર્ષ વનમાં જવાનું અને એક વર્ષ છુપા રહેવાનું નક્કી થયું આ વખતે દુર્યોધનના ભાઈ દુશાસને દ્રૌપદી રજસ્વલા હતી, છતાં અપમાનપૂર્વક સભામાં ખેચી આણી, અને તેને નમ્મ કરી આખરૂં લેવાનો વિચાર કર્યો, પણ પ્રભુ શ્રીકૃષ્ણ ભક્ત વત્સલ છે, પવિત્ર સતીની આખરૂં કદી ન જવા દે દ્રૌપદી જેવી ભક્તિમાન સતીને પોતે મદદ કરી એક વાર શ્રીકૃષ્ણ પાડવોને ત્યાં પધાર્યા હતા, ત્યારે પોતાને ખૂબ જૂબ લાગી હતી, આથી શેરડીનાં સાંઠો ન તજાવા

માટે આપ્યો હતો, પરિણામે સાઠો છોલતા શ્રીકૃષ્ણની આગળી કપાઈ, બધી શ્રીકૃષ્ણની પટરાણીઓ સાથે હતી, તે પાટો શોધવા દોડી, પણ દ્રૌપદીએ પોતાની કીમતી સાડી ત્યાજ ફાડીને પ્રભુની આગળીએ પાટો બાંધ્યો. શ્રીકૃષ્ણ દ્રૌપદીને એન સમાન ગણતા, આથી એનનો તો પાટો પણ ન વપરાય, એમ ધારી પાટાના વણાટના દોરા ગણ્યા, તો નવસો નવાણુ થયા આ નવસો નવાણુ દોરાના આ દુ શાસને દ્રૌપદીને નમ્ર કરવા માડી ત્યારે નવસોને નવાણુ ચીર પ્રભુએ અતરીક્ષ રહીને પુરીને દ્રૌપદીની લાજ રાખી વસ્ત્રો પુરા થયા, એટલે દુ શાસનના હાથ મજબૂત થઈ ગયા. ન્યારે દ્રૌપદીની માણી માગીને બબ કાલાવાલા કર્યા, ત્યારે તેને તે દરદ મટયું દ્રૌપદીને પાડવો હાર્યા છતાં પોતાની પાસે રાખવાની કોરવોની હિંમત ચાલી નહિ, તેમણે પાડવોને તે પાછી આપી પછી બધું રાજ્યપાટ કોરવોને સોંપી પાડવો વનમા ગયા દ્રૌપદી પણ સાથે હતી વનમા પણ કોરવોએ પાડવોને પજવણી કરવામા બાકી રાખી નહિ, પણ તેમને મદદ કરી સકટમાથી પ્રભુ ઉગારી લેતા ધર્મિષ્ઠ પુરુષોને સકટ આવે છે, પણ પ્રભુ તેમને સકટમાથી ઉગારી લે છે વનમા ભીમ હિડબા નામની એક કન્યાને પરણ્યો, તેનાથી તેને ગટોતકચ્છ નામે પુત્ર થયો આ હિડબાનો ભાઈ દ્રૌપદી, ધર્મ, સહદેવ, નકુલ ને અર્જુનને

છાનો માનો જ ગલમાથી ઉચકી ગયો તે દેવીભક્ત હતો, તેથી દેવી પાસે ઇદ્રાસન માગતો હતો આથી દેવીએ આ પાડવોની મારફતે તેને મારી નાખવાની યુક્તિ રચી હતી, ભીમ તથા ગટોત્કચ્છ હિડબાની મદદથી ત્યા જઇ પહોંચ્યા, ને હિડબાસુરને મારીને પોતાના ભાઈઓને પાછા આણ્યા પાડવોએ કામાસુર વગેરે અત્યંત રાક્ષસોનો વનમા નહાર કર્યો છેવટે બાર વર્ષ વનમા પુરા થવા આવ્યા આ વનવાસ દર્મ્યાન અર્જુન કેટલીક વિદ્યા લાભુવા ઇદ્ર પાસે સ્વર્ગમા ગયો, ત્યા સ્વર્ગમા પણ દેવોને રાક્ષસો પજવતા હતા, તેમનો અર્જુને હનૂમાનજીની મદદથી સહાર કર્યો, આથી ઇદ્રને આ અર્જુનને સ્વર્ગમાં રાખવાનું મન થયું આથી મોહ પમાડવા માટે ઉર્વશી નામની અપ્સરાને અર્જુન પાસે મોકલી અર્જુનને ફસાવવા ઉર્વશીએ ખૂબ ફાફા માર્યા, પણ અર્જુન જેવો ઇન્દ્રિયજિત લગાગ પણ ડગ્યો નહિ છેવટે તે થાકીને અર્જુનને બાર માસ વ્યડળ થવાનો શાપ આપી ચાલી ગઇ ધન્ય છે અર્જુનને કે શાપ માથે ચઢાવ્યો, પણ પોતાનો ટેક છોડ્યો નહિ । । ।

અર્જુન વિદ્યા લાભુવા ગયો હતો, ત્યારે પાડવોની પાસે વનમા વૃહદશ્વ કરીને એક ઋષિ આવી પહોંચ્યા આ વૃહદશ્વ ઋષિના પગ દાબતા યુધિષ્ઠિરને પોતાના દુ ખો માટે ખૂબ ઓણું આંચું, અને રડી પડ્યા યુધિષ્ઠિરે

કહ્યું કે, મારા જેટલો ડોહ હું ખી થયો નથી ત્યારે વૃહદ્શ્વે
 કહ્યું કે હે યુધિષ્ઠિર, ધર્માત્મા નળ જેટલું હું ખ તમે નથી
 પામ્યા યુધિષ્ઠિરની વિનતિ પરથી આશ્વામન માટે વૃહદ્શ્વે
 નળની સવિસ્તર વાર્તા કહી આ નળ રાજા બગાડાને
 રાજા હતો તે મહાપવિત્ર હતો તેથી તેને પુણ્યશ્લોક^૧
 એવું પવિત્ર નામ મળેલું હતું દમયંતી નામે એક પવિત્ર
 સતીની સાથે તે બધા દેવોની હરિકાર્ષ છતાં પરણ્યો પછી
 તેને એ પુત્ર થયા નળને તેના કાકાના દીકરા યુધ્ધરે ભુગદ
 રમાડી રાજ્ય લઈ લઈ વનમા નસાડી મુક્યો, વનમા અન્નજળ
 વિના લાધા કરી કરીને બંને જગલમા ખૂંટ આથડયા
 છેવટે બંને વિષુદ્ધ પડી ગયા દમયંતી એકલી-અઘોર વનમા
 વાઘવટ્ટની ભીતિમાં રડતી કકળતી નળને શોધતી હતી, તેને
 અન્નગરે ગળી, પણ પારધિએ અન્નગરને મારીને બચાવી તે
 પારધિની બુદ્ધિ વળી બગડી, તેથી પારધિને શાપ આપ્યો,
 એટલે તે બળી ગયો, અને સતી મહા હું ખી થતી થતી
 તેની માસીને ત્યાં દાગી તરીકે રહી, ત્યાંથી ઓળખાણ
 પડતા તેના બાપને ઘેર ગઈ

નળ પણ દમયંતીના વિયોગે વિલાપ કરતો જગલમા
 આથડતો હતો, તેને કડોટક નામે એક સાપ કરડ્યો, તેથી

---

૧ જેનું નામ દેવાથી પુણ્ય થાય તે પુણ્યશ્લોક હરિશ્ચંદ્ર,
 શ્રીરામચંદ્ર, નળ, યુધિષ્ઠિર આ ચાર પુણ્યશ્લોક રાજાઓ છે,
 સેખર.

કાળો બની ગયો, અને ઋતુપર્ણે રાજાને ત્યાં સારથિ તરીકે રહ્યો દમયતીના આપને ખબર મળતા નાજ કે જે બાહુકને નામે ઓળખાતો હતો, તેની સાથે સ્વયંવરને બહાને ઋતુપર્ણે તેડ્યો. ત્યાં નજાને ગુણ વડે ઓળખ્યો, ને દમયતીને લઈને પછી પોતાનું રાજ્ય નજો સભાળી લીધું આ વાત સાંભળી યુધિષ્ઠિરને શાંતિ થઈ

સુભદ્રાથી અર્જુનને અભિમન્યુ નામે કુવર થયો હતો, આ અભિમન્યુનો કાચો વિવાહ બળદેવજીની દીકરી સુરેખા સાથે થયો હતો, પણ પાડવો વનમા ગયા, ને રાજ્યપાટ હારી બેઠા, એટલે બળદેવજીએ વિવાહ તોડી દુર્યોધનના પુત્ર લક્ષ્મણ સાથે કર્યો આથી અભિમાન્યુ ગીટાયો તેણે કન્યાનું હરણ કરી પરણવાનો નિશ્ચય કર્યો પોતાની મા સુભદ્રાને લઈને લગ્નને દિવસેજ સુરેખાનું હરણ કરવા દારિકા જવાને તે નીકળ્યો રસ્તામા ભીમના પુત્ર ગટોત્કચ સાથે લડાઈ થઈ, તેમા છેવટે સગાઈ નીકળી, એટલે ગટોત્કચે અભિમન્યુને સુરેખાનું હરણ કરવામા મદદ કરી, અને તેનું હરણ કરીને પરણ્યો, આ વળતે જાન લઈને પરણાવવા આવેલા કોરવોનું ખૂબ અપમાન થયું, આથી સુભદ્રા તથા અભિમન્યુ ગટોત્કચને ત્યાં પાડવોના આવતા સુધી રહ્યા

બાર વર્ષ વનમા ગાળ્યા પછી પાડવો ગુજરાતના વિરાટનગરમા છુપા રહ્યા વિરાટનગર હાલના ધોળકા ગામ

પામે હતું છુપા રહેવા માટે યુધિષ્ઠિરે કિકઝપિ, ભીમે વાલવાળ, અર્જુને વ્યડાળ, સહદેવે ગોપાળ, નકુલે અશ્વપાલ અને દ્રૌપદીએ સૈરધિ નામ રાખ્યું હતું. અહીં યુધિષ્ઠિર રાજના મદદનીશ તરીકે, ભીમ રસોઈઆ તરીકે, અર્જુન શિક્ષક તરીકે, સહદેવ ગાયો ચારવા તરીકે, નકુળ ઘોડા પકોટવાના કામ તરીકે અને દ્રૌપદી દાસી તરીકે કામ કરતા હતા.

અહીં કીચક નામે એક દુષ્ટબુદ્ધિની મતિ દ્રૌપદી ઉપર બગડી, તેનો ભીમે એ ભાઈઓ સાથે નાશ કર્યો વળી દુર્યોધને પાડવોને શોધી કાઢવા તજવીજ કરવા માડી જે પાડવો છુપા વેષમાથી જડે તો ફરી બાર વર્ષ વનમા જવું પડે એવો કરાર હતો, પણ પ્રભુની મદદથી તજવીજ કરવા છતાં પાડવોને કોઈ ઓળખી શક્યું નહિ. બાર માસ પુરા થતા પાડવો છતાં થયા, એટલે વૈરાટ રાજ્યએ માફી માગી પોતાની પુત્રી ઉત્તરા અભિમન્યુને પરણાવી ત્યારપછી પાડવો પોતાનું રાજ્ય પાછું મેળવવા પ્રયત્ન કરવા લાગ્યા. શ્રીકૃષ્ણને બોલાવી તેમની મદદથી જે કૌરવો સમજીને થોડું ઘણું પણ રાજ્ય પાછું આપે, તો તે લઈ સતોષ વાળી બેસી રહેવાનો યુધિષ્ઠિર નિશ્ચય કર્યો હતો.

પાઠ ૨૭ મો.

મહાભારત ભા. ૩.

પાડવોએ શ્રીકૃષ્ણને બોલાવ્યા, અને તેમને સલાહને માટે દુર્યોધન પાસે મોકલ્યા, લોભી દુર્યોધને લગાર પણ આપવાની ના પાડી અને ઉલટું શ્રીકૃષ્ણનું અપમાન કર્યું આથી પછી શ્રીકૃષ્ણ વિદુર ભક્તરાજની ખબર જોવા તેમને ઘેર ગયા ત્યાં દુર્યોધનના દુરાચર્યથી વિદુરજીના ઘરમાં કંઈજ પ્રભુને જમાડવાનું હતું નહિ, આથી પ્રભુએ આનંદ ભેર તેમના ઘર પાસે ઉગેલી તાદળજાની ભાજી ખાધી હતી આ વખતે આ ભાજીમા પ્રભુએ અલોકિક સ્વાદ મૂક્યો હતો. આજે પણ કહેવાય છે કે ભગવાને વિદુરજીને ત્યાં ભાજી ખાધી પોતાની માયા વડે યાદવો ઉત્પન્ન કરી તેમની પાસેથી અનંત પ્રકારની સામગ્રી બનાવી કોરવો સાથે આખા હસ્તિનાપુરને (મોનાના પાટલા ને સોનાના થાળી વાડકા ને લોટા વડે) પ્રભુએ આ વખતે જમાડ્યું હતું

શ્રીકૃષ્ણ પાછા આવ્યા, એટલે પાડવોએ યુદ્ધનું કહેણ મોકલ્યું બન્ને તરફ મોટા મોટા રાજાઓ લડવા આવી પહોંચ્યા પાડવોના પક્ષમા સાત અક્ષોહિણી અને કૌરવોના પક્ષમા અગિઆર અક્ષોહિણી સન્ય હતું પાડવોના પક્ષમા એકદરે પદર લાખ માણસ અને કૌરવોના પક્ષમા ૨૪ લાખ માણસ હતું પ્રથમ દશ દિવસ કૌરવોના પક્ષની આગેવાની

બીજમે લીધી, ને પાડવોના પક્ષની આગેવાની અર્જુને લીધી
 એઉ સૈન્ય સામસામે થયા, તે વખતે અર્જુનને રથ હાકવા
 શ્રીકૃષ્ણ બિરાજ્યા હતા એ સમે અર્જુનને વરાગ થયો તેણે
 વિચાર્યું કે આ તુરંત રાજ્યને માટે મારે આ સામે ઉભેલા
 મારા ભાઈઓ, ગુરુઓ, પ્રાણજીવો તેમજ અન્ય સગા
 સબધીઓને મારવા પડે છે આમ બોલતા બોલતા
 અર્જુનના હાથમાથી ધનુષ્ય પડી ગયું તે રોધ પડ્યો, ને
 એસી પડ્યો, તેના ગાત્ર ઢીલા થઈ ગયાં, જો મહાન
 ભક્તોના જેવો કે ગોપીજનોના જેવો પ્રભુમા લીન થવાથી
 આ વૈરાગ થયો હોત, તો તો તેને કોઈ ખાળી શકે એમ ન
 હતું, પણ આ તો ક્ષણભરનો કટાણો હતો પ્રભુમા વ્યસની
 દશાને પ્રાપ્ત થએલા ચિત્તને તો કોઈ યુદ્ધમા રોકી શકેજ
 નહિ પરિણામે શ્રીકૃષ્ણે અર્જુનને શ્રીભગવદ્ ગીતાનો ઉપદેશ
 કર્યો આ ગીતાણ મહા જ્ઞાન ને ભક્તિમાર્ગથી ભરેલો
 નાનકડો ગ્રંથ છે. તેના અઢાર અધ્યાય છે યુરોપની
 પ્રજાઓ પણ આ ગ્રંથના ખૂબ વખાણ કરે છે. વૈષ્ણવો
 સામાન્ય રીતે તેનો પાઠ દરરોજ કરે છે. આ વખતે
 શ્રીકૃષ્ણ અર્જુનને પોતાનું સ્વરૂપ દિવ્ય ચક્ર આપીને બતાવે
 છે, તેમા જશોદાજીની પેઠે ચૌદ પ્રહાર અને બધા દેવો
 પણ અર્જુન દેખે છે આથી તેને શ્રીકૃષ્ણના સ્વરૂપની
 ખબર પડે છે અત્યંત ઉપદેશ કરવાથી અર્જુન યુદ્ધ
 કરવા તૈયાર થાય છે શ્રીકૃષ્ણે કહ્યું કે આ યુદ્ધ છે, તેજ

મારૂં સ્મરણ કરીને કર, એટલે તેજ ભક્તિ છે આપણો।
પુણ્યમાર્ગ પણ એમજ કહે છે દરેક કામ ભક્તિજ છે,
એવી ભાવનાથી કરીએ, તો તે ભક્તિરૂપ બની જઈ અલૌકિક
કૃપારૂપ નિવડે છે અર્જુનનો મોહ નાશ પામે છે, એટલે
કુદ શરૂ થાય છે દસ દિવસ યુદ્ધ કર્યા પછી ભીષ્મ
બલહીન થઈ ઘાયલ થાય છે, એટલે યુદ્ધ તણ બાણની
શય્યા ઉપર પ્રભુનું બજન કરતા સૂઈ જાય છે

ત્યારે પછી અર્જુનના વિદ્યાગુરુ દ્રોણાચાર્ય પાચ
દિવસ કૌરવોનું રક્ષણ કરવાનું માથે લે છે આ દ્રોણાચાર્ય
સાથે લડવામા અર્જુનનો બાળકુવર અભિમાન્યુ બહુજ
બહાદુરી બતાવી મરણ પામે છે છેવટે દ્રોણાચાર્ય પણ
મરાય છે, એટલે કૌરવ નેન્યનું અધિપતિપણ કર્ણને મળે
છે આ કર્ણ મહા બળવ ન હતો, તે કપટથી પરશુરામ
પાત્રેથી ગ્રાહ્યજીને વેશે વિદ્યા બાળી આપ્યો હતો આ કર્ણ
પાડવોનો સગો ભાઈ થાય, પણ કુતાણ કુવારા હતા,
ત્યારે મત્રવડે સૂર્યદેવે આપેલો હોવાથી પોતાની આબરૂ
રાખવા પેટીમા પુરી શ્રીયમુનાજીને તે પેટી સોપી હતી, પેટી
તરતી તરતી હસ્તિનાપુર આવી, અને ત્યા ગાધારીની દાસી
પાણી ભરવા આવી તેને તે જડી હતી આથી તે દાસીએ
પુત્ર તરીકે ઉછેર્યો હતો આ કર્ણ મહા દાનેશ્વરી હતો,
તેને સૂર્યે એક મણિ આપ્યો હતો, તેમાથી ખૂબ સોનું

ઉત્પન્ન થતુ, તે કર્ણુ રોજ દાનમા ખર્ચી દેતો, આથી આજે પણ ડોઢ બહુ દાન કરે, તો કર્ણુ દાનેશ્વરીની કૃપમા તેને અપાય છે

આ યુદ્ધમા આ કર્ણુ ભક્ત છતા મરાયો અહીં વિચારવાનુ એ છે કે, જો ભક્ત છતા નહારાનો સગ કરે, તો પ્રભુ તેને સજા કરે છે દુર્યોધનના દુસગથી ભક્ત કર્ણુને પ્રભુએ ઉપર રહીને મરાવ્યો, પણ મરતી વખતે તેને પ્રભુએ પાસે જઈને દર્શાન આપી ઉદ્ધાર કર્યો

છેલ્લે અઢારમે દિવસે શત્રુ રાજાએ લશ્કરની આગે વાની લીધી, અડધો દિવસ લડયા પછી તે પણ મરાયો. આ શત્રુ પાડવોનો મામો થાય, પણ છેતરીને દુર્યોધન તેને પોતાના પક્ષમા લઈ ગયો હતો તે મહા બળવાન હોઈ રથ હાકવામા મહા ચતુર હતો. અઢારમે દિવસે બપોર પછી ભીમે સર્વ કૌરવોને અને બાકીના સૈન્યને મારી નાખ્યું બધું લગભગ અઢાર અઢોઢિણી સૈન્ય મરાયું દુર્યોધન બચવાને છાનોમાનો સતાઈ ગયો, તેને પણ ભીમે શોધી કાઢી મારી નાખ્યો, પણ રાજ્યમાના મોટા મોટા અધિકારી તથા સગા સબધીઓનો ઘણુ આ યુદ્ધમા નીકળી ગયો, તેથી યુધિષ્ઠિરે ગાદીપર બેસવાની ના પાડી અર્જુનની દશા લડતની શરૂઆતમા થઈ હતી, તેજ દશા અહીં યુધિષ્ઠિરની થઈ. શ્રીકૃષ્ણ આથી ભીષ્મ પિતામહ પાસે પાચે પાડવોને લઈ

ગયા, ત્યાં લીધે બાણશય્યાપર સુતા સુતા પાડવોને શાંતિ
 પર્વનો ઉપદેશ આપ્યો. આ શાંતિપર્વમાં વિવિધ વિષ
 યોનું ખૂબ જ્ઞાન છે. દેહાતીત દશાના શૂરવીર લીધ્મને
 બાણશૈયા પીડા પણ નથી કરતી. આ ઉપરથી જણાય છે
 કે, મોટા ભક્તોને સંસારિક કે દેહની પીડાઓ હું બ નથી
 આપતી. લીધ્મની રાજ લઈ ધર્મ હસ્તિનાપુરની ગાદીપર
 બેસે છે ત્યાર પછી વળી અશ્વમેધ નામે મોટો યજ્ઞ પાડવો
 કરે છે, આ અશ્વમેધમાં મોટા મોટા રાજાઓ જોડે પાડ
 વોને યુદ્ધો થાય છે. હસ્તેશ્વર, મોરુશ્વર, અદ્રહાસ, બ્રહ્મ-
 વાહન વગેરે રાજાઓ સાથે લડાઈઓ થાય છે, પણ પ્રભુની
 મહદૃથી બધા પાડવોનું ઉપરીપણું સ્વીકારે છે. આ અશ્વમેધ
 વખતે એક ભક્તની પ્રભુએ કેવી રક્ષા કરી તે વાત સાલ
 ગવા જેવી છે. સુધન્વા કરીને એક ભક્ત હતા, તેમના
 ગામમાં યજ્ઞનો ઘોડો ફરતો ફરતો આવી પહોંચ્યો. સુધન્વાના
 પિતાએ તે ઘોડો બાંધ્યો અને પાડવો સામે લડવા માટે
 આખા રાહરમાં એવી દાડી પિટાવી કે જે કોઈ દિવસ
 ઉગ્યા પછી રાહરમાં રહેશે, તેને તેલની ધગધગતી કઢાઈમાં
 નાખી મારી નાખવામાં આવશે. લોકો જોશે કઈ કારણસર
 રાંબનો ભક્ત કુવર સુધન્વાજ દિવસ ઉગ્યા પછી આવી
 પહોંચ્યો. આ ભક્ત બ્રહ્મ નીતિમાન, પવિત્ર અને રાજ્ય
 કાજમાં કુશળ હોવાથી પાપી માણસો તેની અદેખાઈ

કરતા શખ અને લેખ નામે બે પ્રધાનો મહા હુદ્દ હતા,
 તેમને સુધન્વાની બહુ બીક રહેતી આથી તેમણે આ વખતે
 સુધન્વાને મારી નખાવવાનો વિચાર કર્યો રાજાને લલેયો
 કે જો આપનું વચન આપ નહિ પાળો, તો ગૈયત પણ
 આપને હુકમ નહિ પાળે સુધન્વાપર ખૂબ પ્રીતિ છતા
 રાજાએ તેને તેલની કઢાઈમાં પડવાનો હુકમ કર્યો
 ગૈયતની પ્રીતિ સુધન્વાપર અત્યંત હતી, આથી શખ અને
 લેખને સા તિરસ્કારવા લાગ્યા તેલની કઢાઈ ઉકાળવામાં
 આવી ગામ આખું ત્યા જોવા ઉભું હતું, સામે દૂર શ્રીકૃષ્ણ
 અને અર્જુન પણ જોઈ રહ્યા હતા સુધન્વાએ પ્રભુની સામે
 જોઈ પ્રાર્થના કરી નમન કરી કઢાઈમાં પડતું મૂક્યું, પણ
 લગભગ પણ દાઝ્યા નહિ અર્જુન આ જોઈ સંભળી ચક્ર
 ગયા, છેવટે રાજાએ કુમારને બહાર નીકળવાની આજ્ઞા
 કરી સોને ખૂબ આનંદ થયો, પણ શખ લેખના હાથને
 પાર રહ્યો નહિ તેમણે રાજાને કહ્યું કે, તેલ બરાબર ઉનું
 થયા વિના કપટથી બચાવવા માટે છોકરાને કઢાઈમાં નાખ્યો,
 માટે ફરીવાર નાખવો જોઈએ આ સાલણી લોકોને ત્રાસ
 પડ્યો શખ અને લેખે ફરી કઢાઈ ઉની કરાવી, ખૂબ લાકડા
 પૂર્યા, અને તેલ બરાબર ડકડયું છે કે નહિ, તે જોવા અહર
 એક નાજિએ નાખ્યું નાજિએ ફાટી જાય તો જાણું કે,
 તેલ ડકડયું છે એમ કહ્યું નાજિએ એકદમ ફાટ્યું, ને તેના બે

ડાછલા થઈને એક ઉછળીને શખના કપાળમા અને એક લેખના કપાળમા વાગ્યું બેઉ તમર ખાઈ નીચે પડ્યા નેઓ લક્તોને દુખ દે છે, તેમની આવી વલે થાય છે ભગવાન લક્તોનું આવી રીતે રક્ષણ કરે છે માટે લક્તોએ હમેશા નિર્ભય રહી પ્રભુની ભક્તિ કરવી જોઈએ અહીં પણ પાડવોની જીત થઈ હતી

ભગુ—ગુરુજી, પ્રભુ કેટલા દયાળુ છે, આ વાત તો બહુ નવાઈ પમાડે એવી કહેવાય આમાની બીજી વાત ચદ્ર હાસની તો આપે કહી હતી

ગુરુજી—આમ છતાં સાલજો, ટુકામા કહી જોઈ શ્રીકૃષ્ણ અને પાડવો ઘોડા પાછળ ચદ્રહાસના નગરમા આવી પહોંચ્યા અહીં અર્જુન શ્રીકૃષ્ણને ચદ્રહાસની વાત પૂછવા લાગ્યો શ્રીકૃષ્ણે આખી વાર્તા કહી ત્રખાવટીના રાજા ત્રખકસેનને ત્યાં કુલવતી રાણીને પેટે ચદ્રહાસનો જન્મ થયો હતો ચદ્રહાસ છ માસનો થયો, ત્યારે તેના બાપને એક બીજા રાજાએ પકડીને કુલવતી સાથે કેદ કર્યો, આ વખતે કુવર ચદ્રહાસને લઈને તેની બે દાસીઓ નાશી ગઈ તેઓ કુતલપુર આવી પહોંચ્યા ત્યાં કુવરને ઉછેરવા માડ્યો દાસીએ માળીની નોકરી સ્વીકારી અહીં ચદ્રહાસ રાજકુવર હોવાથી માને બહુ વહાલો લાગતો તેને ગાલવ ઋષિની મિત્રતા થઈ એક ચમત્કૃત્ય વખતે ગાલવ ઋષિ જોડે આ કુવર આવેલો ત્યારે દુષ્ટબુદ્ધિ નામના રાજાના પ્રધાને

કુવરનો તિરસ્કાર કયો આથી ભવિષ્યવેત્તા ગાત્રવે પ્રધાનને દંહુ કે, આ તો તારો જમાઈ થવાનો છે આ સાબળતા પ્રધાને તેને મારી નાખવાની તદ્દખીરો રચવા માહી, અને પોતાને ઘેર મારી નાખવા માટે રાખ્યો અહી પ્રધાનની પુત્રી વિષયાની આ બાળકુવરપર બહુ પ્રીતિ થઈ એક દિવસ મારાઓને છુપાવી રાખી જગલમા આ બાળકુવરને પ્રધાને ફૂલ લેવા મોકલ્યો, ત્યાં મારાઓ ફરી વળ્યા, પણ પ્રભુની કૃપાથી મારાઓને દયા આવી ને તેની છેલ્લી આગળી કાપી લઈને જવા દીધો અહી એક રાજા શિકાર કરવા આવ્યો, તે આ કુવરને લઈ ગયો, ને ઉછેરવા માડ્યો, એવામા પેલો દુષ્ટ બુદ્ધિ પ્રધાન ત્યાં ખડણી ઉધરાવવા આવ્યો. તેણે આ કુવરને ઓળખ્યો એટલે રાજાની પાસેથી આજ્ઞા લઈ તે કુવરને કામને બહાને કુતલપુર મોકલ્યો પોતાના પુત્રને છુપો પત્ર લખ્યો કે, આને તરતજ વિષ આપજો ચદ્રહાસ આવી થાકેલો બાગમા સુતો હતો, ત્યાં વિષયા રમતી રમતી આવી પહોચી તેણે પત્ર વાંચ્યો, ને પોતાનો તેનાપર પ્રેમ હોવાથી વિષને બદલે આખમા કાજળ હાલુ, તે વડે 'યા' વધારીને વિષયા દેજો, એવું લખી દીધું ચદ્રહાસને તરતજ ઘેર આવતા આ કાગળ ઉપરથી પ્રધાનના કુવરે પોતાની બેન પરણાવી દીધી પ્રધાન આવ્યો, ત્યારે આ જોઈ બહુ ખેદ પામ્યો છેવટે પ્રધાને હજી પણ મારવા

પ્રયત્ન કર્યો, દેવતા પૂજન માટે જતા અદ્રહાસને દેવળમા મારી નાખવાની તજવીજ કરી, પણ તેમા ઉલટો પ્રધાનનો કુવર મરાયો. એટલે ત્યા દેવળમા જઈ પ્રધાને પણ આપ વાત કર્યો અદ્રહાસે બધાને પ્રભુની કૃપાવડે જીવતા કર્યા ત્યાર પછી રાજાની કુવરી પણ આ અદ્રહાસને પરણવાને તૈયાર થઈ. અદ્રહાસે આ કુતલપુરની સેના વડે પોતાના મા આપને કેદ કરનાર રાજાને હરાવી પોતાના માઆપને છોડાવ્યા, અને પછી પેલા રાજાની કુવરીને પણ પરણ્યો. અદ્રહાસ આ વખતે ત્રણ ગજ્યનો ધણી થયો, પ્રભુના ભક્તોની રક્ષા પ્રભુ કરે છે, ને ગમે તેટલા દુખ પડે, પણ જો પ્રભુ પર વિશ્વાસ રાખે, તો આખરે પ્રભુ દુખથી મુક્ત કરી મુખ આપે છે.

પાડવોએ આ પ્રમાણે બધા રાજાઓને જીતી અશ્વમેધ યજ્ઞ કર્યો પણ હવે કચેરીમા તકરારો બહુ આવવા લાગી, એટલે યુધિષ્ઠિર કટાણી ગયા, અને રાજ્ય અર્જુનના પુત્ર અભિમન્યુના કુવર પરીક્ષિતને સોંપી તેઓ પ્રભુનું ભજન કરવા હિમાલયમા ગયા, ને ત્યાજ મુક્તિ પામ્યા.

આ પહેલાજ શ્રીકૃષ્ણ પણ નવધામ પધાર્યા હતા યાદવો યાત્રાએ સોમનાથ પાટણ ગયા હતા, ત્યા તેઓ માહે માહે કુસપ કરી લડી મુઆ દુર્વાસા ઋષિની મશ્કરી કરી હતી, તેથી ઋષિએ શાપ દીધો હતો.

વાસુદેવ—ગુરુજી, અમને મહાભારત નાભજવાના બહુજ આનંદ થયો. પ્રભુ પવિત્ર પુરુષોનું રક્ષણ કરે છે, ને પાપીઓનો સહાર કરે છે. આમ છે તો એવા પ્રભુનું ભજન બધા કેમ નહિ કરતા હોય ?

ગુરુજી—ભાઈ, જેનાપર પ્રભુ કૃપા કરે, તેનેજ ભક્તિ આપે છે. જેનામા સદ્બુદ્ધિ હોય તે પ્રભુ ભણી પોતાની નજર હમેશા રાખે છે. પ્રભુ પણ એવા ભક્તના ભણી નજર રાખે છે.

પાઠ ૨૮ મો.

પિતૃભક્ત પુરુષોત્તમ.

ગુરુજી—હમેશા નાહી અને તિલક કરી પ્રભુની ભક્તિ કર્યા પછી માબાપને નિયમસર જે પગે લાગતા હોય તે હાથ ઉંચો કરે.

વાસુદેવ—ગુરુજી, હું તો હમેશા મારા માતાજીને તથા માગ દાદીમાને અને માગ બાપાજીને સાથાગ દડપત પ્રણામ કરું છું.

ધણા ખરા છોકરાઓએ હાથ ઉંચા કર્યા, પણ એક વિદ્યાર્થીએ હાથ ઉંચો ન કર્યો એટલે,

ગુરુજી—ગારાભાઈ, તમે માબાપને પગે નથી લાગતા કે શું ?

ગારાભાઈ—ના, ગુરુજી, હું તો ભુલી જાઉં છું.

ગુરુજી—જમવાનું નથી ભુક્તી જતા, અને પગે લાગવાનું શાથી ભુલો છો ? માળાપની ભાક્ત પણ પ્રેમપૂર્વક કરવાથી પ્રભુ પ્રગ્ન થાય છે આ સખધમા આજે એક ભક્તની સરસ વાત કહું, સાંભળો।

દક્ષિણમા ભીમરથી કરીને એક પવિત્ર નદી છે, તેના કિનારાપરના એક ગામડામા એક પુડરિક નામે પ્રાણીજી ગહેતો હતો, તે નાનપણમા બહુજ ખરાબ હતો, પોતાના વૃદ્ધ માળાપને તે મોટપણે પણ ખૂબ દુખ દેતો હતો એક વાર તે ગામમાથી સગ જાત્રાએ જવા નીકળ્યો, તે સગમા તે ચોરી કરવાની લાલચે ચાલવા લાગ્યો, પણ થોડેક ગયા પછી સગથી છુટો પડી ભુલો પડી ગયો, અને એક અઘોર વનમા રાત્રે આવી ચડ્યો ત્યા રાત્રે જગલમાજ સુઈ રહ્યો એવામા રાત્રે ત્યા થઈને બે સર્વાંગે સુદર અલોકિક સ્ત્રીઓ માથાપર સુવર્ણના કળશ ભરીને જતી હતી આ બે સુદરીઓને પુડરિકે પૂછ્યું કે તમે કોણ છો ? આ સાલગીને એકે કહ્યું, હું શ્રીગંગાજી છું, અને બીજીએ કહ્યું કે, હું શ્રીજમનાજી છું એક પોતાના માળાપની બહુ જેવા કરનાર પ્રાણીજીને શ્રીગંગાજીના તથા શ્રીજમનાજીના મ્નાનની નવરાશ મળતી નથી, તેને સ્નાન કરાવવા જઈએ છીએ જે માતા પિતાની સેવા કરે છે, તેને શ્રીગંગા જમનાજીમા સ્નાન કર્યાનું ફળ મળે છે આટલું કહીને બન્ને

અ તધાન ચર્ધ ગયા, આર્થી પુડગિંડે ।વચાર કર્યો કે, હું પણ
 જો માળાપની સેવા કરૂ, તો મને પણ આવુ ફળ મળે આ
 ।વચારે તે પાછો ઘેર આવ્યો ઘેર આવ્યો ત્યારે પ્રથમ
 દુખ દેતો હતો, તેથી માળાપને ધાસ્કો પડ્યો, અને
 કહેવા લાગ્યા કે, આ બે દિવસ નહોતો, ત્યા સુધી આનંદ
 હતા પણ આ વખતે તો જેવો આવ્યો, તેવોજ માળાપને
 પગે લાગવા મડી પડ્યો, અને પાછળ દુખ દીધેલુ તેની
 માફી માગવા લાગ્યો ત્યારપછી તેણે માતાપિતાની અનન્ય
 ભાવથી સેવા કરી, સેવા કરતા કરતા બાર વર્ષ વીતી ગયા,
 ત્યારે એકવાર પ્રભુએ વ્યાપિવૈકુઠમા શ્રીલક્ષ્મીજીને કહ્યું કે,
 મારો એક ભક્ત ભૂતળપર છે, તેને દર્શન દેવા હું જાઉં
 છું તે માળાપની સેવા બહુ દિવસથી કરે છે, તેથી માગ
 દર્શનની પણ તેને નવગણ નથી આ સાક્ષણી લક્ષ્મીજી
 બોલ્યા કે, હું પણ આવા ભક્તના દર્શન કરવા માટે
 આવની જોડે આવુ શ્રીપ્રભુજી અને શ્રીલક્ષ્મીજી પુડરિકના
 બારણામા આવીને ઉભા રહ્યા પ્રભુએ કહ્યું કે હે પુડરિક,
 તે માતાપિતાની નવા બહુ કરી છે, માટે અમે તને દર્શન
 કરાવવા આવ્યા છીએ પુડરિકે કહ્યું કે, મારા પિતાનો
 એક ચરણ દાખ્યો છે, બીજો દાખીને આવુ છું આ સાક્ષણી
 પ્રભુ બહાર ।બરાબર બીજો પગ દાખી રહીને પુડરિકે
 બહાર આવી પ્રભુને સાધાગ દડવત કર્યા એટલે પ્રભુએ

કહ્યું કે, હું તારી માઆપ પ્રત્યેની નેવાથી પ્રસન્ન થયો છું, માટે માગલું હોય તે વરદાન માગ, તને માગુ તે આપુ આ સાલળી પુડગિઝ બોલ્યો કે (૧) આપ મારે ઘેર નદાજ બિરાજો (૨) પ્રથમ મારું નામ અને પછી આપનું નામ બોલાય (૩) મજલીલાના દર્શન કરાવો. પ્રભુએ ત્રણે વરદાન આપ્યા, પહેલા વરદાનમા કહ્યું કે હું ઘણા યુગો સુધી તારા ઘરમા બિરાજશ તે વરદાન પ્રમાણે અત્યારે પણ શ્રીવિઠ્ઠાબા પઢરપુરમા પાડુરગના ઘરમા બિરાજે છે પુડરિક શ્રીવિઠ્ઠલનાથજી વરદાન બીજા પ્રમાણે બોલાય છે, અપ બ્રશમા પાડુરગ વિઠ્ઠાબા પણ કહે છે ત્રીજા વરદાનમા કહ્યું કે, મજલીલાના દર્શન તો જ્યારે શ્રીવલ્લભાચાર્યજી જૂતાળપર પ્રગટ થશે અને પરિક્રમાને બહાને અહીં પધારશે, ત્યારે તને તે મારી આજ્ઞાથી કરાવશે પત્ની શ્રીપ્રભુ તેને ઘેર મિર જ્યા, નામ પણ તેવું રાખ્યું અને શ્રીમહાપ્રભુજી પધાર્યા, ત્યારે પોતે પુડરિકને મજલીલાના દર્શન પણ કરાવ્યા.

વાસુદેવ—ગુરુજી, એ વાત અમને પુરી કહેને

ગુરુજી—સાલળો ત્યારે પુરી ઝહું શ્રીમહાપ્રભુજી પગિકમા કરતા ડરતા પઢ-પુ-મા પધાર્યા આ વખતે શ્રીવિઠ્ઠાબા સામે મળવા આવ્યા અને તે વખતે પોતાને પ્રકટ થવાની ઈચ્છા હોવાથી લગ્ન કરવાની પણ આજ્ઞા

૧, પુડરિકપુર પરથી અપબ્રશ પઢરપુર થયું છે

કરી વળી પુડરિકને વ્રજલીલાના દર્શન કરાવવાનું પણ શ્રીમહાપ્રભુજીને કહ્યું આથી શ્રીમહાપ્રભુજી પુડરિકને તથા પોતાના ચાર પાત્ર અતરંગ લક્ષ્મીને લઈને યોજન જેટલું જગલ હાંતું, ત્યાં ગયા ત્યાં એક વૃક્ષ હાંતું, તેની નીચે પોતે આસન ધરી અને બિરાજ્યા, પછી પુડરિકની અક્ષુપર શ્રીહસ્તે સંધ્યાનું જળ છાટ્યું આથી અક્ષુઓ દિવ્ય થઈ ગયા જેવી રીતે અર્જુનના વિરાટ સ્વરૂપના દર્શન માટે થયા હતા, તે પ્રમાણે અહીં પણ થયું પુડરિકને તો શ્રીયમુનાજી, શ્રીગિરિરાજજી, શ્રીગોકુલ, શ્રીવૃન્દાવન, શ્રીમથુરામંડળ શ્રીવ્રજયોરાસી ડોશ, બારવન, બાર ઉપવન, શ્રીનંદરાયજી, શ્રીજ્યોદાજી, ગોપી, ગ્વાલ સાથે સંપૂર્ણ વ્રજલીલાના દર્શન થયા બે પહોર દર્શન કરાવ્યા પછી દિવ્ય અક્ષુ શ્રીમહાપ્રભુજીએ બધે કર્યા, એટલે દર્શન બધે થયા આથી પુડરિકે કહ્યું કે, મહારાજ આ મુખમાથી મને કેમ કાઢ્યો ? ત્યારે શ્રીમહાપ્રભુજીએ કહ્યું કે, હજી તારે શ્રીવિદ્યાબાની સેવા કરવાની છે, માટે માત્ર દર્શન કરાવવાનીજ આજ્ઞા હતી, તેથી દર્શન કરાવ્યા શ્રીવિદ્યાબા જ્યારે ભૂતળપરથી લીલામા પધારે, ત્યારે તું પણ આવજે એમ કહી તેને શ્રીવિદ્યાબા પાસે મોકલ્યો.

વાસુદેવ તો આ બધી વાત સાંભળી સન્નિહ થઈ ગયો, અને બોલ્યો કે, ગુરુજી, આ તો બહુ આશ્ચર્યની વાત

કહેવાય આજે પણ શ્રીમહાપ્રભુજી કૃપા કરે તોજ શ્રીવજ્ર
લીલાના દર્શન થાય ખરેખર, આ કારણથી શ્રીસર્વોત્તમજીના
જપ હુ મેશા કરવા જોઈએ

કનુ—ગુરુજી, હું રોજ શ્રીસર્વોત્તમજી, શ્રીકૃષ્ણાશ્રય
અને શ્રીયમુનાદકનો પાઠ કરૂ છું

ગુરુજી—શ્રીસર્વોત્તમજી તો રોજ જપવાજ જોઈએ,
પણ પુઠરિકને માળાપની સેવામાંથી કેવું કળ મળ્યું તે
જાણ્યું ? આ વાતનો બહુ વિચાર કરવાનો છે જે પુત્ર
સાગ્યશાળી હોય તે માળાપપર ભક્તિભાવ રાખે, તેમને
પગે લાગે, તે કહે તે તરતજ કરે, તેમના કામમા મદદ
કરે, તેમની સાથે બહુ મીઠી વાણીથી નમ્રતાપૂર્વક વાત
કરે માળાપે આપણાપર જે ઉપકારો કર્યા છે, ભવોભવ
ગુલામ બની જઈએ, તો પણ તેનો બદલો વળી શકે નહિ
માટે માળાપપર ખૂબ ભક્તિભાવ રાખવો જોઈએ

પાઠ ૨૯ મો.

પ્રભુ પ્રેમને વશ છે.

વાસુદેવ—ગુરુજી, આપ વારવાર કહો છો કે, પ્રભુ
પ્રેમને વશ છે, આ વાત અમને દાખલા દલીલોથી સમ
જાવો તો ઠીક મળ આવે

ગુરુજી—સાસળો, પ્રભુ પ્રેમને વશ છે, તપને, યોગને

ધ્યાનને, જ્ઞાનને, કશાયને વશ નથી લગવાન શ્રીરામચદ્રજી
વનમા પ્રધાર્વા, ત્યારે અન્ય ઋષિમુનિઓને જ્ઞાની અને
તપસ્વી છતાં દર્શનજ આપ્યા, પણ સવરીબાઈ કરીને એક
પવિત્ર પ્રેમી ભક્તાણી જાતની ભીલડી હતી, તેને ત્યા
આનંદભેર પોતે બેઠા બાધા વળી તે બેઠા એવી રીતે
બાધા કે, સવરીબાઈ ચાખતી જાય, ને મીઠું લાગે તે પ્રભુને
આપતી જાય આમ ભીલડીના બુઠા બેઠા પ્રભુ આરોગ્યા
પ્રભુ જે વળતે બેઠા આરોગતા હતા, ત્યારે તેમના સામે
ટગર ટગર ભેઈ રહીને તે સવરી આનંદના આસુ ખેરવતી
હતી અહિં પ્રભુ પ્રેમને લીધે સવરીબાઈને વશ થઈ ગયા છે

શ્રીરામચદ્રજી જ્યારે વનમા ગયા, ત્યારે શ્રીગંગાજી
ઉતરીને પેલેપાર જવાનું હતું, આથી શ્રીગંગાજીને કિનારે
આવીને એક ખલાસી હતો, તેને હોડી વડે પાર ઉતારવાનું
કર્તું, આ ખલાસી નિષાદ ભોળો હતો, તે શ્રીરામચદ્રની
પાછલી વાતો બધી જાણતો હતો, આથી બોલ્યો કે
મહારાજ, આપના પગમા કંઈક જાડું છે આપ વિશ્વામિત્ર
ઋષિ સાથે સીતાજીના સ્વયંવરમા જતા હતા, ત્યારે
સ્તામા એક પત્થરની શલ્યા પડી હતી, આ પત્થરની

---

૧. અહલ્યાજી ગૌતમ ઋષિના પત્ની ગૌતમના શાપથી
શલ્યા થઈ પડ્યા હતા, અને શ્રીરામચદ્રજીના ચરણસ્પર્શથી
તેમનો ઉદ્ધાર હતો.

શત્રુયાને પગ અડક્યો, એટલે તે ઝેર થઈ ગઈ, આવી રીતે કદાપિ આ મારી હોડીને આપનો ચરણ અડકે, તો તે પણુ જો ઝેર થઈ જાય, તો હું શું કરું ? પત્થર કરતા મારી હોડીનું લાકડું પોચું છે, પછી ઝેર થઈ જાય તો હું શો ઉધમ કરું ? સીતાજી અને લક્ષ્મણજી તો આ સાક્ષી નવાઈ પામ્યા, અને હસવા લાગ્યા શ્રીરામે કહ્યું કે, ભાઈ તારી હોડી ઝેર નહિ થઈ જાય, અને અમને જલદી પાર ઉતાર ખલાસીએ કહ્યું મહારાજ, આપનો શો વિશ્વાસ ? તેમ છતાં જો આપને ખહુ ઉતાવળ હોય તો મારી આ કથરોટ છે, તે લાકડાની છે, તેમા આપ ઉભા રહો, અને હું પગ ધોઉ, જો મારી કથરોટ ઝેર ના થઈ જાય, તો પછી હોડીમા બેસાડી પાર ઉતાર શ્રીરામચંદ્રજી પોતે કથરોટમા ઉભા રહ્યા, અને પેલો ખલાસી નિષાદ ચરણ પખાળવા લાગ્યો, માનો જનકરાજએ જે હુલાવો સીતાજીના વિવાહ વખતે લીધો હતો, તે હુલાવો આજ આ નિષાદે લીધો લક્ષ્મણજી તો આના ભોળા પ્રેમને જોઈને સજ્જડ થઈ ગયા જેઉ ટગર ટગર જોઈ રહ્યા છે, શ્રીરામની આખોમાથી પણુ આનંદના અનુ આ ભોળો પ્રેમ જોઈ આડ્યા જાય છે, શ્રીરામચંદ્રજીના ચરણને સ્પર્શ થતા તેને શ્રીરામના સ્વર નું જાન થયું અને તે દગ્ગરતો પગે પડ્યો, પછી હોડીમા બેસાડી પાર ઉતારવા લાગ્યો શ્રીરામ, લક્ષ્મણ અને સીતાજી એ ત્રણેના રૂપમા તે એવો લીન થઈ ગયો.

કે, હોડી હાકતા હલેસુ પણ ભુલી જાત અહીં પણ પ્રભુ
શ્રારામ પ્રેમને વશ થયા છે

એકવાર શ્રીકૃષ્ણ હસ્તિનાપુરમાં એચિતા વિદુરજીને
ત્યા પધાર્યા વિદુરજીના પત્ની સ્નાન કરતા હતા, તેમણે
સ્નાન કરતા કરતા શ્રીકૃષ્ણને જોયા કે, લુગડા પહેરવાનું
પણ લાન રહ્યું નહિ એકદમ આનંદ ભર્યા સામે આવ્યા
શ્રીકૃષ્ણે કપડા પહેરવાનું કહ્યું, ત્યારે લાન આવ્યું પ્રભુને
નિરખતા જ્યારે આવો પ્રેમ ઉભરાય ત્યારે પ્રભુ પ્રસન્ન થાય
પત્ની શ્રીકૃષ્ણે કહ્યું કે, મને ભૂખ લાગી છે, કંઈક ખાવાનું
આપો પ્રભુમાં જેમનું ચિત્ત લીન થયું છે, એવા વિદુરપત્ની
કેળા લાવ્યા અને તે છાલ કાઢીને આપવાનો વિચાર કર્યો.
પ્રમુખ તદ્દન એવા લીન થઈ ગયા છે કે, વિદુર પત્ની
કેળાનો ગર્ભ જે ખાવા લાયક તે ફેંકી દેતા હતાં, ને
પ્રભુને ઉપરના છોડા આપતા હતા પ્રભુને આવા પ્રેમી
લક્ષ્મણ હાથના છોડામાં કેળા કરતા કરોડ ઘણી મિઠાશ
લાગી પોતે વિદુર પત્નીનો પ્રેમ પીતા જાય, ને આનંદથી
છોડા ખાતા જાય જ્યારે પ્રભુમાથી ચિત્ત ખન્યું, ત્યારે
લાન આવ્યું કે, મેં ભારે અન્યાય કર્યો કેળા ફેંકી દીધા,
ને પ્રભુને છોડા ખવરાવ્યા પ્રભુશ્રીએ કહ્યું કે તમારા છોડામાં
જેવો સ્વાદ પડ્યો, તેવો સ્વાદ મને હજી કોઈએ અખાડ્યો
નથી એમ જોલતા પ્રભુની આખમાથી મનેહાત્રુ નીકળી

પડ્યા આ વિદુર ભક્તને ત્યા પ્રભુએ તાદ્વજની ભાજી નરી
 પ્રેમે પ્રેમે આરોગી હતી ભાજીમાં પોતે ચૈત્ર ધ્રુવોડનો
 સ્વાદ મૂક્યો હતો, અને અતિ સ્વાદિષ્ટ હોવાથી વિદુરજીએ,
 વિદુરપત્નીએ અને શ્રીકૃષ્ણે આનંદભેર લુંટાલુંટા કરી હતી
 આપણા શ્રીનાથજી પણ એજ સ્વરૂપ હોઈ પ્રેમને
 વશ છે તથા શ્રીમહાપ્રભુજી પણ સ્નેહનેજ વશ છે શ્રીગો
 પીજનોએ પણ પ્રેમ વડેજ પ્રભુને વશ કર્યા હતા પ્રભુ-
 પ્રેમી પ્રભુનું નામ સાભળતા આનંદિત થઈ જાય છે એટ-
 લુંજ નહિ, પણ હર્ષાશ્રુ ખેરવવા મડી પડે છે ખરા પ્રેમી
 ભક્તો તે પ્રભુનું નામ સાભળતાં બધું ભુલી જાય છે
 પ્રભુમાં જેઓ લીન હોય છે, તેમને પ્રભુ સિવાય બીજી
 વાત ગમતી નથી ભક્તિ કરવાનું કારણ પણ પ્રેમ પ્રાપ્ત
 કરવા માટે છે આપણે જેમ જેમ પ્રભુની સેવા કે ભક્તિ
 કરીએ, તેમ તેમ પ્રભુપર સ્નેહ વધે છે ને પ્રભુ દયા કરી
 આનંદનું દાન કરે છે, પ્રભુ સ્નેહ સિવાય બીજી કોઈ વસ્તુથી
 વશ થતા નથી

પાઠ ૩૦ મો.

પરોપકાર.

કનુ—ગુરુજી, આપે તે દિવસે કહ્યું હતું કે, પ્રભુના
 ભક્ત નરસિંહ મહેતા ઢેડને ત્યા ભજન કરવા ગયા હતા,

તો તે બહુ દયાળુ કહેવાય. આજે કેટલાક માણસો કહે છે કે, નરસિંહ મહેતા ઢેડમે ઘેર ગયા, તો આપણે કેમ ન જવું, અને શા માટે ન અડવું ?

ગુરુજી—ભાઈ, તમારું કહેવું ખરૂં છે, પણ નરસિંહ મહેતાના જેવી આપણી દશા હોવી જોઈએ વળી નરસિંહ મહેતા પોને તેમને ઘેર ગયા છે, પણ તેમને અડયા નથી, અને ખીજને તેઓ ઉપદેશ પણ કર્યો નથી વળી પોતે એકજવાર એકજ વેગ એક વૈષ્ણવ ઢેડ ભક્તની માગણી હોવાથી ગયા હતા. કઈ ગમે તેવા ઢેડને ત્યાં જો ગયા નથી, તેમ તે કદી અડક્યા પણ નથી માત્ર આ તો એક પવિત્રતાનો ને આચારવિચારનો નાશ કરવાનું જોડું છે નરસિંહ મહેતાને તો રાજ્યની પણ પરવા નહોતી, તેમ હુનીઆનો કે જ્ઞાતિની પણ પરવા નહોતી પોતાના પ્રભુ સિવાય ખીજની દરકાર તેમણે રાખી નથી આપણે તો વાતો કરનારા 'ડીએ, માયાનો ને આસક્તિનો તો પાર નહિ, અને મોટી મોટી વાતો કરીએ એથી શું વળે ? મોટા કહે તે કરાય, કરે તે ન કરાય શ્રીકૃષ્ણે જે કામ કર્યા તે આપણાથી ન થાય, પણ શ્રીકૃષ્ણે અનુનને આપેલા ઉપદેશ પ્રમાણે આપણે વર્તવું જોઈએ આ સબધમા એક કવિતા હું કાલે શીખવીશ

વાસુદેવ—ગુરુજી, નરસિંહ મહેતાનું એક કીર્તન

ગાય છે તેમા તો લખ્યું છે કે, “વેષ્ણુવજન તો તેને કહીએ જે પીઠ પગર્થ જાણે રે, પરંતુ ખે ઉપકાર કરે પણ મન અભિમાન ન આણે રે ” આ કાવ્ય ઉપરથી જણાય છે કે, નરમિહ મહેતા તો બહુ પરોપકારી હોવા નોંધએ

ગુરુજી—માર્ધ, વાત ખરી છે, પણ મહેતા લૌકિક પરોપકારી નથી, અલૌકિક પરોપકારી છે એટલે મહેતાનું આ કીર્તન લૌકિકમા લેવાનું નથી લૌકિક દુખનું તો મહેતા જેવા ભગવદ્વીયને ભાન પણ ન હોય સામાન્ય દષ્ટિએ મહેતાને પોતાનેજ લૌકિક દુખ તો ઘણું હતું, ગરીબ સ્થિતિ, જ્ઞાતિમા કુસપ, માથેક મહેતીની પજવણી, લોકોની નિંદા આ બધું શું કહેવાય ? પણ પ્રભુમા દીન મહેતાને તેની શી દરકાર ? જે લૌકિક દુખને ઓળખેજ નહિ, તે લૌકિક દુખનું વર્ણન પણ ન કરે. અહીં મહેતા મોટામા મોટું દુખ જન્મમરણનું બતાવે છે મતલબ કે વેષ્ણુવ તેને કહીએ કે જે બીજના જન્મ મરણની પીડા બાણી તેને પ્રભુ લાણી વાળી સુક્ષિતને માર્ગ લઇ જાય “ પરંતુ ખે ઉપકાર કરે ” આમા પગ નો અર્થ મોટામા મોટું છે ભારેમા ભારે દુખ જે જનમવું ને મરવું તે મટાડવા ભક્તિમાર્ગમા વાળી ઉપકાર કરે, અને તે છતાં મનમા અભિમાન લાવે નહિ પછી તેવા મોટા ભગવદ્વીયના લક્ષણ આપે છે વળી આગળ કહે છે કે “ રામ નામશુ

તાળી લાગી સકળ તીરથ તેના તનમા રે ' જેને પ્રભુના નામની તાળી લાગી હોય તેને મસારના સુખ ખની ખખર જ શાની પડે ? તે તો સદા વ્યમની દશામા પ્રભુમાજ લીન રહે વળી કહે છે કે “ મોહ માયા વ્યાપે નહિ તેને દૃઢ વેરાગ જેના મનમા રે ' જેને સસાગમા દૃઢ વેરાગ હોય અને જેનામા મોહ અને માયા ન હોય તેને લૌકિક સુખદુખ અડેજ નહિ, કારણ કે લૌકિક સુખદુખ ખની ખખર પડવી એ પણ એક મોહ છે માટે મહેતાનુ કીર્તન લૌકિક ઉદ્દેશને અનુસરીને નથી જો એમ હોય તો મહેતાએ કોઈનું લૌકિક દુખ મટાડયું નથી, માટે તેમની વૈષ્ણવમા ગણુના થાય નહિ, કારણ કે પીડા તો તેમણે કોઈની લૌકિક મટાડી નથી ખરી વાત એ છે કે, મહેતાએ તેમની પામે આવનાર અને તેમના સત્સંગમા રહેનારની જન્મમરણની પીડા મટાડનારો ઉદ્ધારનો માર્ગ બતાવ્યો છે માટે મોટામા મોટી મહાન પીડા જ મમરણની છે, તે ટાળવી અથવા મટાડવી એ વૈષ્ણવનું કામ છે નરસિંહ મહેતા ભક્તના લક્ષણમા તિલક અને માળા પણ આપે છે આ ચિન્હ કેટલાક રાખતા નથી, ઉલટું શરમ આવે છે આને વૈષ્ણવતાની મોટી મોટી વાતો કરે છે નરસિંહ મહેતા જેવા ભક્તિમાન સત પુરુષને રાજ્ય પણ તુરંછ છે ભક્તરાજ કુમનદાસને જ્યારે બાદશાહે માગવાનું કહ્યું “ જે માગો તે આપુ ” ત્યારે પોતે બીજું ન માગતા કહ્યું કે ‘ તે

મારી ભક્તિમા ભગ પડાવ્યો છે, માટે તારૂં મોં અને કદી
ખતાવીશ નહિ ” આમ ભક્તો તદ્દનજ એપરવા હોય છે
પદ્મનાભદ્રાસ તદ્દન ગરીબ હતા, છતાં જે મળે તે વડે રહેહથી
સેવા કરી નિર્વાહ કરતા, સતદાસ ચોપડા તદ્દન ગરીબ
સ્થિતિમા આવી પડ્યા અને કોડીઓ વેચી નિર્વાહ કર્યા,
પણ ગરીબાઈના દુ ખને તલભાર ન ગણુકાર્યું આમ ભક્તોને
સ સારિક સુખદુ ખ તો સ્પર્શજ કરી શકતા નથી દેહની
પીડા પણ ભક્તોના આનંદમા વિદ્ય નથી કરી શકતી,
માટે ભક્તોના કીર્ત્તનેનો અર્થ લૌકિકમા લેવો નહિ

વાસુદેવ—શુ ગુરુજી, કોઈને મદદ કરવી એ
પરોપકાર નથી ?

ગુરુજી—ભાઈ, ભૂખ્યાને આપવું, દુ ખીને મદદ કરવી
રાગીને પીડા મટાડવી, ધંધા વગરનાને ધંધે વળગાડવો,
વિદ્યા ભણાવવી એ બધા પરોપકાર છે પણ પ્રભુને માર્ગે
કોઈને વાળવો એ સૌથી મોટો પરોપકાર છે, માટે મોટા
દાનેશ્વરી કરતા પણ સતપુરુષો મોટા પરોપકારી છે,
દાનેશ્વરી તો એકાદ ભવમા ધન આપી સુખ આપે, પણ
ભક્તો તો પ્રભુને માર્ગ વાળી જન્મમરણના ફેરામાથી મુક્ત
કરી અનંતકાળ સુખી સુખી કરે છે માટે ભક્તોનો પરોપકારજ
મોટો છે, અને શ્રેષ્ઠ પરોપકાર તો તેજ છે

વાસુદેવ—ધન્ય છે એવા સતપુરુષોને ને ભક્તોને
કે જેમના સ્વખ ધંધી જન્મમરણનો ફેરો મટે । ।

પાઠ ૩૧ મો.

મોટા પુરુષો કહે તે કરવું, કરે તે ન કરવું.

ગુરુજી—શક્તિમાન માણસ ગમે તે કરે, તેનાથી બની શકે, પણ શક્તિ વગરનો જો કરવા બાય, તો મરે નહિ તો માદો પણ પડે, એવી કહેવત આપણામાં ચાલે છે શ્રીકૃષ્ણ કરે તે આપણાથી ન થાય, પણ કહેવા પ્રમાણે એટલે આજ્ઞા પ્રમાણે ચલાય, એવો આપણો ધર્મ છે આ વાત ઉપર એક સુંદર કવિતા છે સાલજો.

પદ.

મોટાનું વચન સુખ ધામ, કૃતિ રીતે કરીએ,
તે કરે ચહાય^૧ તે કામ, આપણુ તો મરીએ—મોટા— ટેક.
પરનારી કીડા કરી શ્રીકૃષ્ણે, તે તો આપણે થાયરે,
ઉર્ધ્વરેત અગ્નિ પીવો, ગોવર્ધન કેમ ધરાય— કૃતિ.
શિવ અર્ધાંગે ઉમીઆ રાખે, પણ આપણને બીવુંરે,
તેમ કરીએ જો કામ બાળીએ, કેમ બને હજાહજ પીવું—કૃતિ.
રૂઢિર માસને ભોગે^૨ લવાની, આપણુ હઠીયે ત્યાથીરે,
સિંહ ચઢી દાનવ દગવા, કાઢીએ તે બળ ક્યાથી— કૃતિ
ખડ્ગ ખોટું પણ પુત્રી લાઇન^૩, બ્રહ્માને કહેવાયરે,
તે જોઇને તેમ કરીએ પણ, સૃષ્ટિ કેમ રચાય— કૃતિ
અદ્રધ્ર ગુરુ પત્ની રમીયા, તેમ કરવું તો સુલભરે.^૪
અ ડ પ્રકાશ અમીવૃષ્ટિ નગ^૫, પાખો છેદન દુર્લભ^૬— કૃતિ

૧ કાંત્રે તે, ૨ ઉપયોગ કરે, ૩ કલ્પ, ૪ સહેલું, ૫ પર્વત, ૬ અઘરું.

અગ્નિ લક્ષણ સર્વ કરે, પણ કોઈ કહે નહિ મેલોરે,
 તે જોઈને તુ તેમ કરીશ તો સર્વે કહેશે ઘેલો— કૃતિ
 કલેશ પ્રિય નારદને જોઈ, રખે તુ ઘેલા કાઢેરે,
 સગ તેમનો ભવભયભજન ને, તારો સગ ભવ પાડે—કૃતિ
 અમુર પ્રતિ ગ્રહ સુરાપન, શુકાચાર્ય નવ જોશેરે,
 દિવ્ય દ્યુતિ મૃત સજીવન^૧ વિધા વેળા રોશો— કૃતિ
 ગગા મધ્યે મુનિ પરાશર, દીમર કન્યા લોગીરે,
 વ્યાસ પ્રકટ મછગધા મૃગમદ ગધા કરી એ ચોગી— કૃતિ
 કુતાકૃષ્ણા પાચ પતિ પણ, સતી શિરોમણિ કહાવેરે,
 તેનું જોઈ સ્ત્રી અન્ય કરે તો, નિશ્ચય નર્કમા જાવે— કૃતિ
 શંકર સ્વામીનું જોઈ ગિણ્યે, શ્વપચના^૩ દુકડા ખાધારે,
 સીનું નવ પીવાયું સગે, બહિર્મુખ થયા ખાધા^૪— કૃતિ
 પુત્ર તણી એ પુત્રી કશ્યપ, થઈને પિતામહ^૫ વરીયારે
 તેનો દોષ આપણે નવ જોવો, તે ઘેર હરિ અવતરીયા—કૃતિ
 યત્ની^૬ રાખી જગન્નાથ પડિને, તે તો સહજ બની આવેરે
 ખાવન મીડી ગગા ચઢાવી, તે વેળા વેવલા વિણાવે— કૃતિ
 મહેતે અત્યજ ઘેર ઓચ્છવ કીધો, તે આપણે નવ જોઈએરે,
 હરિએ હાર મહેતાને આપ્યો, તે વેળા પત^૭ જોઈએ— કૃતિ
 માટે પ્રમાણ માર્ગે ચાલવું, ભજવા ગિગ્ગિવર ધારીરે,
 મોટાની ગતિ મોટા જાણે, દયા દીનતા સારી— કૃતિ

૧ મસાગ ૨ મહેલાને જીવતું કરવાની વિધા ૩ અત્યજ
 ચડાલ ૪ મવ રીતે ખધા ૫ દાદા ૬ મુસલમાન સ્ત્રી ૭ આખર

પાઠ ૩૨ મો.

નત.

ગુરુજી—ભગુભાઈ, આજે શી તિથિ થઈ ?

ભગુભાઈ—ગુરુજી, આજે તો એકાદશી થઈ કહેવાય છે એકાદશી તો બહુ પવિત્ર ગણાય છે આપણા શ્રી મહાપ્રભુજીનું પ્રાકટય પણ એકાદશીને દિવસે છે પોતે ચૈત્ર વદી ૧૧ ને દિવસે પ્રકટ થયા છે

ગુરુજી—પણ, ભગુભાઈ, આજે ઉપવાસ કરવો જોઈએ પદર દિવસે ઉપવાસ કરવાથી મન કબજે રહે છે માટે એકાદશીએ ખાસ ઉપવાસ કરવો જોઈએ

વાસુદેવ—ગુરુજી, હું તો દરેક એકાદશી કરૂ છું, મારા ઘરના પણ દરેક એકાદશી કરે છે, મારાં મોટી બેન તો તદ્દન કંઈ પણ ફળાહાર પણ કર્યા મિવાય એકાદશી કરે છે માત્ર સહેજ દૂધ લે છે

ભગુ—ગુરુજી, મારાથી તો એકાદશી નથી થતી, મારાથી ભૂખે નથી રહેવાતું, હું શી રીતે એકાદશી કરૂ ?

ગુરુજી—ભાઈ, જોનાથી ભૂખે ન રહેવાય તે ફળાહાર કરે ફળાહારમાં મેવો તથા સ્વદેશી ખાડની મિઠાઈ પણ ખવાય વળી કદમૂળથી પણ ફળાહાર થાય દૂધ પણ પીવાય રાજગરાનો ઉપયોગ પણ ફળાહારમાં થાય છે આ વસ્તુ જોથી ફળાહાર કરીને પણ એકાદશી તો કરવીજ જોઈએ

ભગુ—ગુરુજી, એકાદશીનું ફળ શું ?

ગુરુજી—ભગુલાઈ, દરેક એકાદશીના ફળ બુદ્ધા બુદ્ધા છે, તે એકાદશી માહાત્મ્યમા લખેલું છે, તે પ્રમાણે ફળ મળે છે એકાદશીનું ફળ લેવા આપણા માર્ગમા એકાદશી કરવામા આવતી નથી માત્ર એકાદશી ઇદ્રિયો વગ કરીને પ્રભુમા જોડવા માટે એકાદશી ઉપયોગી છે એકાદશી કરવાથી મન નિર્મળ અને શાંત રહે છે, તથા અન્નદોષનું પણ નિવારણ થાય છે, સામાન્ય દૃષ્ટિએ આરોગ્ય પણ સાડ રહે છે પાચનક્રિયાને રાહત મળે છે, ને તેથી તેની સ્વચ્છતામા અને પાચનશક્તિમા વધારો થાય છે આમ જો પ્રકારના લાભ છે આપણા શ્રીમહાપ્રભુજી પણ એકાદશી કરતા હતા એકવાર શ્રીજગદ્દીશમા પધાર્યા, ત્યારે એકાદશી હતી, આ દિવસે પોતે દર્ગાન કરવા ગયા, ત્યારે ત્યાના સેવકોએ પોતાના શ્રીહસ્તમા શ્રીજગદ્દીશને પ્રસાદ મૂક્યો, હવે પોતે જો પ્રસાદ આરોગે, તો એકાદશી વ્રત ભાંગે, અને ન આરોગે તો પ્રસાદની અવગણના કરી કહેવાય, આથી પોતે બહુ ચતુર હોવાથી પ્રસાદનું પણ માહાત્મ્ય રહે, અને એકાદશી વ્રત પણ રહે, માટે આખી રાત ઉભા ઉભા હાથમા પ્રસાદ રાખી પ્રસાદનું માહાત્મ્ય વર્ણવ્યું અને દ્વાદશીના વહાણમા પ્રસાદ આરોગી ગયા આવો પૃથ્વિ આગ્રહ પોતાનો એકાદશી કરવામા હતો, શ્રીગોકુ-

જનાથજી પણ નિરાહાર એકાદશી કરતા, માત્ર એક દ્રાક્ષનો દાણો મોમા ઘાડી બે દાંત વચ્ચે દાખીને કાઢી નાખતા આમ એકાદશીની બાબતમાં આપણા સપ્રદાયમાં ખાસ નિશ્ચય છે, માટે અકાદશી કરવી જોઈએ

વાસુદેવ—ગુરુજી, અમારે ઘેર તો બીજા વ્રત પણ કરાય છે અમે તો જન્માષ્ટમી પણ કરીએ છીએ

ગુરુજી—હા વાસુદેવ, એકાદશી ચોવીસ ઉપરાંત બીજા ચાર વ્રત આપણે કરવાના છે એ ચાર વ્રત શ્રીઠા ફારજીના પ્રાકટયની જયતિઓ છે જેમ શ્રાવણ વદિ ૮ શ્રીકૃષ્ણના પ્રાકટયનો દિવસ હોવાથી જયતિ મનાય છે તેમ શ્રીરામચંદ્રજી, શ્રીવામનજી અને શ્રીનરસિંહજીના પ્રાકટયને દિવસે પણ જયતિઓ મનાય છે તે દિવસોએ પણ ઉપવાસ કરવામાં આવે છે લક્ષ્મી પ્રભુ પ્રકટ થવાના હોવાથી ઉપવાસથી ઇદ્રિયોનો નિરોધ પ્રભુમાં કરી તે દિવસોએ ખૂબ લજ્જન કરે છે શ્રીરામચંદ્રજીનો જન્મ ચૈત્ર સુદિ ૯ ને દિવસે છે, તેથી તે દિવસે પણ ઉપવાસ કરી જયતિ મનાય છે આને રામનવમી કહે છે શ્રીવામનજીનો જન્મ ભાદરવા સુ ૧૨ ને દિવસે છે, માટે તે દિવસે પણ ઉપવાસ કરી જયતિ મનાય છે આને વામન કાદશી કહે છે શ્રીનરસિંહ લગવાનનો પ્રકટ થવાનો દિવસ વૈશાખ સુદિ ૧૪ છે આને નરસિંહ ચૌદસ કહે છે આ

દિવસે પણ ઉપવાસ કરાય છે ભક્ત પ્રહ્લાદનું રક્ષણ કરવા પ્રભુ આ દિવસે ચાલલામાથી પ્રકટ થયા હતા આ ચાર જયંતિ અને ચોવીસ એકાદશી મળીને કુલ ૨૮ ઉપવાસ કે વ્રત આપણે કરવા જોઈએ બીજી કાંઈ વ્રત આપણે કરવાની જરૂર નથી અહીં યાદ રાખવું જોઈએ કે, આપણે વૈષ્ણવી એકાદશી કરવાની છે એકાદશી કરવાથી આપણા મન અને ધંદિયો નિર્મળ થઈ પ્રમુખા પ્રસન્નતા વધે છે, માટે અવશ્ય એકાદશી કરવી જોઈએ

કનુ—ગુરુજી, હું તો હવે એકાદશી કરીશ, પણ ફળાહાર કરીને કરીશ મારા દાદીમા હમેશા એકાદશી કરે છે, હું પણ તેમની જોડે કરીશ

ગુરુજી—કનુભાઈ, ન રહેવાય તો ફળાહાર કરીને પણ વ્રત કર્યા વગર રહેવું નહિ શ્રીમહાપ્રભુજી, શ્રીગુસામજી, શ્રીગોકુળનાથજી અને અનન્ય વૈષ્ણવો આજ્ઞા કરે, તે આજ્ઞા આપણે પાળવીજ જોઈએ આજે પણ બધા ઉપરના વ્રતો કરે છે માદા હોઈએ, તો ન થાય તો ચાલે, પણ સાબ્દ હોઈએ તો તો જરૂર વ્રત કરવા જોઈએ, એટલે માદા ન પડાય એકાદશી કરીને પ્રભુની સેવા અને ભજનજ કરવું જોઈએ, આ વાત ખાસ લક્ષ્યમાં રાખવી

પાઠ ૩૩ મો.

જીવને શિખામણુ. (ચાખખા)

રાગ-કાફી.

ફૂલ્યો શુ ફરે છે રે, ભૂલ્યો ભવક્રપમા^૧ પડ્યો,
 મનુષ્ય દેહ રૂપી રે, ખોયો મણિ હાથે ચઢ્યો— ટેક૦
 શુ થયું જો સપત્તિ ઘણી મેળવી, શુ થયું મોટે ઘરખાર,
 નિશ્ચિન^૨ થઈ હરિને ના ભજ્યા, ભુડા ધિક્ક તારો અવતાર,
 ધિક્ક તારૂ જીવ્યું રે, દૈવે તને શાને ઘડ્યો— ફૂલ્યો
 ડાહ્યો થઈ હુનિઆમા ફર્યો તુ, તેણે શુ મર્યું તારૂ કાજ,
 તુ શે'ન જાણે જે જાવુ પલકમા, કેમ કરી રહેશે લાજ,
 ડહાપણ તારૂ જાણ્યું રે, જ્યારે જન્મ હાથે ચઢ્યો—ફૂલ્યો
 વરણાગીમા વાટજ^૩ ઉઠી, જ્યારે નર્કમા વાસ ઠર્યો,
 મિથ્યા જનની ભારે મારી અલ્યા, જન્મ ધર્યો ન ધર્યો,
 માટે જોને જાગી રે, અવસર આવી મળ્યો— ફૂલ્યો
 સમજ માન મન મારી શિખામણુ, મમતા^૪ મુકી પરી,
 સ્મરણ કર પરબ્રહ્મ પુરુષોત્તમ, રાધાકૃષ્ણ શ્રીહરિ,
 ફ્યો ત્યારે જાણે રે, સૌથી તુ સરસ નિવડ્યો^૫— ફૂલ્યો

---

૧ સસારરૂપી માયાના કુવામા ૨ દહ, અનન્ય ૩ અગ્નિ
 ૪ હુપદ, મારાપણ ૫ પાડ્યો, સફળ થયો

પાઠ ૩૪ મો.

પરચુરણ ધાર્મિક સિદ્ધાંતો.

(૧) ભક્તનું જીવન યજ્ઞમય છે, ભગવદ્ભક્તિ એજ એનો યજ્ઞ છે, એ અલૌકિક યજ્ઞની વેદી તિલક છે વેદી વગર યજ્ઞ થઈ શકેજ નહિ વેદીની તો યજ્ઞના આરભમાજ ખાસ જરૂર છે

(૨) વિશ્વને ભક્તિમય વ્યવહાર વડે ભુલી જઈ પ્રભુમા લીન થવું એજ મનુષ્ય જન્મનો ઉદ્દેશ છે

(૩) ભુલી જવું એજ મનુષ્ય જન્મનો ઉદ્દેશ છે, પ્રભુમા લીન થનારનું જ્ઞાન પણ નાશ પામે છે, કારણકે નિર્ગુણ પ્રભુમા લીન થયા પછી સગુણ જ્ઞાન ક્યા રહી શકે ?

(૪) ભક્તિમય વ્યવહારમા કોઈ પણ પ્રકારની વાસ નાને કે પ્રપચને સ્થાનજ ન હોઈ શકે જો હોય તો તેટલી ભક્તિમય વ્યવહારમા ખામી જાણવી

(૫) કોઈ વસ્તુને સ્પર્શ કર્યાથીજ પ્રેમ થાય છે, એમ જોલે તે માયાવી છે પ્રભુને આપણે સાક્ષાત દેખતા નથી, તેને સાક્ષાત સ્પર્શ પણ નથી કરી શકતા, છતાં તેનાપર અનહદ પ્રેમ ખતાવી શકીએ છીએ

(૬) શત્રુ અને મિત્ર એવો દ્વૈતભાવ ભક્તમા હોઈ શકેજ નહિ જો જણાય તો લોકકલ્યાણ માટે કે લોક સંપ્રદાય છે, એમ જાણવું

(૮) ભક્તિમા કે ભક્તિમય વ્યવહારમા સ્વાર્થની ગંધ સરખીએ ન જોઈએ સ્વાર્થની ગંધ એ તો દુર્ગંધ છે

(૯) ભક્તની પ્રતિષ્ઠા એ તો પ્રભુની પ્રતિષ્ઠા છે, ભક્તનો તેનાપર હકજ નથી, કારણકે પ્રભુના સબધ વડેજ તેની પ્રાપ્તિ હોય છે

(૧૦) મનુષ્ય અથવા તેનો આત્મા નિદાને કે સ્તુતિને પાત્ર નથી, તેનામા રહેલા હુર્ગુણો અને સફ્ગુણોજ નિદા અને સ્તુતિને પાત્ર છે

(૧૧) કેટલીક વાર લોક સચ્ચદાથે નિર્ગુણ ભક્તને પણ પ્રવાહી જેવા જણાતા કર્તવ્યોમા ઉતરવુ પડે છે, પણ વસ્તુત તે પ્રવાહી કાર્યો નથી શ્રીકૃષ્ણ નિર્ગુણ પ્રભુ છતા પૂતના, શકટાસુર, તૃણાવર્ત, કસ વગેરેને મારે છે, અર્જુનનો રથ પણ હુકે છે, ને ગોપીજનો પાસે અતિચ્છિન્ન પુષ્ટિલીલા પણ કરે છે

(૧૨) સામાન્ય પ્રવાહી અને મર્યાદા જીવો કરતા પુષ્ટિભક્તનું જીવન જીદુજ છે, માટે તેઓ કરતા ભક્તનું જીવન ઘણુ ઉચુ અને મહા રસિક હોવુ જોઈએ

(૧૩) કોઈવાર ભક્તના કાર્યમા શકા આવે, તો ભગવદ્વિચ્છા વિચારી મૌન રાખવુ. કારણકે ભક્તને દોરનાર પ્રભુજ છે

(૧૪) રાજને સર્વ વસ્તુ સોંપ્યા પછી તેને ચોરાયાની કે લુટાયાની લીતિ હોઈ શકે નહિ, તેમ અનંત બ્રહ્માડોના નૃપતિ શ્રીકૃષ્ણને આપણે સર્વ અર્પણ કર્યું, ત્યારપછી કોઈ બાબતમા આપણને ચિંતા કેવી ?

(૧૫) દુનિઆના કોઈ પણ કાર્યમા પ્રભુનેજ કારણભૂત જોવા, એ નિર્ગુણ દૃષ્ટિ છે, એ સવાત્મભાવનુ એક લક્ષણ છે

(૧૬) વિરોધમા રસ છે, પણ વેમનસ્યમા રસ નથી સ્ત્રી અને પુરુષના ગુણ અને સારીરની રચનામા વિવિધતા કે વિરોધ છે, તેથીજ બેઉના સબધમા રસ અને સ્વાદ છે બેને વેમનસ્ય થાય તો રસ તિગેભૂત થઈ જાય

(૧૭) રાખમા હોમેલુ ઘી મિથ્યા જાય છે, તેમ જોનામા પ્રેમને છાટો નથી, તેના આગળ સ્નેહની વાત મિથ્યા જાય છે

(૧૮) નરી આખર, નર્થુ ધન, નર્થા અન્ય સાધનો પ્રભુ પ્રાપ્તિમા કઇજ ઉપયોગી નર્થ સસાર છોડતા તો તે સર્વ અહીંજ રહેવાના છે ફક્ત પ્રભુજ આપણો ખરો સાથી છે જો આટલુ જ્ઞાન થાય તો અન્યમાથી આસક્તિ છુટી પ્રભુમા પેસી જાય

(૧૯) ભક્તિમય જીવનમાજ લહેર, મિઠાશ, સ્વાદ અને લહેજત છે, અને તે સર્વ પ્રભુ સખધી હોવાથી અચળ છે

સમાપ્ત.

આભાર—આ પુસ્તકની એક હજાર નકલો પરમ ભગવદીય શેઠજી ધરમસી માધવજી ઠાકરસીએ પોતાના ખર્ચે લઈ મફત વહેંચાવી છે

વૈષ્ણવ બાલગ્રંથમાળા.

વૈષ્ણવ બાળપોથી—એક ભક્તિવાળી માતા પોતાના કંડા કુમળા બાળકની ધર્મવૃત્તિઓ કેવી રસિક રીતે ખીદ આ તદ્દન સહેલી ભાષામાં લખાયેલા પુસ્તકમાં બતાવે છે. ૦-૧-૬, સો પુસ્તકના ૩ ૮

પહેલો ભાગ—સવારે પથારીમાંથી ઉઠતાવેત અને તે પહેલાં કુંકામા કુંકા નિત્ય નિયમ કેવો હોવો જોઈએ, તેના ચિતાર આ ત્રયમાં છે છુટક નકલના ત્રણ પૈસા અને ૧૦૦ નકલના ૪૩૫

બીજો ભાગ—આ ભાગ તો નાનાં બાળકો હોંશથી ખુશ થઈને વાચ્યાજ કરશે પાંચ હજાર નકલો ખર્ચી ગઈ છે આવૃત્તિ મોટા સુધારા વધારા સાથે કવિતાઓ ઉમેરીને છપાવી છુટક નકલના છ પૈસા અને ૧૦૦ નકલના ૮ રૂપિયા

ત્રીજો ભાગ—ખીજ આવૃત્તિ પચીસને બદલે ત્રીસ સ્વદેશી અને આચારવિચાર બાળકોની ભાષામાં બતાવનાર ધાર્મિક પુસ્તક. કૌમંત સવા બે આના, ૧૦૦ નકલના ખર્ચ ૩૫૦

બાલિકાશિક્ષા—એક સેવા રસિક ભક્તિવાળી માતા પોતાની બાળાની સેવારસની જાવના શી રીતે ખીલવે તે પુસ્તકમાં સુંદર રીતે સહેલી બાળભાષામાં બતાવ્યું છે ૦-૧-૬, સો પુસ્તકના ૩ ૮.

વૈષ્ણવધર્મપતાકા—સરળ ભાષામાં ભક્તિમાર્ગીય સિદ્ધાંત પ્રચાર કરનાર સરળ ધાર્મિક માસિક બહોળ વાચન પુર પાછતાં લવાજમ ટપાલખર્ચ સાથે ૩-૨)

લેખક અને પ્રકાશક—માતીભાઈ અવિચળભાઈ પટેલ

શ્રીદેવકીન દન નિવાસ, સ્ટેશન પાસે-અમદાવાદ

અનુદ્રક—સોમાલાલ મંગળદાસ શાહ

ધી ગુજરાત પ્રિન્ટીંગ પ્રેસ, પાચકુવા-અમદા

